

3293

ՊՐՈԼԵՏԱՐՆԵՐ ԲՈԼՈՐ ՅԵՐԿՐՆԵՐԻ, ՄԻԱՅՆ

XVII

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ի.Ս Տ Ա Լ Ի Ն

ՀԱՇՎԵՏՈՒ ԶԵԿՈՒՅՈՒՄ
ԿՈՒՍԱԿՅՈՒԹՅԱՆ XVII ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ
ՀԱՄ.ԿԿ/Բ/ԿԿ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՄԱՐԻՆ

3K33

2-32

ԿՈՒՍՀՐԱՏ
ԲԱԳՈՒ 1934

22 JUN 2005

3K33 40 47.
Z-320

ՊՐՈԼԵՏԱՐՆԵՐ ԲՈԼՈՐ ՅԵՐԿՐՆԵՐԻ, ՄԻԱՑԵՔ!

09 DEC 2009

Ի. ՍՏԱԼԻՆ

ՀԱՇՎԵՏՈՒ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅԱՆ XV/11 ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ

ՀԱՄԿՈՄԿՈՒՄԻ (Բ) ԿԵՆՏԿՈՄԻ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՄԱՍԻՆ

5376

42206

05 AUG 2013

3293

Հայերենի խմբագրեց — Ա. ԲԱՆԴՈՒՄՅԱՆ

Սրբագրիչ — Ա. ԱՐԵՆՅԱՆ

Տեխ. խմբագիր — Կ. ԹԱՌԼԱՆՅԱՆ

Հանձնված է արտադրության — 2-ին փետրվարի

Ստորագրված է տպագրելու — 13-ին փետրվարի

Տպագրական քերթերի քիվը — 5½

Տպագրական նշանների քիվը — 265072

Тип. „3-й Интернационал“.

Главлит—776.

Заказ № 523.

Тираж—5.000.

Паргиздат № 156.

ФСИА

I.

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԿԱՊԻՏԱԼԻԶՄԻ ՇԵՐՈՒՆԱԿԱՎՈՂ ԺՖՆԱԺԱՄԸ ՅԵՎ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

ԸՆԿԵՐՆԵՐ!

16-րդ համադրումարից հետո անցել և ավելի քան յերեք տարի:

Այդ ժամանակաշրջանն այնքան էլ յերկար չէ: Սակայն նա բովանդակութեամբ հաղեցված և ավելի, քան վորսե մեկ ուրիշ ժամանակաշրջան: Յեա կարծում եմ, վոր վերջին տասնամյակի շրջաններից և վոչ մեկն այնքան հարուստ չի յեղել անցքերով, քան այս ժամանակաշրջանը:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ բնագավառում այս տարիները յեղել են համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամի շարունակվող տարիներ: Ճգնաժամն ընդգրկեց վոչ միայն արդյունաբերությունը, այլև գյուղատնտեսությունն ամբողջապես: Ճգնաժամը փոթորկվել և վոչ միայն արտադրության, այլև առևտրի բնագավառում: Նա տեղափոխվել և նաև վարկի ու դրամական շրջանառության բնագավառը՝ դիսկոնտոյի շուտ տալով յերկրների միջև սահմանված վարկային ու վալյուտային հարաբերությունները: Յեթե առաջ ներում վորսե տեղ վիճում էր, թե կա արդյո՞ք համաշխարհային ճգնաժամ թե վոչ, ապա այժմ այդ մասին այլևս չեն վիճում: Վորովհետև միանգամայն ակնհայտ է ճգնաժամի առկայությունն ու նրա ավերիչ ներգործությունը: Ներկայումս արդեն վիճում են ուրիշ բանի մասին՝ կարելի չե արդյո՞ք դուրս գալ ճգնաժամից, թե յեղ չկա, իսկ յեթե յեղ կա—ապա ի՞նչպես կենսագործել այն:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ բնագավառում այդ տարիները յեղել են ինչպես հատկապես յերկրների, այնպես էլ նրանց ներսում հարաբերությունների հետագա սրման տարիներ: Ծաղոնիտյի

պատերազմը Չինաստանի դեմ, Մանջուրիայի դրավումը, վորոնք սրեցին հարաբերությունները Հեռավոր Արևելքում. ֆաշիզմի հաղթանակը Գերմանիայում և ուկրաինյի դադարախախտումը, վորոնք սրեցին հարաբերությունները Յևրոպայում, Ճապոնիայի ու Գերմանիայի Ադդերի Լիգայից հեռանալը, վորը նոր թափ հաղորդեց պառտադինումներին ու խմբերի խախտական պատերազմի համար պատրաստվելուն. ֆաշիզմի պարստությունն իսպանիայում, վորը Թի ափերից անդամ ցույց և յուրիս, թե հեղափոխական ճգնաժամը հասունանում և և ֆաշիզմն ամենեին հարստեմ է — աշխարհ ևն հաշվետու ժամանակաշրջանի կարևորագույն փաստերը: Զարմանալի է, վոր բուրժուական պաշտպանները իր հոգեխառն և ապրում, իսկ զինաթափման տեղեկները բացորոշ և ուղղակի փոխարինում են սպառնալիքն ու լրացուցիչ զինման տեղեկներով:

Տնտեսական ցնցումների և ռազմաքաղաքական կատաստրոֆաների այս փոթորկահույզ ալիքների մեջ՝ ԽՍՀՄ վորպես ժայկանալի և առանձին՝ շարունակելով իր սոցիալիստական շինարարությունը դործը և խաղաղության պահպանման համար մրդավոր պայքարը: Յեթե այնուհետև, կապիտալիստական յերկրներում դեռևս փոթորկում և տնտեսական ճգնաժամը, ապա ԽՍՀՄ-ում շարունակվում և վերելքը, ինչպես արդյունաբերության, նույն պես և գյուղատնտեսության ասպարիզում: Յեթե այնուհետև, վատախալիստական յերկրներում, անեղային նախապատրաստությունն և գնում նոր պատերազմի համար, աշխարհի և ազդեցություն չրջանների նոր վերաբաժանման համար, ապա ԽՍՀՄ շարունակում և սխառնատիկ և համառ պայքար պատերազմի փառալի դեմ, խաղաղության համար, և չի կարելի ասել, վոր ԽՍՀՄ-ի ջանքերն աշխարհապարիզում վորեւե հաջողություն չի ունեցել:

Այդպես և ներկա մոմենտում միջազգային դրությունը ընդհանուր պատկերը:

Անցնենք կապիտալիստական յերկրների տնտեսական ու քաղաքական կացությունը վերաբերող հիմնական ափյալների քնննությունը:

1 ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՃԳՆԱԺՍԻ ԾՄԺՈՒՄԸ ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏԻԿԱՆ ՅԵՐԿՐՆԵՐՈՒՄ

Ներկա տնտեսական ճգնաժամը կապիտալիստական յերկրներում տարբերվում է բոլոր նման ճգնաժամերից ի միջի աշխույ նրանով, վոր նա հանդիսանում է ափյի քան տեսական ու յեր-

կարող: Յեթե առաջնորդ ճգնաժամերը վերջանում էին մեկյերկու տարում, ապա արդի ճգնաժամը շարունակվում է ահա արդեն հինգ տարի՝ տարեց-տարի ափյերկու կապիտալիստական յերկրների տնտեսությունը, ծծելով նրանից նախորդ տարիներում կուտակված ճարպը: Զարմանալի է, վոր այս ճգնաժամը հանդիսանում է բոլոր ճգնաժամերից ամենաժանրը:

Ինչո՞վ բացատրել ժամանակակից արդյունաբերության ճրգնաժամի աշխարհ տնտեսական ճգնաժամի տեսական բնույթը:

Այդ առաջին հերթին բացատրվում է նրանով, վոր արդյունաբերական ճգնաժամն ընդգրկել է առանց բացառության բոլոր կապիտալիստական յերկրները, զգալարացնելով մի շարք յերկրների կողմից ուրիշների հաշվին մանյովրներ անելը:

Այդ բացատրվում է, յերկրորդ՝ նրանով, վոր արդյունաբերական ճգնաժամը հյուսվել է ազրարային ճգնաժամի հետ, վորն առանց բացառության ընդգրկել է բոլոր ազրարային ու կիսաազրարային յերկրները, վորը չէր կարող չզգալարացնել ու չխորացնել արդյունաբերական ճգնաժամը:

Այդ բացատրվում է, յերկրորդ՝ նրանով, վոր ազրարային ճգնաժամն աշխարհ ժամանակամիջոցում ուժեղացել է և ընդգրկել է գյուղատնտեսության բոլոր ճյուղերը, աշխարհում և անասնապահությունը, հասցնելով այն միջև դեղադացիա, միջև մեքենաներից ձեռքի աշխատանքին անցնելը, միջև տրակտորը ձեռով փոխարինելը, արհեստական պարարտանյութերի գործածման խիստ կրճատմանը, իսկ յերբեմն դրանից յիականաբ հրաժարվելը, վորը և ափյի յե ձգձգել արդյունաբերական ճգնաժամը:

Այդ բացատրվում է, չորրորդ, նրանով, վոր արդյունաբերության մեջ տիրապետող մոնոպոլ կարտելները ձգտում են պահպանել ազրանքների բարձր գները, մի հանդամանք, վորը հատկապես հիմնադրվել է դարձնում ճգնաժամը և խանգարում ազրանքային պաշարների սպումմանը:

Վերջապես դա բացատրվում է նրանով — և դա գլխավորն է — վոր արդյունաբերական ճգնաժամը ծավալվել է կապիտալիզմի բնիկառու ճգնաժամի պայմաններում. յերբ կապիտալիզմը վոր գլխավոր պետություններում, վոր դադարում է և վոր էլ կարող յերկրներում հունի արդեն և չի յել կարող ունենալ այն ուժն ու ամրությունը, վոր նա ուներ միջև պատերազմն ու Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը, յերբ կապիտալիստական յերկրների արդյունաբերությունն իմպերիալիստական պատերազմից ժառանգություն էր ստացել ձեռնարկների խրոնիքական թե-

բարենաւորումը, և միլիոնավոր գործազուրկների բանակները, վորոնցից նա անդոր և այլևս ազատագրվելու:

Այդպէս են այն հանգամանքները, վորոնք բնորոշում են ներկայիս արդյունաբերական ճգնաժամի խորապես — տեական բնութիւնը:

Այդ իսկ հանգամանքներով և բացասութեամբ նաեւ այն փաստը, վոր ճգնաժամը չի սահմանափակվում արտադրութեան ու առևտրի բնագոյններով, այլև ընդգրկել և նաեւ վարկային սիստեմը, վալյուտան, պարտքային պարտավորութեանների աֆերան և այլն, միջոցով արագիցիոն կերպով սահմանված հարաբերութիւնները, ինչպէս առանձին յերկրների միջև, նույնպէս և առանձին յերկրների սոցիալական խմբերի միջև:

Այստեղ խոշոր դեր և խաղացել ապրանքների դերի անկումը: Չնայած մենաշնորհ վարտելների ընդդիմադրութեանը, դրաների անկումն աճել և տարեբային ուժով, ուր առեւտրից առաջ և առեւտրից շատ ընկել և չկազմակերպված ապրանքատերերի — դրուդայինների, արհեստավորների, մանր կապիտալիստների ապրանքների գները և միայն աստիճանաբար ու ավելի քիչ ընկել են կազմակերպված կարտելներում համախմբված կապիտալիստների — ապրանքատերերի ապրանքների գները: Գների անկումը պարտապանների (արդյունաբերողներ, արհեստավորներ և այլքն) դրութեանն անտանելի դարձրեց, իսկ վարկատուների դրութեանը — չլոված չափերով արտոնյալ: Այդ դրութեանը պետք և հասցներ և հասցրեց ֆիրմաների և առանձին ձեռնարկողների հսկայական սնանկացմանը: Վերջին յերեք տարիների ընթացքում այդ հոդի միւս վոչնչացել են տասնյակ հազարավոր ակցիոններական ընկերութեաններ: ՀԱՄՆ-ում, Գերմանիայում, Անգլիայում, Ֆրանսիայում: Ակցիոններական ընկերութեանների սնանկացմանը հետևեց գալիս և վալյուտայի արժեքագուրկ լինելը, վորը վորոշ չափով հետադարձ պարտապանների դրութեանը: վալյուտայի արժեքագուրկ լինելուն հետևեց պետութեանների կողմից ինչպէս արտաքին, նույնպէս և ներքին պարտքերի չրմամբ ման օրինականացումը: Այնպիսի բանկերի սնանկացումը, ինչպիսիք են Գերմանիայում Դարմշտատի և Դրեզդենի բանկերը, Ավստրիայում Կրեդիտ-Անշտալտ բանկը, այնպիսի կոնցերնների սնանկացումը, ինչպիսիք են Շվեյցարիայում Կրեդիտը և ՀԱՄՆ-ում Ինսուլ-Կոնցերնը և այլն, վորոնք բոլորին հայտնի յեն:

Հասկանալի յե նաեւ վոր վարկային սիստեմի հիմքերը խոր-խորդ ագր յերեւոյթներին պիտի հետևելին և իրոք հետևեցին վարկերի ու տարերկրյա փոխառութեանների վճարումների դա-

դարեցումը, միջաշնակցային պարտքերի վճարումների դադարեցումը, կապիտալի արտահանութեան դադարեցումը, արտաքին առևտրի նոր կրճատումը, արտաքին արտահանման նոր կրճատումը, արտաքին շուկաների համար մոլոր պայքարի ուժեղացումը, յերկրների միջև առևտրական պատերազմը և — դեմպինգ: Այո՛, ընկերներ, դեմպինգ: Յեւ խոսում եմ վոչ թե խորհրդային չեղյալ դեմպինգի, վորի մասին դեռ վերջերս եր, վոր խոսուո ձայնով աղաղակում էին Յեւրոպայի և Ամերիկայի մեծապատիւ պառլամենտների մի քանի մեծապատիւ պատգամավորները: Յեւ խոսում եմ իսկական դեմպինգի մասին, վորը ներկայումս գործադրվում և համարյա բոլոր «քաղաքակրթված» պետութեանների կողմից, վորի մասին խոհեմութեամբ բռնութեան են պահանջում այդ խիղիս ու ազնիւ պատգամավորները:

Հասկանալի յե նաեւ, վոր արդյունաբերական ճգնաժամին ուղեկցող այդ քայքայիչ յերեւոյթները, վոր տեղի յեն ունենում արտադրութեան շրջանից դուրս, չեն կարող իրենց հերթին չաղղել արդյունաբերական ճգնաժամի քնթացքի վրա այն խորացնելու և բարդացնելու խմաստով:

Այդ և արդյունաբերական ճգնաժամի շարժման ընդհանուր պատկերը:

Ահա պաշտոնական տվյալներից մի քանի թվեր, վորոնք ցուցադրում են արդյունաբերական ճգնաժամի շարժումը հաշվետու ժամանակաշրջանում:

ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ԱՐՏԱԴՐԱՆՔԻ ԾԱՎԱԼԸ ՏՈՎՈՍՆԵՐՈՎ 1929 ԹՎԻ ՀԱՄԵՄԱՏՈՒԹՅԱՐԸ

	1929	1930	1931	1932	1933
ԽՍՀՄ	100,0	129,7	161,9	184,7	201,6
ՀԱՄՆ	100,0	80,7	68,1	53,8	64,9
Անգլիա	100,0	92,4	83,8	83,8	86,1
Գերմանիա	100,0	88,3	71,7	59,8	66,8
Ֆրանսիա	100,0	100,7	89,2	69,1	77,4

Ինչպէս տեսնում եք այս աղյուսակը, ինքն և խոսում իր մասին:

Այն ժամանակ, յերբ հիմնական կապիտալիստական յերկրների արդյունաբերութեանը 1929 թվականի մակարդակի համեմատութեամբ տարեց-տարի ընկել և և միայն 1933 թվին սկսել և

մի քիչ ուղղվել, սակայն 1929 թվականի մակարդակին անգամ չհասնելով, ԽՍՀՄ արդյունաբերությունը տարեց-տարի աճել է անընդհատ վերելքի պրոցեսն ապրելով:

Այն ժամանակ, յերբ հիմնական կապիտալիստական յերկրներին արդյունաբերությունը 1933 թվի վերջին 1929 թվի մակարդակի համեմատությունը յեր արտադրանքի ծավալի կրճատում է ցույց տալիս միջին հաշվով 25 տոկոսով և ավելի, ԽՍՀՄ արդյունաբերությունը այդ ժամանակամիջոցում աճել է ավելի քան յերեւու անգամ, այսինքն ավելի քան 100 տոկոսով (ծափահարություններ):

Դատելով ըստ այդ աղյուսակի, կարող է թվալ, թե չորս կապիտալիստական յերկրներին Անգլիան ամենապատասխար դրություն մեջ է գտնվում: Սակայն դա այնքան էլ ճիշտ չէ: Յեթե վերցնենք այդ յերկրների արդյունաբերությունը և համեմատենք այն մինչպատերազմյան մակարդակի հետ, ապա քիչ այլ պատկեր է ստացվում:

Ահա համապատասխան աղյուսակը:

ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆ ԱՐՏԱԴՐԱՆՔԻ ԾԱՎԱԼԸ ՏՈԿՈՍՆԵՐՈՎ
ՄԻՆՁՊԱՏԵՐԱՄՅԱՆ ՄԱԿԱՐԴԱԿԻ ՀԱՄԵՄԱՏՈՒԹՅԱՐԻ

1913 թ. 1929 թ. 1930 թ. 1931 թ. 1932 թ. 1933 թ.

ԽՍՀՄ	— 100,0	194,3	252,1	314,7	359,0	391,9
ՀԱՄԵՆ	— 100,0	170,2	137,3	115,9	91,4	110,2
Անգլիա	— 100,0	99,1	91,5	83,0	82,5	85,2
Գերմանիա	— 100,0	113,0	99,8	81,0	67,6	75,4
Ֆրանսիա	— 100,0	139,0	140,0	124,0	96,1	107,6

Ինչպես տեսնում եք, Անգլիայի և Գերմանիայի արդյունաբերությունը դեռևս մինչպատերազմյան մակարդակին չի հասել, մինչդեռ ՀԱՄԵՆ ու Ֆրանսիան բարձրացրել են վերջինից մի քանի տոկոսներով, իսկ ԽՍՀՄ այդ ժամանակամիջոցում ամբողջ յեր արդյունաբերական արտադրանքը բարձրացրել, ավելացրել է մինչպատերազմյան մակարդակի համեմատությունը ավելի քան 290 տոկոսով (ծափահարություններ):

Բայց այս աղյուսակներից բխում է մի յեղրակացություն ևս:

Այն ժամանակ, յերբ հիմնական կապիտալիստական յերկրներին արդյունաբերությունը սկսած 1930 թ. և առանձնապես 1931 թվից ամբողջ ժամանակ ընկել է, 1932 թ. հատկապես անկման ամենաբարձր կետին, — 1933 թվին արդյունաբերությունը յերկրս է մի քիչ կազդուրվել և բարձրանալ:

Յեթե վերցնենք 1932 և 1933 թվականների ամսական տվյալներն էլ ավելի յեն հաստատում այդ յեղրակացությունը, վորոհհետև նրանք վկայում են այն մասին, վոր այդ յերկրների արդյունաբերությունը, չնայած 1933 թվի ընթացքում նրա արտադրանքի տատանումներին, տեղեկեցներ չի հայտնաբերել տատանումները հասցնելու 1932 թ. ամսական ընթացքում տեղի ունեցած ամենաբարձր անկման մակարդակին:

Ի՞նչ է նշանակում այդ:

Այդ նշանակում է, վոր հիմնական կապիտալիստական յերկրներին արդյունաբերությունը, ըստ յերեւույթին, արդեն ամենաբարձր անկման կետն անցել է, վորին նա 1933 թվի ընթացքում այլևս չի վերադարձել:

Վստանք հակված են այդ յերեւույթը վերադրելու բացառապես արհեստական գործոնների — ինչպես որինակ ռադամ-ինֆլացիան կոնյունկտուրային: Կասկած չի կարող յինել, վոր այստեղ ռադամ-ինֆլացիոն կոնյունկտուրան վորք դեր չի խաղում: Այդ ճիշտ է մանավանդ ծաղոնիայի վերաբերմամբ, վոր տեղ այդ արհեստական գործոնը հանդիսանում է արդյունաբերության վորոշ, գլխավորապես, ռադամական ճյուղերի վորոշ աշխուժացման գլխավոր և վճռական ուժը: Բայց կոպիտ սխալ կլիներ ամենը բացատրել ռադամ-ինֆլացիոն կոնյունկտուրայով: Այդպիսի բացատրությունը սխալ է թեկուզ հենց նրա համար, վոր արդյունաբերության մեջ յե կողմից յնույթադրված վորոշ տեղաշարժերը նկատվում են վոր թե առանձին և պատահական ուսյոններում, այլ բոլոր, կամ համարյա բոլոր արդյունաբերական յերկրներում, այդ թվում և կայուն վայրատա ունեցող յերկրներում: Ակներե և, վոր ռադամ-ինֆլացիոն կոնյունկտուրային գուղընթաց այստեղ գործում են նաև կապիտալիզմի ներքին տնտեսական ուժերը:

Կապիտալիզմին հաջորդից վորոշ չափով թեթևացնել արդյունաբերության գրությունը բանվորների հաշվին նրանց շահա գործումը խորացնելով, աշխատանքի յնտեսիվություն ուժեղացնելու ճանապարհով, փերմերների հաշվին — նրանց աշխատանքի արտադրանքի, պարենամթերքի և մասամբ հումքի վրա ավելի ծանր գներ նշանակելու քաղաքականությունը անցկացնելու ճանապարհով, գաղութների գյուղացիների և տնտեսապես բույլ յերկրների հաշվին — նրանց աշխատանքի արդյունքների, գլխավորապես հումքի և հետո պարենի գներն էլ ավելի յնեցնելու ճանապարհով:

Նշանակում է արդյո՞ք այս, վոր մենք գործ ունենք ճգնա-

ժամի սովորական դեպրեսիայի անցման հետ, վորը բերում է իր հետ արդյունաբերութեան ծաղկում ու նոր վերելք: Վաճձի նշանակում: Ներկայումս, համենայն դեպս, գոյություն չունեն անհույսի ամբողջությունը, ուղղակի կամ անուղղակի, վորոնք անգին կապիտալիստական յերկրներում արդյունաբերութեան վերելքի մասին: Դեռ ավելին—այս բոլորի հիման վրա մոտակա ժամանակներս, համենայն դեպս, այդպիսի ամբողջություն չեն ել կարող լինել: Չեն կարող լինել, քանի վոր շարունակում են գործել բոլոր այն աննպաստ պայմանները, վորոնք կապիտալիստական յերկրների արդյունաբերութեանը թույլ չեն տալիս քիչ թե շատ լուրջ վեր բարձրանալու: Մոտքը կապիտալիզմի շարունակ վող ընդհանուր ճգնաժամի մասին է, վորի պայմաններում տեղի չե ունենում տնտեսական ճգնաժամը, խոսքը ձեռնարկութեանների խրոնիկական թերաբեռնություն, խրոնիկական մաս սալական գործադրկություն, արդյունաբերական ճգնաժամը գյուղատնտեսական ճգնաժամի հետ հյուսվելու, հիմնական կապիտալի քիչ թե շատ լուրջ նորացման տենդենցի, վորը սովորաբար վերելքի գալիքն է նախագուշակում, բացակայություն մասին է և այլն և այլն:

Այնքան է, վոր մենք գործ ունենք արդյունաբերութեան ամենամեծ անկման կետից, արդյունաբերական ճգնաժամի ամենամեծ խորություն կետից դեպի դեպրեսիայի անցման հետ, բայց վոչ թե սովորական դեպրեսիայի, այլ մի առանձնահատուկ դեպրեսիայի, վորն արդյունաբերութեան նոր ծաղկման ու վերելքը չի տանում, բայց և չի վերադարձնում նրան ամենամեծ անկման կետին:

2. ԳԱՂԱՎԱԿԱՆ ԴՐՈՒԹՅԱՆ ՍՐՈՒՄԸ ԿՍԴԻՏԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԿՐՆԵՐՈՒՄ

Յերկարածից տնտեսական ճգնաժամի հետևանքով տեղծվել է կապիտալիստական յերկրներում մինչև այժմ չտեսնված քաղաքական դրություն որում թե այդ յերկրների ներքում և թե նրանց միջև:

Արտաքին շուկաների համար մղվող պայքարի ուժեղացումը, ազատ առևտրի վերջին մնացորդների վաճառումը, մաքսային արգելիչ տուրքերը, առևտրական պատերազմը, վալյուտաների պատերազմը, ղեկավարող և նման ուրիշ շատ միջոցառումները, վորոնք դրանքում են ծալրահեղ հացիոնալիզմ արտադրական քաղաքականության մեջ, — ծալր անտիճան սրել են յերկրների միջև յեղած փոխհարաբերությունները, հող են բու-

տեղծել ստորակառույց ընդհարումների համար և հերթի յեն դրել պատերազմը, վորպես աշխարհի և աղբեղություն չլծանների նոր վերաբաժանման միջոց՝ ավելի ուժեղ պետությունների ոգտին:

Ճապոնիայի պատերազմը Չինաստանի դեմ, Մանջուրիայի բռնագրավումը, Ճապոնիայի դուրս գալն Ադրերի Լիգայից և առաջնադասումը դեպի Հյուսիսային Չինաստան — ավելի ևս սրել են դրությունը: Մեծ ովկիանոսի համար մղվող պայքարի ուժեղացումը և Ճապոնիայի, Միացյալ Նահանգների, Անգլիայի, Ֆրանսիայի ստորադասության պատասպանությունները աճը—հանդիսանում են այդ սրման հետևանքը:

Գերմանիայի դուրս գալն Ադրերի Լիգայից և ռեվանշի ուրվականը նոր խթան են հանդիսացել դրություն սրմանը և սղառադինումների աճմանը Յեվրոպայում:

Ջաբանալի չե, վոր բուրժուական պայթիքից այժմ իր վողարկելի դրությունն է քարշ տալիս, իսկ զինաթափման մասին դատարկախոսությունը փոխարինում են հզորման և խոսակցությունները՝ սպառազինման և յրացուցիչ զինման մասին:

Դարձյալ, ինչպես 1914 թ., առաջին պլանն են դուրս գալիս սղադական լծակերիալիզմի կուսակցությունները, պատերազմի և ռեվանշի կուսակցությունները:

Գործը բացահայտորեն գնում է դեպի նոր պատերազմ:

Միևնույն գործոնների աղբեղություն չնորհիվ ավելի ևս սրվում է կապիտալիստական յերկրների ներքին դրությունը: Արդյունաբերական ճգնաժամի չորս տարիները հյուծել և հիասթափություն են հասցրել բանվոր դասակարգին: Գյուղատնտեսական ճգնաժամի չորս տարիները վերջնականապես քայքայել են գյուղացիության չունեոր խավերին՝ վոչ միայն հիմնական կապիտալիստական յերկրներում, այլև, առանձնապես, կախած և գաղութային յերկրներում: Փաստ է, վոր չնայած վիճակագրական բոլոր խարդախություններին, — վորոնք նպատակ ունեն նախկինից գործադուրկների թիվը, — գործադուրկների քանակը՝ բուրժուական հիմնարկների պաշտոնական ամբողջությամբ հասնում է Անգլիայում—3 միլիոնի, Գերմանիայում—5 միլիոնի, Միացյալ Նահանգներում—10 միլիոնի, ել չիտսելով Յեվրոպայի մյուս յերկրների մասին: Դրան ավելացրեք մասնակի գործադուրկներին, վորոնց քանակը տասնյակ միլիոններից ավելի չե, ավելացրեք քայքայված գյուղացիների միլիոնավոր մասսաներին, — և դուր աշխատավոր մասսաների կարիքի և

Հոստահատութեան միտաւոր պատկերը կատանաք: ժողովրդական մասսաները գեռնա չեն հասել նրան, միւր գրոհեն կապիտալիզմը, բայց միւր գրոհի գաղափարը հասունանում է մասսաների գիտակցութեան մէջ՝ դրա մասին հաղթի թէ կատանել կարող է իննել: Այդ մասին պերճութեամբ կերպով վկայում են թեկուզ այնպիսի փաստերը, ինչպէս, իսպանական հեղափոխութեանը, միւրը տապալել է Փաշիպի ուսիւթը, և Չինաստանի խորհրդային ռալոններէ աճը, միւրին անկարող է կանգնեցնել չինական և ուտարեկըրյա բուրժուազիայի միացյալ հակահեղափոխութեանը:

Դրանով և և բացատրւում այն փաստը, միւր կապիտալիստական յերկրներէ տիրապետող դասակարգերը ջանասիրութեամբ մոռնալանում կամ մոռնելի յեն հալատարեցնում պառլամենտալիզմի և բուրժուական դեմոկրատիայի վերջին մնացորդները, միւրոնց կարող է ոգտագործել բանվոր դասակարգը ճնշողներէ դեմ մղած իրեն պայքարում: Բնդհատակն են քշում կոմունիստական կուսակցութեաններին և անցնում են իրենց զիկտատութեայի պահպանման բացարձակ — տերորիստական մեթոդներին:

Շովինիզմ և պատերազմի նախապատրաստումը միւրպէս արտաքին քաղաքականութեան հիմնական տարրեր, բանվոր դասակարգի սանձահարում և տերոր ներքին քաղաքականութեան արտադրութեամբ, միւրպէս անհրաժեշտ միջոց արագա ռադմանակատներէ թիկունքի ամրապնդման — ահա թէ ինչն և առանձնապէս զրադեցնում այժմ ժամանակակից իմպերիալիստական քաղաքականութեան: Զարմանալի չէ, միւր Փաշիպի այժմ դարձել է ամենամոգայտական ասլրանքը բուրժուական ռադմատենչ քաղաքականութեան մէջ: Յետ խոսում եմ միւր միայն Փաշիպի մասին ընդհանրապէս, այլ ամենից առաջ գերմանական տիպի Փաշիպի մասին, միւրը սխալ կերպով կոչւում է նացիոնալ-սոցիալիզմ, միւրը միւրեւեմ ամենամանրազննին ծանոթութեան դեպքում անդամ անկարելի յէ յերեան հանել նրա մէջ սոցիալիզմի մինչև իսկ միատոմ:

Այդ կապակցութեամբ Փաշիպի հաղթանակը Գերմանիայում պետք է հասկանալ միւր միայն իրեն քանվոր դասակարգի թուլութեան նշան և սոցիալ-դեմոկրատիայի կողմից բանվոր դասակարգին դալամանելու արդեւոնք, միւրը հարթել է Փաշիպի ճանապարհը: Այն պետք է հասկանալ նաեւ, իրեն բուրժուազիայի թուլութեան նշան, իրեն նշան այն բանի, միւր բուրժուազիան այլևս ուժ չունի պարլամենտարիզմի ու բուրժուական դեմոկրատիայի հին մեթոդներով իշխելու, միւրի պատճառով և

նա տիրալծած և ներքին քաղաքականութեան մէջ դիմել կատալարման տերորիստական մեթոդներին — իրեն նշան այն բանի, միւր նա այլևս անգոր և ներկա դրութեանից խաղաղ արտաքին քաղաքականութեան հիման վրա դուրս գալու, միւրի պատճառով և նա տիրալծած և պատերազմի քաղաքականութեանը դիմելու:

Այսպէս և դրութեանը:

Ինչպէս տեսնում եք, գործը գնում է դեպի նոր իմպերիալիստական պատերազմ, իրեն յիւր ներկա դրութեանից:

Իհարկէ, հիմք չկա յենթադրելու, թէ պատերազմն իսկական յիւր կտա: Ընդհակառակը, նա պետք է ևլ ալիւլի խճճի դրութեանը: Դեռ ալիւլին, նա անկասկած հեղափոխութեանը գրադող ուժերը կրացի և հարցականի տակ կընի կապիտալիզմի դրութեանը մէ շարք յերկրներում, ինչպէս այդ տեղի ունեցում առաջին իմպերիալիստական պատերազմի բնթացքում: Յետ յիւթէ, չնայած առաջին իմպերիալիստական պատերազմի փորձին, բուրժուական քաղաքականներն այնուամենայնիւ պատերազմին են ձեռք մեկնում, ինչպէս իսկողմողը դարմանին, ապա արդ նշա նակում է, միւր նրանք վերջնականապէս չփոթւիւլ են, ընկել են փակուղու մէջ — և պատրաստ են դիսակորույս անդունդը նետմիւլու:

Այդ պատճառով ևլ չի խանգարի, յիւթէ համառոտակի նալինք պատերազմի կադմակերպման այն պլանները, միւրոնք սրնվում են այժմ բուրժուական քաղաքականների շրջանում:

Վոմանք կարծում են, թէ պատերազմ պետք է կադմակերպել մեծ պետութեաններէ մեկի դեմ: Նրանք մտածում են նրան կործանիչ պարտութեան հասցնել և նրա հալվին կարգի բերել իրենց գործերը: Ասենք, թէ նրանք կադմակերպեցին այդպիսի պատերազմ: Ի՞նչ կատացվի դրանից: Ինչպէս հայտնի յէ, առաջին իմպերիալիստական պատերազմի ժամանակ ևլ ցանկացան մոռնալանել մեծ պետութեաններից մեկին — Գերմանիային և հարստանալ նրա հալվին: Իսկ ի՞նչ ստացվեց դրանից: Գերմանիան նրանք չմոռնալանել, բայց Գերմանիայում այնպիսի տոնլութեան սերմանեցին դեպի հաղթողները և ուկլանչի այնպիսի հարուստ հող ստեղծեցին, միւր մինչև այսոր ևլ դեռ չեն կարող դանում, և թերես դեռ չուտ ևլ չեն կարող ուտել այն զղղելի ճաշը, միւր հենց իրենք յեկեցին: Բայց դրա փոխարեն նրանք Ռուսաստանի կապիտալիզմի կործանումը, պրոլետարական հեղափոխութեան հաղթանակը ստացան Ռուսաստանում և պարդ և — Սորհրդային Միութեանը: Վորտե՞ղ և յերաշխիքը, միւր

յերկրորդ. խմբերի ալիստական պատերազմը նրանց կտա ալիքի «բալ» արդյունքներ, քան առաջինը: Ճիշտ է՞ր լինի հակառակը յենթադրելը:

Մյուսները կարծում են, թե պատերազմ պետք է կազմակերպել ռազմական անասկետից թույլ, բայց շուկայի տեսակետից ընդարձակ յերկրներից մեկի դեմ — ինչպիսինն է Չինաստանը, վորը թվում է, թե չի յել կարելի պետութուն անվանել բառիս բուն իմաստով, այլ ներկայացնում է իրենից «անկազմակերպ մի տերիտորիա», վորը կարելի ունի, վորպեսզի նրան բռնազբաղեն ուժեղ պետութունները: Նրանք ցանկանում են, ինչպես յերևում է, մերջնականապես բաժան բաժանել նրան կարգի բերել իրենց գործերը նրա հաշվին: Ասենք, թե նրանք կազմակերպեցին այդպիսի պատերազմ: Ի՞նչ կարող է դուրս գալ դրանից: Հայտնի չէ, վոր ԼԳ-ը դարիսկրքին ճիշտ այնպես են նա յել Խաղաղայի և Գերմանիայի վրա, ինչպես նախում են այժմ Չինաստանի վրա, այսինքն նրանց «անկազմակերպ տերիտորիաներ» են համարել և վոչ թե պետութուններ, ու սորկացրել են նրանց: Իսկ ի՞նչ է ստացվել դրանից: Դրանից, ինչպես հայտնի չէ, ստացվել են Գերմանիայի և Խաղաղայի պատերազմներն անկախության համար և այդ յերկրների միացումն իրեն ինքնուրույն պետութուններ: Դրանից այդ յերկրների ժողովուրդների սրտերում ուժեղացել է ատելութունը դեպի սորկացնողները, վորի հետևանքը միջև այժմ դեռևս վերացված չեն և, թերևս, յերկար ժամանակ չեն վերացվի: Հարց է ծագում. ի՞նչով կարելի չէ յերաշխայվորել, վոր նույնը չի ստացվի Չինաստանի դեմ խմբերիստների մղած պատերազմի հետևանքով:

Յերրորդները կարծում են, թե պատերազմ պետք է կազմակերպել «բարձր ցեղը», ասենք գերմանական «ցեղը», «ցածր ցեղի» դեմ, ամենից առաջ, — սլավոնների դեմ, վոր միայն այդպիսի պատերազմը կարող է յելք առաջ գրութունից, քանի վոր «բարձր ցեղը» կոչված է «ցածրին» բեղմնավորելու և նրա վրա իշխելու: Յենթադրենք, թե այդ տարրինակ թեոբիան, վորը ևս գիտութունից հեռու չէ այնպես, ինչպես յերկինքը յերկրից, — յենթադրենք, թե այդ տարրինակ թեոբիան վերածեցին պրակտիկայի: Ի՞նչ կարող է ստացվել դրանից: Հայտնի չէ, վոր հին Հռոմը ճիշտ նույնպես է նայել ներկայիս գերմանացիների և Ֆրանսիացիների նախնիներին, ինչպես ներկայումս «բարձր ցեղի» ներկայացուցիչներն են նայում սլավոնական ցեղին: Հայտնի չէ, վոր հին Հռոմը նրանց արհամարել

ե «ցածր ցեղ», «բարբարոսներ» անվանելով, վորոնք դատապարտված են յեղել հավիտենականապես «բարձր ցեղին», «Մեծ Հռոմին» ստորադաս լինելու, իմիջի ալյոց, մեր մեջ առած, — հին Հռոմը դրա համար վորոչ հիմք ունի, մի բան վոր չի կարելի ասել ներկայիս «բարձր ցեղի» ներկայացուցիչների մասին (ծափերի տալիս): Իսկ ի՞նչ է դուրս յեկել դրանից: Դուրս է յեկել այն, վոր վոչ հռոմացիները, այսինքն բոլոր «բարբարոսները» միացել են ընդհանուր թշնամու դեմ և զորդյունով տապալել են Հռոմը: Հարց է ծագում, ո՞ր է յերաշխիքը, վոր ներկայիս «բարձր ցեղի» ներկայացուցիչների հավակնութունները նույն վողրալի հետևանքներին չեն հանգի: Ի՞նչ յերաշխիք, վոր Ֆրանսիական — գրական քաղաքականների բեռնիում բախտն ալիքի կիծալա, քանի հին և վործված նախնուներինը Հռոմում: Ալիքի ճիշտ է՞ր լինի հակառակը յենթադրել:

Վերջապես չորրորդներն այն կարծիքին են, թե պատերազմը ԽՍՀՄ-ի դեմ պետք է կազմակերպել: Նրանք մտածում են ջախջախել ԽՍՀՄ, նրա տերրիտորիան բաժան-բաժան անել և ապրել նրա հաշվին: Սխալ կլինի յենթադրել, թե այդպես են մտածում Ճապոնիայի ռազմական միայն մի քանի շրջաններ: Մեզ հայտնի չէ, վոր այդպիսի ծրագրեր են սերվում և Յեվրոպայի մի քանի պետութունների քաղաքական գեկավարների շրջաններում: Յենթադրենք, թե այդ պարոնները խոսքից գործի լեն անցել: Ի՞նչ կարող է ստացվել դրանից: Հաղթի թե կարելի լինի կասկածել, վոր այդ պատերազմը բուրժուազիայի համար ամենալուսնադավոր պատերազմը կլինի: Այդ պատերազմը ամենա վտանգավորը կլինի վոչ միայն նրա համար, վոր ԽՍՀՄ ժողովուրդներն իրենց մինչև մահը կարաքարեն հեղափոխության նախնուների համար: Այդ պատերազմը բուրժուազիայի համար ամենալուսնադավորը կլինի նաև այն պատճառով, վոր այն տեղի կունենա վոչ միայն հակառակորդի թիկունքում: Բուրժուազիան կարող է չկասկածել, վոր ԽՍՀՄ բանվոր դասակարգի բազմութիվ քարեկամները Յեվրոպայում և Ասիայում կաշխատեն իրենց ճեղղներին թիկունքին խլել, վորոնք վաճառաբոմ պատերազմ են սարքել բոլոր յերկրների բանվոր դասակարգի հայրենիքի դեմ: Յեվ թող մեզ չմեղադրեն պարոնայք բուրժուաները, յեթե նրանք այդպիսի պատերազմից հետո հետևյալ որը գոյութուն չունեցողների թվում գտնեն իրենց մտնիկ կառավարութուններից մի քանիսին, վորոնք այժմ բարեբաստիկ մերալով թագավորում են «աստու վողորմությամբ» (վորոտալից ծախալուք յունենք): ԽՍՀՄ իության դեմ մի այդպիսի պատերազմ

արդեն յեղել է, յեթե հիշում եք, տասն և հինգ տարի առաջ: Ինչպես հայտնի չե, բոլորին հարգելի Չերչիլն այն ժամանակ այդ պատերազմը ձեռնարկել է — «14 պետությունների արշավանք» բանաստեղծական Փորձության: Դուք հիշում եք, իհարկե, վոր այդ պատերազմը մեր յերկրի բոլոր աշխատավորներին անձնագործ ուղարկելների միասնական ճամբարի մեջ է համախմբել, վորոնք իրենց կրթքով պաշտպանել են իրենց բանվորագյուղացիական հայրենիքն արտաքին թշնամիներից: Դուք գիտեք, թե ինչով վերջացավ այդ պատերազմը: Վերջացավ այն մեր յերկրից ինտելիկտները խուլելով և Ֆեյրպայում հեղափոխական «գործողությունների կոմիտեների» ստեղծումով: Հաջիվ թե կարելի լինի կասկածել, վոր ԽՍՀՄ գեմ յերկրորդ պատերազմը հարձակվողների լիակատար պարտության, Ֆեյրպայայի և Ասիայի մի շարք յերկրներում հեղափոխության և այդ յերկրների բուրժուա — կալվածատիրական կառավարությունների ջախջախման կհանգի:

Այդ են բուրժուական քաղաքագետների խճճված ուղղման պլանները:

Ինչպես տեսնում եք, նրանք վոչ խելքով և վոչ ել քաջություններ չեն փայլում (ծափահարություններ):

Բայց յեթե բուրժուական պատերազմի ուղին է ընտրում, ապա կապիտալիստական յերկրների չորսամյա ճգնաժամի և շորձադրվության շնորհիվ հուսալքման հասած բանվոր դասակարգը հեղափոխության ուղին է բռնում: Դա նշանակում է, վոր հասունանում է և կհասունանա հեղափոխական ճգնաժամը: Յեմ հեղափոխական ճգնաժամը կաճի այնքան ավելի արագ, վորքան բուրժուական իր ուղղման կոմբինացիաներում կրխճճվի, վորքան ավելի հաճախ նա բանվոր դասակարգի և աշխատավոր գյուղացիության դեմ պայքարելու տերորիստական մեթոդներին կդիմի:

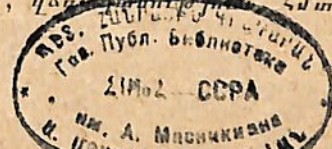
Ընկերներից վոմանք կարծում են, թե այնքան, վորքան տարադ տեղի ունենա հեղափոխական ճգնաժամը, բուրժուական պետք է անելանելի դրություն մեջ բնկնի, վոր նրա վախճանը ուրեմն հասել է, հետևարար, արդեն կանխորոշված է, վոր հենց դրանով ել հեղափոխության հաղթանակն արդեն ապահովված է և վոր իրենց մնում է միայն սպասել բուրժուական յանկմանը և հաղթական բանաձևեր դրել: Դա խորապես սխալ է: Հեղափոխության հաղթանակը յերբեք ինքն իրեն չի գալիս: Այդ հաղթանակը պետք է նախապատրաստել և նվաճել: Իսկ այն նախապատրաստել և նվաճել կարող է միայն ուժեղ, պրոլետարական հեղափոխական կուսակցությունը: Պատահում են զեպ-

քեր, յերբ դրությունը հեղափոխական է, բուրժուական իշխանությունը մինչև իր հիմքերը տատանվում է, աշխատանքային հեղափոխության հաղթանակը վրա չի հասնում, վորովհետեւ առկա պրոլետարիատի հեղափոխական կուսակցություն չկա, վորը բավականաչափ ուժեղ և հեղինակավոր լինի մասսաներին իր հետեից տանելու և իշխանություն ձեռք վերցնելու: Այն մասնություն կլինի կարծել, թե նման «դեպքեր» չեն կարող տեղի ունենալ:

Չեր խանդարի այս ինդրի առնչությամբ յերկրորդ կոնգրեսում հեղափոխական ճգնաժամի մասին Լենինի ասած իմաստուն խոսքերը հիշեցնել:

«Մենք մոտեցել ենք այժմ հեղափոխական ճգնաժամի, վորպես մեր հեղափոխական գործողության հիմունքի հարցին: Այստեղ ել պետք է, նախ և առաջ, նշել յերկու տարածված սխալ: Մի կողմից բուրժուական տնտեսագետներն այդ ճգնաժամը պատկերացնում են անդլիացիների նրբին արտահայտության միջոցով: «Անհանգստություն»: Մյուս կողմից, յերբեմն հեղափոխականներն աշխատում են ապացուցել, վոր ճգնաժամը բացարձակորեն անելանելի չէ: Դա սխալ է: Բացարձակորեն անելանելի դրություններ չեն լինում: Բուրժուական իրեն պահում է, ինչպես լիախացած և դուրսը կորցրած գիշատիչ, նա հիմարությունը հիմարության հետեից է կատարում՝ սրելով դրությունը, իր կործանումն արագացնելով: Այդ բոլորը այդպես է: Բայց չի կարելի «ապացուցել», թե բացարձակորեն վոչ մի հնարավորություն չկա, վոր չահագործվողների վորեւե փոքր մասնություն նա չքնեցներ այս ու այն, փոքրիկ ղեկողություններով, վոր ճնշվածների և շահագործվողների այս կամ այն մասի այս կամ այն շարժումն ու ապստամբությունը չճնշեր: Փորձել առաջուց «ապացուցելու» «բացարձակ» անելանելիությունը դատարկ բժանդրություն կլինի, կամ հասկացողությունների և բառերի խաղ: Այդ և նման հարցերում իսկական «ապացույց» կարող է միայն պրակտիկան լինել: Բուրժուական կարգերը ամբողջ աշխարհում մեծագույն հեղափոխական ճգնաժամ են ապրում: Հարկավոր է այժմ հեղափոխական կուսակցությունների պրակտիկայով «ապացուցել», վոր նրանք բավականաչափ գիտակցություն, կազմակերպվածություն, շահագործվող մասսաների հետ կապ, վճարվող համություն ունեն այդ

3356
90234
0101

ձգնաժամն ողտաղործելու հաջող, հաղթական հեղափոխութեան համար»։ (Լենին, 1920 թ. 25-րդ հատոր, յերես 340-341)։

3. ԽՍՀՄ ՅԵՎ ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԿՐՆԵՐԻ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Հեշտ և հասկանալի, թե վորքան դժվար և յեղել խՍՀՄ համար ռազմական կոմբինացիաների վարչահոտութեամբ վարակված այդ միջոցորոտում իր խաղաղ քաղաքականութիւնը տանել։

Նախապատեւադման խնթապարի այդ պայմաններում, վորն ընդգրկել եր մի ամբողջ շարք յերկրներ, խՍՀՄ այդ տարիներում շարունակել և ամուր ու անասան կանգնած մնալ իր խաղաղութեան պաշտպանութեան դերքերի վրա, պայքարելով պատերազմի վտանգի դեմ, պայքարելով խաղաղութեան պահպանման համար, ընդառաջելով այն յերկրներին, վորոնք այսպես թե ահապես կոմնակից են խաղաղութեան պահպանմանը, մերկացնելով և պատռելով այն բոլորի դիմակը, ովքեր պատերազմ են նախապատրաստում, հորդորում։

Ի՞նչի վրա յե հույս դրել խՍՀՄ խաղաղութեան համար մըղ վող այդ դժվար և քարդ իր պայքարում։

ա) Իր աճող տնտեսական և քաղաքական հզորութեան վրա։
բ) Բոլոր այն յերկրների բանվոր դասակարգի միլիոնավոր մասնաների բարոյական պաշտպանութեան վրա, վորոնք խորապես շահագրգռված են խաղաղութեան պաշտպանութեամբ։

գ) Այն յերկրների վողջակոտութեան վրա, վորոնք այս կամ այն պատճառով շահագրգռված չեն խաղաղութեանը խախտելու մեջ և վորոնք ցանկանում են առեւտրական հարաբերութիւններ վարդացնել այնպիսի պարտաճանաչ պայմանակցի հետ, ինչպիսին և խՍՀՄ։

դ) Վերջապես մեր պանծալի բանակի վրա, վորը պատրաստ և պաշտպանել յերկիրը դրա հարձակումներից։

Այս հիման վրա յեւ առաջացավ չհարձակման պայմանագրի և հարձակվող կողմի բնորոշման հարեան պետութիւնների հետ միասին վորոշելու պայմանագրի կնքման մեր կամպանիան։ Դուք գիտեք, վոր այդ կամպանիան հաջողութիւն ունեցավ։ Ինչպես հայտնի յե չհարձակման պայմանագիր կնքված և վող միայն արեւմուտքում և հարաւում մեր հարեան պետութիւններից շատերի հետ, այդ թվում Ֆինլանդիայի և Լեհաստանի հետ, այլև այնպիսի յերկրների հետ, ինչպիսին են Ֆրանսիան և Իտալիան, իսկ հարձակվող կողմը բնորոշելը մեր հարեան պետութիւնների հետ, այս շարքում նաև Փոքր Անտանտան։

Այս հիման վրա յեւ հենց ամբացել և խՍՀՄ և Թյուրքիայի յարեկամութիւնը, լավացել են հարաբերութիւնները և անվիճելի բավարար են խՍՀՄ և Իտալիայի միջև, լավացել են հարեութիւնները Ֆրանսիայի, Լեհաստանի և մյուս Բալթիկ պետութիւնների հետ, վերահանգնվել են հարաբերութիւնները ՀԱՄՆ, Զինաստանի հետ և այլն։

ԽՍՀՄ խաղաղութեան քաղաքականութեան հաջողութիւններն արտացոլող մի շարք փաստերից անհրաժեշտ և նշել և առանձնացնել յերկու փաստ, վորոնք անկասկած լուրջ նշանակութիւն ունեն։

Ի. Յեւ նկատի ունեմ, առաջինը, դեպի լավն այն բեկումը, խՍՀՄ և Լեհաստանի, խՍՀՄ և Ֆրանսիայի միջև, վորը տեղի յե ունեցել վերջին ժամանակներս։ Անցյալում, ինչպես հայտնի յե, Լեհաստանի հետ մենք լավ հարաբերութիւնների մեջ չէինք։ Լեհաստանում սպանում էին մեր պետութեան ներկայացուցիչներին։ Լեհաստանն իրեն արեւմտյան պետութիւնների բարբարոս էր համարում խՍՀՄ դեմ։ Լեհաստանի վրա հույսեր և յինգնում բոլոր ու ամեն տեսակի խմբերի խախտները, իրեւ առաջավոր ջոկատ՝ խՍՀՄ վրա ռազմական հարձակում դործելու դեպքում։ Ավելի լավ չեւ խՍՀՄ և Ֆրանսիայի միջև հարաբերութիւնների վորո՞ք։

ԽՍՀՄ և Ֆրանսիայի փոխհարաբերութեան պատկերը հիշողութեան մեջ վեւ րականգնելու համար, բավական և հիշել Մոսկովայում Թամզինի վնասաբարական խմբակի վրա կազմակերպված դատի պատմութեան փաստերը։ Յեւ ահա այդ անհաճելի հարաբերութիւններն սկիւսում են հետզհետե վերանալ։ Նրանք փոխարինվում են ուրիշ հարաբերութիւններով, վորոնց ուրիշ անուն տալ չիկարելի, քան մերձեցման հարաբերութիւններ։ Բանը միայն նրա մեջ չեւ, վոր մենք այդ յերկրների հետ չհարձակման պայմանագիր ենք կնքել, թեև ինքը պայմանագիրը շատ լուրջ նշանակութիւն ունի։ Բանն առաջին հերթին նրանումն և, վոր փոխադարձ անխտաճութեամբ վարակված միջոցորտն սկսում և ցրվել։ Այս չի նշանակում, իհարկե, վոր մերձեցման նշված պրոցեսը կարելի յե ընդունել, իր լեւ բախականաչափ կարուն, դործի վերջնական հաջողութիւնն ապահովող պրոցես։ Բաղաքականութեան մեջ անակնկալներն ու պիզդաղները, որինակ, Լեհաստանում, վորտեղ հակախորհրդային տրամադրութիւնները դեռ ուժեղ են, բոլորովին զեռ չի կարելի վերացված համարել։ Բայց բեկումը դեպի լավը մեր հարաբե-

բությունների մեջ, անկախ ապագայում նրա արդյունքներից — փաստ է, վորն արժանի չէ, վորպեսզի նշենք և առաջ քաշենք նրան իբրև խաղաղության դործի լավացման դործոն:

Վերահ^ոգ է այս բեկման պատճառը, ինչո^ւ վ է նա պայմանա վորվում:

Առաջին հերթին իՍՀՄ հզորության և ուժի աճումով: Մեր ժամանակներում ընդունված չի թույլների հետ հաշվի նստելը: Հաշվի չեն նստում միայն ուժեղների հետ: Իսկ այնուհետև — Գերմանիայի քաղաքականության մեջ վորոշ փոփոխություններով, վորոնք Գերմանիայում ունեցել և խմբերիալիստական տրամադրությունների աճումն են արտացոլում:

Գերմանական վորոշ քաղաքականներ այդ մասին տալով են, թե իՍՀՄ կողմնորոշվում է այժմ դեպի Ֆրանսիան ու Լեհաստանը, թե Վերսալի պայմանագրի թշնամի լինելուց նա դառել է նրա կողմնակիցը, վոր այդ փոփոխությունը բացատրվում է Գերմանիայում Ֆաշիստական ուժի սահմանվելով: Դա ճիշտ չէ: Իհարկե, մենք հռու չենք Գերմանիայի ուժի մով հիանալուց: Բայց բանն այստեղ Ֆաշիզմի մեջ չէ, թեկուզ հենց նրա համար, վոր Ֆաշիզմը, որինակ Խոսիայում չխանգարեց իՍՀՄ այս յերկրի հետ ամենալավ հարաբերություններ սահմանելուն: Գործը և Վերսալի պայմանագրի նկատմամբ մեր վերաբերմունքի չեղյալ փոփոխություն մասին ել չէ: Մենք չենք, վոր պետք է գովերգենք Վերսալի պայմանագիրը, քանի ինքներս պատկեր ենք Բրեստի հաշտություն խախտողությունը: Մենք համաձայն չենք միայն այն բանի հետ, վոր այդ պայմանագրերի համար խաղաղությունը նետվի նոր պատերազմի անդունդը: Նույն բանը պետք է ասել և իՍՀՄ որիննտացիա կարծեցյալ փոփոխություն մասին: Մեզ մոտ որիննտացիա չկար դեպի Գերմանիան, նույնպես և մենք որիննտացիա չունենք դեպի Լեհաստանն ու Ֆրանսիան: Մենք անցյալում դիրքորոշվել ու ներկայումս դիրքորոշվում ենք իՍՀՄ-ի և միայն իՍՀՄ վրա: (Բուռն ծափահարություններ): Յեւ յեթե իՍՀՄ չահերը պահանջում են մերձեցալ այս կամ այն յերկրներին, վորոնք չահադրդրված չեն խախտել խաղաղությունը, ապա մենք այդ բանն տնում ենք առանց տատանվելու:

Վոչ, բանը դրանում չէ: Բանը Գերմանիայի կողմից քաղաքականություն փոփոխություն մեջ է: Բանը նրանումն է, վոր դեռ գերմանական ներկա քաղաքականների իշխանության դուրս անցնելը, մանավանդ նրանց իշխանության դուրսն անցնելուց հետո, Գերմանիայում սկսվել է պայքար յերկու քաղաքական դժերի միջև, հին քաղաքականության, վորն իր արտա-

ցոլումն է դուել իՍՀՄ և Գերմանիայի միջև կնքված հայտնի պայմանագրերում և «նոր» քաղաքականության միջև, վորը հիմնականում հիշեցնում է գերմանական նախկին կայսերի քաղաքականությունը, վորը մի ժամանակ գրավեց Ուկրաինան ու արշավանք կազմակերպեց Լեհիստանի դեմ, մերձալթյան յերկրները գարձնելով այդ արշավանքի համար ուղղադատ, ուր «նոր» քաղաքականությունը գերազանցում է հին: Չի կարելի պատահականություն համարել, վոր «նոր» քաղաքականության մարդիկ ամեն ինչում գերակշռում են, իսկ հին քաղաքականություն կողմնակիցները յենթարկվում են հալածանքի ու հաշվի չեն տնելում: Պատահական չէ և Հուգենբերգի հայտնի յերկու թեր Լոնդոնում, պատահական չեն նաև Ռոդենբերգի—Գերմանիայի տիրող կուսակցության արտաքին քաղաքականության գեկալարի վոչ պակաս հայտնի գեկլարացիաները: Ահա թե բանն ինչումն է, բեկերներ:

2: Յես նկատի ունեմ յերկրորդը՝ իՍՀՄ և Հյուսիսային Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների միջև նորմալ հարաբերությունների վերականգնումը: Կասկած չի կարող լինել, վոր այդ ակար յուրջ նշանակություն ունի միջազգային հարաբերությունների ամբողջ սիտեմում: Խնդիրն այն չէ միայն, վոր նա բարձրացնում է խաղաղության պահպանման շանսերը, բարելավում է յերկու յերկրների միջև փոխհարաբերությունը, ամրապնդում է առևտրական հարաբերությունը նրանց միջև և փոխադարձ համադրեցություն բաղա ստեղծում: Բանը նրանումն է, վոր պա ուսման է դնում հին ժամանակների, յերբ ՀԱՄՆ-ը տարեր յերկրներում համարվում եր ամեն տեսակի հակախորհրդային տենդենցների հենարանը և նորի միջև, յերբ այդ հենարանն ինքնակամ վերացված է ճանապարհից հողուտ յերկու յերկրներին:

Այդպես են յերկու հիմնական տկտերը, վորոնք արտահայտում են խորհրդային խաղաղասիրական քաղաքականության հաջողությունները:

Այնուամենայնիվ սխալ կլիներ մտածել, վոր հաշվետու շրջանում մեզ մոտ ամեն ինչ հարթ է գնացել: Վոչ, ամեն ինչ մեզ մոտ հարթ չի յեղել:

Հիշեցեք դոնե Անգլիայի կողմից յեղած ճնշումը, մեր արտահաման վրա դրված եմբարգոն (արգելք), մեր ներքին դործերին խառնվելու փորձերը և այդ բանում շուշափելով մեզ փորձել մեր դիմադրական ուժերը: Ծիշա է, այդ փորձից վոչին: Գուրս չեկալ և հետագայում եմբարգոն վերացվեց, բայց այդ հարձակումների անախորժ մնացորդը դեռևս իրեն պատկերում է այս ամենում, ինչ վերաբերվում է Անգլիայի և իՍՀՄ

հարաբերութիւններին, այդ թելում նաև առեւտրական պայմանագրի մասին տեղի ունեցած բանակցութիւններում: Իսկ ԽՍՀՄ խութիւն վրա այդ հարձակումները պատահականութիւն համարել չի կարելի: Հայտնի չէ, վոր անդլիական կոնսերւատորները մի մասը չի կարողացել առանց նման հարձակումների: Յեւ չհենց այդ պատճառով է, վոր այդ հարձակումները պատահական չեն, մենք պետք է հաշիւ առնենք, վոր հետագայում ել ԽՍՀՄ վրա հանկարծակի հարձակումները, նրա համար ամեն տեսակի վտանգ կտեսղծեն, վնասներ կհասցնեն և սղին:

Չի կարելի նկատի չառնել նույնպես ԽՍՀՄ և ծապոնիայի միջև յեղած հարաբերութիւնները, վորոնք կարիք ունեն լուրջ բարելավման: Ծապոնիայի հրաժարումը Հարձակման պայմանագիր ստորագրելուց, վորի կարիքը ծապոնիան պակաս չի զգում, քան ԽՍՀՄ, մի աղելուդ անգամ բնդգծում է, վոր մեր հարաբերութիւնները բնագոյաբար ամեն ինչ բարեկարգ չէ: Նույնը պետք է ասել Չին - Արեւելյան յերկաթուղու շուրջը տարւոյ բանակցութիւնների բնդհատման մասին, վորը կատարւեց վոյ ԽՍՀՄ հանցանքով, նույնպես և այն մասին, վոր ծապոնական գործակալներն անթույլատրելի բաներ են անում Չին - Արեւելյան յերկաթուղու վրա, ապրիլի կերպով ձերբակալում են խորհրդային ծառայողներին և այլն: Յես այդ չեմ խոսում այն մասին, վոր Ծապոնիայի զինվորական մարդկանց մի մասը մամուլի մեջ բացահայտ քարոզում է ԽՍՀՄ դեմ պատերազմելու և Մերձծովյան չրջանի գրավման անհրաժեշտութիւնը, զինվորականների մյուս մասի հայտնարար համալուծամբ, ծապոնիայի կառավարութիւնն ել փոխանակ պատերազմի հրձիգներին կարգի հրավերելու՝ ձեացնում է, թե այդ բանն իրեն չի վերաբերում: Դժվար չէ հասկանալ, վոր նման պայմանները չեն կարող չտեսղծել անհանգստութիւն և անպատահութիւն մթնոլորտ: Իհարկէ, մենք այսուհետեւ ել համադրեն տանելու յենք խաղաղութիւնը քաղաքականութիւն և աշխատելու յենք բարելավելու հարաբերութիւնները Ծապոնիայի հետ, վորովհետեւ մենք ցանկանում ենք բարելավել այդ հարաբերութիւնները: Բայց այստեղ բոլորն ել մեզնեց չի կախված: Ուստի մենք պետք է դրա հետ միասին բոլոր միջոցները ձեռք առնենք, վորպեսզի մեր յերկիրն ապահովենք անակնկալներից և պատրաստ յիննք նրան պաշտպանելու հարձակումից (բուռն ծափահարութիւններ):

Ինչպես տեսնում եք, մեր խաղաղութիւնը քաղաքականութիւն հաջողութիւնները հետ միասին մենք ունենք նաև մի շարք բացասական յերեւոյթներ:

Այդ է ԽՍՀՄ արտաքին դրութիւնը:

Մեր արտաքին քաղաքականութիւնը պարզ է: Նա խաղաղութիւն պահպանելու և բոլոր յերկրների հետ առեւտրական հարաբերութիւններն ուժեղացնելու քաղաքականութիւն է: ԽՍՀՄ չի մտածում վորեւէ մեկին պառնալու, առաւել ևս վորեւէ մեկի վրա հարձակելու: Մենք խաղաղութիւն կողմնակից ենք և պաշտպանում ենք խաղաղութիւն գործը: Բայց մենք չենք վախենում պառնալիքներից և պատրաստ ենք պատերազմի հրձիգների հարվածներին հարվածներով պատասխանել (բուռն ծափահարութիւններ): Ով խաղաղութիւն է ձգտում և ուղում է մեզ հետ գործնական կապեր ունենալ, նա միշտ մեր աջակցութիւնը կգտնի: Իսկ նրանք, ովքեր կիրորձեն հարձակել մեր յերկրի վրա, ջախջախիչ հակահարված կստանան, վորպեսզի այնուհետեւ ախորժակ չունենան իրենց խոզի մոռելը ներս խոթելու մեր խորհրդային բանջարանոցը (ծափերի վորոտ):

Այսպես է մեր արտաքին քաղաքականութիւնը (ծափերի վորոտ):

Խնդիրը կայանում է նրանում, վոր այսուհետեւ ել կենսագործենք այդ քաղաքականութիւնն ամենայն հաստատակամութիւն և հետեղականութիւնով:

II.

ԽՍՀՄ Ժողովրդական Տնտեսությունը Շարունակվող վերելքի ֆեզ ներքին Գրություններ

Անցնում եմ ԽՍՀՄ ներքին գրության հարցերին:

ԽՍՀՄ ներքին գրության տեսակետից հաշվետու ժամանակաշրջանը ներկայացնում է ավելի ու ավելի ծավալվող վերելքի պատկեր՝ թե ժողովրդական տնտեսության ասպարիզում և թե կուլտուրայի ասպարիզում:

Այդ վերելքն ուժերի հասարակ քանակական կուտակում է չի չեղել: Այդ վերելքը նշանակալից է նրանով, վոր սկզբունքային փոփոխություններ և մտքերը ԽՍՀՄ կառուցվածքի մեջ և արմատապես փոխել է յերկրի դեմքը:

ԽՍՀՄ այդ ժամանակաշրջանում վերափոխվել է արմատապես, իրենից դեն չարտելով հետամնացության ու միջնադարի կերպարանքը: Ագրարային յերկրից նա դարձել է ինդուստրիալ յերկիր: Մանր անհատական դյուղատնտեսության յերկրից նա դարձել է կոլեկտիվ, խոշոր, մեքենայացրած դյուղատնտեսության յերկիր: Մափար, անգրագետ և անկուլտուրական յերկրից նա դարձել է, ավելի ճիշտ՝ դառնում է դրագետ, կուլտուրական, ԽՍՀՄ ազգությունները և ժողովուրդները լեզուներով դոր ծող բարձրագույն, միջնակարգ և տարրական դպրոցների հսկայական ցանցով պատած յերկիր:

Ստեղծված են արտադրության նոր ճյուղեր, ստանդիալիսութուն, ավտոմոբիլի արդյունաբերութուն, տրակտորային արդյունաբերութուն, քիմիական արդյունաբերութուն, մոտորաշինութուն, սափառակաշինութուն, կոմբայնաշինութուն, դորեղ տուրբինների և գեներատորների, վորակային պողպատների, յերկաթա — ձուլվածքների, սինտետիկ կաուչուկի, բորականների, արհեստական թելի արտադրութուն և այլն և այլն (յերկարատև ծախսարույթյուններ):

Այդ ժամանակաշրջանում կառուցված և դործարկված են հազարավոր նոր, միանգամայն ժամանակակից արդյունաբերա-

կան ձևնարկներ: Կառուցված են Դնեպրոստրոյի, Մադնիստոստրոյի, Կուզնեցկոստրոյի, Չելյաբինստրոյի, Բոբրիկի, Ուրալ մաչստրոյի, Կարմաչստրոյի պես հսկաներ: Նոր տեխնիկայի բաղալով վերակառուցված են հազարավոր հին ձևնարկութուններ: Կառուցված են նոր ձևնարկութուններ և ստեղծված են արդյունաբերության ոջաններ ԽՍՀՄ աղյալին հանրապետութուններում և ծայրամասերում — Բելոուսիայում, Ուկրայինայում, Հյուսիսային Կովկասում, Անդոր կովկասում, Միջին Ասիայում, Կազակաստանում, Բուրյաթ — Մոնղոլիայում, Թաթարիայում, Բաշկիրիայում, Ուրալում, Արևմտյան և Արևելյան Սիրիայում, Հեռավոր Արևելքում և այլն:

Ստեղծված են 200.000-ից ավելի կուլտնտեսություններ յեվ 5.000-ից ավելի խորհատնտեսություններ՝ նրանց համար նոր ոսյունական կենտրոններով և արդյունաբերական կետերով:

Համարյա դատարկ տեղերում աճել են նոր, մեծ քաղաքներ, մեծ քանակությամբ բնակիչներով: Հսկայորեն աճել են հին քաղաքներն ու արդյունաբերական կետերը:

Հիմնադրված է Ուրալ — Կուզնեցկի կոմբինատը — Կուզնեցկի կոքսացող աժուխի և Ուրալի յերկաթահանքի միացումը: Այդպիսով կարելի յե առել, վոր Արևելքում մետաղաժույղան նոր բաղան յերազից դարձել է իրականութուն:

Նոր հզոր նավթային բաղայի հիմքեր են դրված Ուրալյան բնաշղթայի հարավային վայրեջներում — Ուրալի մարզում, Բաշկիրիայում, Կազակաստանում:

Ակներե և, վոր ժողովրդական տնտեսության բոլոր ճյուղերում պետության կողմից հսկայական կապիտալի ներդրումները, վորոնք հաշվետու չրջանում կադմում են ավելի քան 60 միլիարդ ուսուլի, իցուր չեն անցել և ոկսում են իրենց արդյունքները տուլ:

Այս նախաձեռների հետևանքով ԽՍՀՄ ժողովրդական տնտեսության յեկամուտը 1929 թվի 29 միլիարդ ուսուլուց 1933 թվին հասել է 50 միլիարդ ուսուլու, այն ժամանակ, յերբ այդ նույն չրջանում կապիտալիստական բոլոր յերկրներում, առանց բացառության, հսկայական չափերով բնկել է ժողովրդական յեկամուտը:

Հասկանալի յե, վոր այս բոլոր հաջողություններն ու աժրող վերելքը պետք է հասցնելին, և իրոք հասցրել են, ԽՍՀՄ նրա ներքին գրության աժրապնդմանը:

Ինչպես կարող է յին այդ հսկայական փոփոխությունները տեղի ունենալ ինչ վոր 3-4 տարվա ընթացքում մի խոշոր պե-

տության տերրիտորիայի վրա, վոր ունեւ հետամնաց տեխնիկա, հետամնաց կուլտուրա? Հրաշք չե՞ արդյոք սա: Դա հրաշք կլինէր, յեթե զարգացումը տեղի ունենար կապիտալիզմի կամ մանր մենատնտեսութիւնների բազայի վրա: Բայց դա հրաշք չի եղի, յեթե նկատի ունենանք, վոր մեզ մոտ զարգացումը տեղի յե ունեցել սոցիալիստական շինարարության ծափաբան հիման վրա:

Հասկանալի յե, վոր այդ հսկայական վերելքը կարող եր ծափաւել սոցիալիզմի հաջող կառուցման բազայի, տասնյակ միլիոնավոր մարդկանց հասարակական աշխատանքի բազայի, կապիտալիստական և մենատնտես — դյուղացիական սխտեմին հակառակ տնտեսության սոցիալիստական սխտեմին առաւելութիւնների բազայի վրա:

Դրա համար ել զարմանալի չե, վոր հաշվետու ժամանակաշրջանում ԽՍՀՄ եկոնոմիկայի և կուլտուրայի հսկայական վերելքը միաժամանակ նշանակում եր կապիտալիստական տարրերի վտնջացումն ու դյուղացիական մենատնտեսութիւնների դեպի հետին պլանը մղումը: Այդ փաստ ե, վոր տնտեսության սոցիալիստական սխտեմին տեսակարար կշիռն արդյունաբերության բնագաւառում այժմ կազմում ե 99 տոկոս, իսկ դյուղատնտեսության մեջ, յեթե նկատի ունենանք հացահատիկային կուլտուրաների ցանքսադաշտերը, — 84,5 տոկոս, մինչդեռ մենատնտեսական դյուղացիական բաժնին ընկնում ե ընդամենը 15,5 տոկոս:

Դուրս ե գալիս, վոր ԽՍՀՄ-ում կապիտալիստական տնտեսութիւնն արդեն վերացել, իսկ մենատնտեսական դյուղացիական սեկտորը դյուղում հետ ե մղված դեպի յերկրորդական դիրքերը:

Լեւինը նեՊ-ին անցնելիս ասել ե, վոր մեր յերկրում հաստ բակա — տնտեսական ձեերի հինգ ելեմենտներ կան:

1. Նահապետական տնտեսութիւն (նշանակալից չափով բընական տնտեսութիւն): 2. Մանր-ապրանքային արտադրութիւն (դյուղացիների մեծամասնութիւնը նրանցից, վորոնք հաց եւ ծախում): 3. Մասնավոր-տնտեսական կապիտալիզմ: 4. Պետական կապիտալիզմ: 5. Սոցիալիզմ: Լեւինը դտել ե, վոր այդ բոլոր ձեերից վերջ ի վերջո գերակշռելու յե սոցիալիստական ձեւը: Մենք կարող ենք այժմ ասել, վոր հասարակա-տնտեսական առաջին, յերրորդ և չորրորդ ձեերն արդեն դոյութիւն չունեն:

Յերկրորդ հասարակա — տնտեսական ձեւը հետ ե մղված հետին դիրքերը, իսկ հինգերորդ հասարակա — տնտեսական ձեւը — սոցիալիստական ձեւը հանդիսանում ե անբաժան կերպով տիրող և միակ հրամայող ուժն ամբողջ ժողովրդական տնտեսության մեջ (բուռն, յերկարառն ծափահարութիւններ):

Այս ե հանրազումարը: Այս հանրազումարի մեջ ե — ԽՍՀՄ ներքին դրության կայունության հիմքը, նրա առաջավոր և թիկունքի դիրքերի կայունության հիմքը՝ կապիտալիստական շրջապատի սրտմաններում:

Անցնենք Խորհրդային Միության տնտեսական և քաղաքական դրության առանձին հարցերի կոնկրետ մատերիալների քննութիւնը:

1. ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԵԼԸ

Ժողովրդական տնտեսության բոլոր ճյուղերից ամենից արագ մեղ մոտ աճել և արդյունաբերութիւնը: Հաշվետու ժամանակաշրջանում, այսինքն՝ 1930 թվից սկսած՝ արդյունաբերութիւնը մեղ մոտ աճել ե ավելի քան յերկու անգամ, այսինքն 10,6 տոկոսով, իսկ մինչդասերազմյան մակարդակի համեմատութիւնը նա աճել ե համարյա չորս անգամ, այսինքն՝ 291,9 տոկոսով:

Դա նշանակում ե, վոր մեղ մոտ ինդուստրացումն առաջ ե դնացել լինլթաց կերպով:

Ինդուստրացման արագ աճումը բերել և այն դրության, վոր ամբողջ ժողովրդական տնտեսության ընդհանուր արտադրանքի մեջ արդյունաբերության արտադրանքը զյխավոր սեղն ե բրունել:

Ահա համապատասխան աղյուսակը:

ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅԱՆ ՏԵՍԱԿԱՐԱՐ ԿՇԻՌԸ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱՐՏԱԳՐԱՆՔԻ ՄԵԶ, ՏՈԿՈՍՆԵՐՈՎ (1926-27 Թ. ԳՆԵՐՈՎ)

	1913 թ.	29 թ.	30 թ.	31 թ.	32 թ.	33 թ.
1. Արդյունաբերութիւն	42,1	54,5	61,6	66,7	70,7	70,4
2. Դյուղատնտեսութիւն	57,9	45,5	38,4	33,3	29,3	29,6
Ընդամենը	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Դա նշանակում ե, վոր մեր յերկիրը հաստատորեն և վերջնականապէս դարձել ե ինդուստրիալ յերկիր: Ինդուստրացման

գործում՝ վճռական նշանակություն ունի արտադրության գործիքների ու միջոցների արտադրման աճը՝ արդյունաբերության զարգացման ընդհանուր ծավալում: Հաշվետու ժամանակաշրջանի տվյալները ցույց են տալիս, վոր այդ հաստիքի տեսակարար կշիռն արդյունաբերության ընդհանուր վերելքում գերակշռող տեղ է զբաղեցրել:

Ահա համապատասխան աղյուսակը:

ԽՈՇՈՐ ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅԱՆ ՃՅՈՒՂԵՐԻ ՅԵՐԿՈՒ ՀԻՄՆԱ-
ԿԱՆ ԽՄԲԵՐԻ ԱՐՏԱԴՐԱՆՔԻ ՏԵՍԱԿԱՐԱՐ ԿՇԻՌԸ (1926—1927
ԹՎԵՐԻ ԳՆԵՐՈՎ)

	29 թ.	30 թ.	31 թ.	32 թ.	33 թ.
Ընդհանուր աճադրանք (միլիարդ ռուբլիներով)					
Ամբողջ խաշոր արդյունաբ.	21,0	27,5	33,9	38,5	41,9
Այդ թվի սեղ					
«ա» խաբակ — արտադրության					
գործիքները և սիջոցները	10,2	14,5	18,8	22,0	23,4
«բ» խաբակ — սպառման առարկ.	10,8	13,0	15,1	16,5	17,6
Տեսակաբար կեիւր տոկոսներով					
«ա» խաբակ — արտադրության					
գործիքներ և սիջոցներ	48,5	52,6	55,4	57,0	58,0
«բ» խաբակ — սպառման					
առարկ.	51,5	47,4	44,6	43,0	42,0
Ընդամենը	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Աղյուսակը, ինչպես տեսնում էք, բացատրությունների կա-
րիք չի զգում:

Մեր տեխնիկական տեսակետից դեռևս յերիտասարդ յերկ-
րում, արդյունաբերությունը հատուկ խնդիր ունի: Նա պետք է
վերականգնի տեխնիկական նոր բազայի հիման վրա վոչ միայն
ինքն իրեն վոչ միայն արդյունաբերության բոլոր ճյուղերը, այդ
թվում նաև թեթև, սննդի, անտառային արդյունաբերությունը:
Նա պետք է նաև վերականգնի տրանսպորտի բոլոր տեսակները
և գյուղական տնտեսության բոլոր ճյուղերը: Սակայն նա կա-
րող է կատարել այդ խնդիրը միայն այն դեպքում, յեթև մեքե-
նաշինությունը, ժողովրդական տնտեսության վերականգնման
հիմնական լծակը, նրանում գերակշռող տեղը բռնի:

Հաշվետու շրջանի տվյալները ցույց են տալիս, վոր մեկ

մաս մեքենաշինությունը նվաճել է առաջավոր դեր՝ արդյունա-
բերության ընդհանուր ծավալում:

Ահա համապատասխան աղյուսակը:

ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՁԻՆ ՃՅՈՒՂԵՐԻ ՏԵՍԱԿԱՐԱՐ
ԿՇԻՌԸ ՏՈԿՈՍՆԵՐՈՎ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱՐՏԱԴՐԱՆՔԻ ԳՈՒՄԱՐԻ
ՀԱՄԵՄԱՏՈՒԹՅԱՐԲ

	1933 թ.	29 թ.	32 թ.	33 թ.
Բարածախի	2,9	2,1	1,7	2,0
Կ ո ք ս ի	0,8	0,4	0,5	0,6
Նավթահանման	1,9	1,8	1,5	1,4
Եավթամշակման	2,8	2,5	2,9	2,6
Սև սետաղագործ տեղեկ. չկա		4,5	3,7	4,0
Դուռնավոր սետաղագործ,	» »	1,5	1,3	1,2
Մեքենաշինական	11,0	14,8	25,0	26,1
Հիմնական քիսիա	0,8	0,6	0,8	0,9
Չթեղելի	18,3	15,2	7,6	7,3
Բ ր դ ի	3,1	3,1	1,9	1,8

Դա նշանակում է, վոր մեր արդյունաբերությունը զարգա-
նում է առողջ հիմքերի վրա, իսկ վերկառուցման բանալին —
մեքենաշինությունը — ամբողջովին մեր ձեռքին է:

Անհրաժեշտ է միայն, վոր նա հմտորեն, սացիոնալ կերպով
ոպտադործվի:

Հետաքրքիր պատկեր է մեկ տալիս արդյունաբերության
զարգացումն ըստ սոցիալիստական սեկտորների:

Ահա համապատասխան աղյուսակը:

ԽՈՇՈՐ ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱՐՏԱԴՐԱՆՔԻ
ԸՍՏ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՍԵԿՏՈՐՆԵՐԻ

(1926—27 թ. դեկտմ)

Ընդհանուր աճադր. միլ. ռուբ. 1929 թ. 30 թ. 31 թ. 32 թ. 34 թ.

Ամբողջ արտադրանքը 21025 27402 33903 38464 41968

Այդ թվում

1. Հանրայնված արդյուն.

Նաբերություն 20891 27402 տեղ. չկա 38436 41940

այդ թվում

ա) պետական արդյուն. 19143 29989 տեղ. չկա 35587 38932

բ) կոոպերատ արդյուն. 1748 2413 տեղ. չկա 2849 3008

2. Մասնավոր արդյունաբե-

րություն 134 75 տեղ. չկա } 28 28

Տ Ո Կ Ո Ս Ն Ե Ր Ո Վ

Ամբողջ արտադրանքը 100 100 100 100 100

Այդ թվում

1. Հանրայնացված արդյուն, 99,4 99,7 տեղ. չկա 99,93 99,9
այդ թվում

ա) պետական արդյուն. 91,1 90,9 տեղ. չկա 92,52 92,76
բ) կոոպերատ. արդյուն. 8,3 8,8 տեղ. չկա 1,41 7,17

2. Մասնավոր արդյունաբեր. 0,6 0,3 տեղ չկա 0,07 0,07

Այս աղյուսակից յերևում է, վոր արդյունաբերության մեջ կապիտալիստական ելեմենտներն արդեն վերջացված են, իսկ տնտեսության սոցիալիստական սխտեմն այժմ մեր արդյունաբերության մեջ հանդիսանում է միակ և մենաշնորհ սխտեմը: (Ծափահարություններ):

Սակայն արդյունաբերության հաշվետվական շրջանում ձևորեն բերված բոլոր նվաճումներից ամենակարևորը պետք է համարել այն վրաստը, վոր նա կարողացել է այդ ժամանակաընթացքում դաստիարակել և կոսիել հազարավոր նոր մարդիկ և արդյունաբերության նոր ղեկավարներ, նոր ինժեներներ և տեխնիկների ամբողջ շերտեր, հարյուր հազարավոր յերկտասարդ վորակյալ բանվորներ, վորոնք յուրացրել են նոր տեխնիկական և առաջ շարժել սոցիալիստական արդյունաբերությունը: Կասկած չի կարող լինել, վոր առանց այդ մարդկանց, արդյունաբերությունը չէր կարող ունենալ այն հաջողությունները, վոր ունի այժմ և վորոնցով նա իրավունք ունի հպարտանալու:

Տվյալներն ասում են, վոր հաշվետվական ժամանակաշրջանում արդյունաբերությունը Փարբիկա - գործարանային ուս. դպրոցներից արտադրության համար բաց է թողել մոտ 800 հազար քիչ թե շատ վորակյալ բանվորներ, իսկ ԲՏՈՒՀ ներքից ԲՈՒՀ-երից և տեխնիկումներից ավելի, քան 180 հազար ինժեներներ ու տեխնիկներ: Յեթե ճիշտ է, վոր կադրերի պրոբլեմը մեր զարգացման ամենալուրջ պրոբլեմն է հանդիսանում, ապա պետք է խոստովանել, վոր մեր արդյունաբերությունն սկսում է լուրջ կերպով ախտապետել այդ պրոբլեմին:

Դրանք են մեր արդյունաբերության հիմնական նվաճումները:

Սխալ կլիներ, սակայն, կարծել, թե արդյունաբերությունն ունեցել է միայն հաջողություններ: Վոչ, նա ունի և իր թերությունները:

Դրանցից զխաղերն են.

ա) Սև մետաղագործության շարունակ հետ մնալը:

բ) Գումավոր մետաղագործության գործի անկանոնավորությունը:

գ) Յերկրի ընդհանուր վառելիքային բալանսում տեղական ածուխների հանման զարգացման լրջագույն նշանակության թերազնահատումը (յեթամոսկովյան ուսյուն, Կովկաս, Ուրալ, Կարախանդա, Միջին Ասիա, Սիրիա, Հեռավոր Արևելք, Հյուսիսային յերկիր և այլն):

դ) Ուրալի, Բաշկիրիայի, Եմբայի ուսյուններում նոր նավթային բազա կազմակերպելու հարցին պատշաճ ուշադրության բացակայությունը:

յե) Ինչպես թեթև և սննդային արդյունաբերության, այնպես և անասնային արդյունաբերության դժուր լայն սպառման ապրանքների արտադրությունը ծավալելու մասին լուրջ հոգատարություն բացակայությունը:

զ) Տեղական արդյունաբերության ծավալման հարցին պատշաճ ուշադրության բացակայությունը:

է) Բոլորովին անթույլատրելի վերաբերմունք դեպի արտադրանքի վորակի յալացման հարցը:

ը) Աշխատանքի արտադրողականության բարձրացման, ինֆնարմեքի իջեցման, տնտեսական կիրառման գործում շարունակ վոր հետամնացությունը:

թ) Աշխատանքի ու աշխատավարձի դեռ չվերացված վատ կազմակերպումը, ղեկադրկությունն աշխատանքի մեջ, հավասարանքն աշխատավարձի սխտեմում:

ի) Տնտեսական ժողկոմատներում և նրանց որդաններում, այդ թվում և թեթև ու սննդային արդյունաբերության ժողկոմատներում ղեկավարության բոլորովին դեռ չվերացված գրասեղակային - բյուրոկրատական մեքոդը:

Հաղիվ, թե կարելի լինի բացատրելու այդ թերությունների անհապաղ վերացման բացարձակ անհրաժեշտությունը: Սեվ և դեռավոր մետաղագործությունն, ինչպես հայտնի յե չեն կատարել իրենց պլանը առաջին հնգամյակի ընթացքում: Նրանք չեն կատարել նաև յերկրորդ հնգամյակի առաջին տարվա պլանը: Յեթե նրանք հետագայում ել շարունակեն հետ մնալ, նրանք կարող են արդյունաբերության համար արգելակ ու նրա ձեղքվածքների պատճառը դառնալ: Ինչ վերաբերվում է ածխային ու նավթային արդյունաբերության նոր բաղաներ ստեղծելուն, ապա դժվար չէ հասկանալ, վոր առանց այդ անհետաձգելի

խնդրի կատարմանը, մենք կարող ենք ծանոթացնել մեջ գցել եւ արդյունաբերութիւնը եւ՝ արտադրութիւնը: Լայնապատման ու տեղական արդյունաբերութիւնի զարգացման հարցը, ինչպէս եւ արտադրանքի վերակի լաւացման, աշխատանքի արտադրողականութեան բարձրացման, ինքնարժեքի իջեցման եւ տնտեսահաշիւի կիրառման հարցերը, — նույնպէս բնցատրութեան կարիք չունեն: Ինչ վերաբերւում եւ աշխատանքի ու աշխատավարձի վատ կազմակերպմանը եւ զեկաւարութեան գրասենյակային ու բյուրոկրատական մեթոդին, ապա ինչպէս ցույց տվեց Դոնրասի յեթեմե ու սննդային արդյունաբերութեան ձեռնարկների պատմութիւնը, այդ վստահաւոր հիմնադրութիւնը բուն եւ դրել արդյունաբերութեան բոլոր ընտանեացիներում, արդեւակում եւ ներանց զարգացումը: Յետեւ նա չվերացվի, ապա արդյունաբերութիւնը կազմուի յե յերկու վտակ:

Հերթական խնդիրներն են.

1) Արդյունաբերութեան սխտեմում մեքենայնարարութեանը վերադահել նրա ներկա առաջատար դերը:

2) Վերացնել սեւ մետաղաբերութեան հետամնացութիւնը:

3) Կարգավորել գունավոր մետաղաբերութեան գործը:

4) Լիակատարութեամբ ծախայել տեղական ածուխների համար բոլոր արդէն հայտնի ռազոններում, կազմակերպել ածխահանման նոր ռազոններ (որինակ Հեռավոր Արեւելքի Բուրիսկի ռազոնում) Կուզբասը դարձնել յերկրորդ Դոնրաս (յերկարատեւ ծախաւարութիւններ):

5) Լուրջ սկսել Ուրալյան լեռնաշղթայի հարավային եւ արեւմուտային լանջերի ռազոններում նախնային բազա կազմակերպելը:

6) Ծախայել լայնապատի ապրանքների արտադրութիւնը բոլոր տնտեսական ժողովրդատներում:

7) Ծախայել զարգնել տեղական խորհրդային արդյունաբերութիւնը, հնարավորութիւն տալ նրան լայնապատի ապրանքներ արտադրելու գործում նախաձեռնութիւն հայտնաբերելու եւ հնարավոր ոգնութիւն ցույց տալ հումութեով եւ միջոցներով:

8) Լայնացնել արտադրվող ապրանքների վերակի, վերջ տալ չհամարված արտադրանք բաց թողնելուն եւ պատժել բոլոր այն բնկերներին, առանց բացառութեան, վորոնք խախտում կամ անգիտանում են խորհրդային իշխանութեան որոշումները վորակի եւ արտադրանքի համալրացման մասին:

9) Ձեռք բերել աշխատանքի արտադրողականութեան սխտեմատիկ աճում, ինքնարժեքի իջեցում եւ տնտեսահաշիւի կիրառումը:

10) Մինչեւ վերջը հարկածել դիմադրելութիւնն աշխատանքի մեջ եւ հաւասարանքն աշխատավարձի սխտեմում:

11) Վերացնել զեկաւարութեան գրասենյակային — բյուրոկրատական մեթոդը տնտեսական ժողովրդատների բոլոր ողակներում, ստորագրա որդանքների կողմից սխտեմատիկորեն ստուգելով զեկաւարչական կենտրոնների ցուցմունքների եւ վորոշումների կատարումը:

2. ԳՅՈՒՂԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԵԼԷԸ

Մի քիչ ալ կերպ եւ գնացել զարգացումը գյուղական տնտեսութեան բնագաւառում: Շատ ավելի դանդաղ, քան թե արդյունաբերութեան մեջ, բայց աշխուժանայնալ ավելի արագ, քան թե մենատնտեսութեան գերադանցման ժամանակաշրջանում, արագ կերպով աճել եւ գյուղատնտեսութեան հիմնական ճյուղերի վերելքը հաշվետու ժամանակաշրջանում: Իսկ անասնապահական ճյուղում մենք ունեցել ենք մինչեւ իսկ հակառակ պրոցես, — անասունների թվի անկում, եւ միայն 1933 թվին, այն եւ միայն խողարեւական ճյուղում նշվել են վերելքի նշաններ:

Ակներեւ եւ, վոր ցաք ու ցրիւ, մանր գյուղացիական տնտեսութիւնները՝ կոլտնտեսութիւններում միացնելու հաղին դժվարութիւնները, — դժվարին գործ՝ համարյա դատարկ տեղում մեծ քանակութեամբ խոշոր հացահատիկային եւ անասնապահական տնտեսութիւններ ստեղծելը եւ, առհասարակ, անհատական գյուղատնտեսութեան վերակառուցման եւ նոր, կոլտնտեսական ուղու վրա դնելու վերակառուցողական շրջանը, վորը շատ ժամանակ ու մեծ ծախսեր եւ պահանջում, — այդ բոլոր գործոններն անխուսափելիորեն կանխորոշել են թե՛ գյուղական տնտեսութեան բարձրացման դանդաղ տեմպերը եւ թե՛ անասունների թվի դարգացման անկման համեմատաբար յերկար շրջանը:

Ըստ ելութեան հաշվետու շրջանը գյուղատնտեսութեան համար յեղել եւ վոր այնքան արագ վերելքի եւ արագ առաջընթացման շրջան, վորքան մոտ ապագայում այդպիսի վերելքի ու այդ պիտի թափի համար նախադրյալներ ստեղծելու շրջան:

Յետեւ վերջներ բոլոր կոլտնտեսների ցանքային տարածութիւնների աճման մասին տվյալները, իսկ հետո առանձին՝ տեխնիկական կոլտնտեսները, ապա հաշվետվական շրջանում գյուղական տնտեսութեան զարգացումը կպատկերանա հետեւյալ ձեւով. —

ԽՍՀՄ ԲՈՂՈՐ ԿՈՒԼՏՈՒՐԱՆԵՐԻ ՑԱՆՔՍԱՅԻՆ ՏԱՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ
ՆԵՐՔ

(Միլիոն հեկտարով)

	13 թ.	29 թ.	30 թ.	31 թ.	32 թ.	33 թ.
Ամբողջ ցանքային տարածությունը	105,0	118,0	127,2	136,3	134,4	129,7
այդ թվում. —						
ա) Հացահատիկային	94,4	96,0	101,8	104,4	99,7	101,5
բ) Տեխնիկական	4,5	8,8	10,5	14,0	14,9	12,0
գ) Բանջարանոց-բակաչ.	3,8	7,6	8,0	9,1	9,2	8,6
դ) Կերային	2,1	5,0	6,5	8,8	10,6	7,3

ԽՍՀՄ ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ԿՈՒԼՏՈՒՐԱՆԵՐԻ ՑԱՆՔՍԱՅԻՆ ՏԱՐԱԾՈՒ
ԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

(Միլիոն հեկտարներով)

	1913 թ.	29 թ.	30 թ.	31 թ.	32 թ.	33 թ.
Բամբակ	0,69	1,06	1,58	2,14	2,17	2,05
Վուշ (յերկարաթել)	1,02	1,63	1,75	2,39	2,51	2,40
Շաք. ճակնդեղ	0,65	0,77	1,04	1,39	1,54	1,21
Յուղաբեր	2,00	5,20	5,22	7,55	7,98	5,79

Այդ աղյուսակներն արտացոլում են գյուղական տնտեսության յերկու հիմնական գծերը:

1- Ցանքային տարածությունները ամեն կերպ լայնացնելու գիծը՝ գյուղատնտեսության բուռն վերակառուցման ժամանակաշրջանում, յերբ կոլտնտեսությունները կազմակերպվում են յն տասնյակ հազարներով, յերբ նրանք կուլակներին քչում են յն հողերից, դրավում ազատվող հողերը և յրենց ձեռքը վերցնում:

1- Ցանքային տարածությունները ամեն կերպ լայնացնելու ցումից հրաժարվելու գիծը, տարածությունների անհիմն լայնացումից հողի լավագույն մշակմանն անցնելու և ձիւտ ցանքառաւր ջանատւթյունն ու հերկը, բերքատուլթյան բարձրացման համար վերցված գիծը և յեթէ կպահանջի այդ պրակտիկան — յեղած ցանքային տարածությունների ժամանակամշտը կրճատման գիծը:

Ենչպէս հայտնի յ յերկրորդ գիծը, գյուղատնտեսության մեջ միակ ուղիղ գիծը հրապարակվել և 1932 թվին, յերբ գյուղատնտեսության մեջ վերակառուցման շրջանը մոտենում եր յր

վախճանին և բերքատուլթյան բարձրացման հարցը դարձավ գյուղատնտեսության վերելքի հիմնական խնդիրներից մեկը:

Բայց ցանքային տարածությունների աճի տվյալները գյուղատնտեսության զարգացման միանգամայն լրիվ ցուցանիշներ համարել չի կարելի: Լինում և, յերբ տարածություններն աճում են, յակ արտադրանքը չի աճում, կամ մինչև յակ ընկնում և չնոր հիւ նրա, վոր հողամշակումը վատացել և և տարածության միավորի բերքատուլթյունը ընկել: Այս պատճառով տարածությունների մասին յեղած տվյալները անհրաժեշտ և յրացնել ընդհանուր արտադրանքի տվյալներով:

Ահա համապատասխան մի աղյուսակ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՅԻՆ ՑԵՎ ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ԿՈՒԼՏՈՒՐԱՆԵՐԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱՐՏԱԴՐԱՆՔԸ ԽՍՀՄ-ՈՒՄ

(Միլիոն ջեմներով)

	1913 թ.	29 թ.	30 թ.	31 թ.	32 թ.	33 թ.
Հացահատիկ	801,0	717,4	835,4	694,8	698,7	898,0
Բամբակ (հեղ.)	7,4	8,6	11,1	12,9	12,7	13,2
Վուշ (թելային)	3,3	3,6	4,4	5,5	5,0	5,6
Շաքարի ճակնդեղ	109,0	62,5	140,2	120,5	65,6	90,0
Յուղաբերներ	21,5	35,8	36,2	51,0	45,5	46,0

Այս աղյուսակից յերևում և, վոր գյուղատնտեսության ամեն նարուն վերակառուցման տարիները — 1931 և 1932 թվերը յեղել են հացահատիկային կուլտուրաների արտադրանքի առավելագույն նվազ տարիներ:

Հետո այս աղյուսակից յերևում և, վոր վուշն ու բամբակն այն ուսյոններում, վորտեղ գյուղատնտեսության վերակառուցումը դնացել և ավելի նվազ արագ տեմպերով, համարյա բոլորովին չեն տուժել և ապրել են ավելի կամ պակաս հավասար ու անչեղ վերելք, պահպանելով յրենց զարգացման բարձր մակարդակը:

Այս աղյուսակից հետևում և, Յ-րդ—վոր այն ժամանակ, յերբ յուղաբեր կուլտուրաները վորոշ տատանում են ապրել, պահպանելով յրենց զարգացման բարձր մակարդակը նախապատերազմական մակարդակի համեմատությամբ, շաքարի ճակնդեղ այն ուսյոններում, վորտեղ նկատվում եր գյուղատնտեսության զարգացման ավելի բարձր տեմպեր, և վորը վերջինն եր մտել վերակառուցման շրջանը ապրել և ամենամեծ անկման շրջան վերակառուցման վերջին տարում 1932 թվին, յեջնելով արտադրանքը նախապատերազմյան մակարդակից ցածր:

Վերջապես այս աղյուսակից հետևում է, Վոր 1933 թիվը վերականգնման շրջանից հետո բեկման առաջին տարի յե հանգիստում հացահատիկային և տեխնիկական կուլտուրաների զարգացման գործում:

Դա նշանակում է, Վոր առաջին հերթին հացահատիկային, ապա դրանցից հետո տեխնիկական կուլտուրաները սրանից հետո կանցնեն հզոր վերելքի հաստատ ու համոզված:

Ավելի հիմնադրեր և անցկացրել վերականգնման շրջանը, գյուղատնտեսություն անասնապահական ճյուղը:

Ահա համապատասխան աղյուսակը.

ԱՆԱՍՈՒՆՆԵՐԻ ՔԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՍՀՄ-ՈՒՄ

(Միլիոն գլուխներով)

	1913 թ.	29 թ.	30 թ.	31 թ.	32 թ.	33 թ.
ա) Ձիեր	35,1	34,0	30,2	26,2	19,6	16,6
բ) Խոշոր յեղջ. անաս.	58,9	68,1	52,5	47,9	40,7	38,6
գ) Վոջխարներ և այծեր	115,2	147,2	108,8	77,7	52,1	50,6
դ) Խոզեր	20,3	20,9	13,6	14,4	11,6	12,2

Այս աղյուսակից հետևում է, Վոր անասունների գլխաքանակի գծով մենք հաշվետու շրջանում Վոջ թե վերելք ունենք, այլ դեռևս չարունակվող անկում նախապատերազմյան մակարդակի համեմատությամբ: Ակներև է, Վոր գյուղատնտեսություն անասնապահական ճյուղերի առավելագույն խոշոր — կուլտիվային տարրերով հագեցված լինելը մի կողմից և անասուններին մորթելու կուլտիվային ուժեղ ազդեցության, Վորը վերականգնման տարիներին բարենպաստ հող ունենք մյուս կողմից, — իրենց արտահայտություն են գտել այս աղյուսակում:

Հետո այս աղյուսակից հետևում է, Վոր անասունների քանակի անկումը սկսվեց վերականգնման առաջին խի տարուց (1930 թ.) և չարունակվում է նույնիսկ մինչև 1933 թիվը, ըստ Վորում անկումն ամենամեծ չափերի հասավ առաջին յերեք տարիներին, իսկ 1933 թվին, վերականգնման շրջանի վերջից հետո առաջին տարին լինելով, յերբ հացահատիկային կուլտուրաների վերելքը սկսվեց, անասունների գլխաքանակի անկումը միմիայն հասավ:

Վերջապես այս աղյուսակից հետևում է, Վոր խոզաբուծություն գծով արդեն սկսվել էր հակառակ պրոցես և 1933 թվին արդեն զգացվում էին ուղղակի վերելքի նշանները:

Սա նշանակում է, Վոր 1934 թիվը կարող է և պետք է դառնա անասնապահական բոլոր ճյուղերի նկատմամբ բեկման տարի: Ի՞նչպես է դարձացել գյուղացիական տնտեսությունների կուլտիվացումը մեղ մոտ, հաշվետու ժամանակամիջոցում:

Ահա համապատասխան աղյուսակը.

ԿՈՒԼՏԻՎԱՑՈՒՄ

1929 թ. 1830 թ. 1931 թ. 1932 թ. 1933 թ.

Կախնտեսություններ					
թ. (հազարներով)	57,0	85,9	211,1	211,05	224,5
Տնտեսությունների					
թիվը կախնտեսություններում (միլիոններով)	1,0	6,0	13,0	14,9	15,2
Գյուղական տնտեսությունների կուլտիվացման տոկոսը	3,9	23,6	52,7	61,5	65,0

Ինչպես է ընթացել հացահատիկային ցանքադաշտերի շարժումն ըստ սեկտորների:

Ահա համապատասխան աղյուսակը.

ՀԱՅԱՀԱՏԻՎՆԵՐԻ ՑԱՆՔԱՅԻՆ ՏԱՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՆ ԸՍՏ ՍԵԿՏՈՐՆԵՐԻ

(Միլիոն հեկտարներով)

	1929 թ.	30 թ.	31 թ.	32 թ.	33 թ.	1933 թվի տարածություն հաստատ տոկոսներով
1. Խոհանոցական-թյուններ	1,5	2,9	8,1	5,3	10,8	10,6
2. Կախնտեսություններ	3,4	29,7	61,0	69,1	75,0	73,9
3. Մենատնտեսներ	91,1	69,2	35,3	21,3	15,7	15,5
ԽՍՀՄ հացահատիկային արտադրության ցանքադաշտ	96,0	101,8	104,4	99,7	101,5	100,0

Ի՞նչ են ասում այդ աղյուսակները:

Այդ աղյուսակներն ասում են այն, Վոր գյուղական տնտեսությունների վերականգնման շրջանը, յերբ կուլտնտեսությունների և նրանց անդամների թիվն աճում էր բուռն թափով, ավարտված է, արդեն ավարտված է դեռ 1932 թվին:

Հետևաբար կոլեկտիվացման հետագա պրոցեսը կոլտնտեսութ-
յունների կողմից գյուղացիական անհատական տնտեսություն-
ների մնացորդների աստիճանաբար ներգրավման և վերադաստի-
րակման պրոցես է ներկայացնում:

Դա նշանակում է, վոր կոլտնտեսությունները վերջնականա-
պես և անվերադարձորեն հաղթանակել են (բուռն յերկարատև
ծափահարություններ):

Այնուհետև այդ աղյուսակներն ասում են այն, վոր խորհ-
տնտեսություններն ու կոլտնտեսությունները միասին տիրում են
ԽՍՀ Միության հացահատիկային ամբողջ տարածություննե-
րի 34,5 տոկոսին:

Դա նշանակում է, վոր կոլտնտեսություններն ու խորհարն-
տեսությունները միասին դարձել են մի այնպիսի ուժ, վորը վրձ-
ուում է ամբողջ գյուղատնտեսության և նրա բոլոր ճյուղերի
բախտը:

Նրանք այնուհետև խոսում են այն մասին, վոր կոլտնտեսու-
թյուններում միացած գյուղացիական տնտեսությունների 65 տո-
կոսը հացահատիկային ցանքային տարածությունների 73,9 տո-
կոսն է տիրում այն ժամանակ, յերբ մնացած գյուղացիական
անհատական տնտեսությունները, վոր ամբողջ գյուղացիական
աղագրեակցության 35 տոկոսն է կազմում, ամբողջ հացահատի-
կային ցանքային տարածությունների ընդամենը միայն 15,5
տոկոսն են տիրում:

Յեթե այդ բանին ավելացնենք և այն փաստը, վոր կոլտն-
տեսությունները 1933 թվին բոլոր տեսակի յեկամուտներով պե-
տություն են հանձնել միլիարդ փթից ավելի հացահատիկներ,
իսկ մենատնտեսները, վոր պլանը 100%-ով են կատարել—հանձ-
նել են ընդամենը մոտ 130 միլիոն փութ, այն ժամանակ, յերբ
1929-30 թվին մենատնտես գյուղացիները պետություն են հանձ-
նել մոտ 780 միլիոն փութ, իսկ կոլտնտեսությունները 120 մի-
լիոն փթից վոչ ավելի, — ապա պարզից էլ ավելի պարզ կլի-
նի, վոր կոլտնտեսություններն ու մենատնտես գյուղացիները
հաշվետու ժամանակաշրջանում լիովին իրենց գերերը փոխանա-
կել են, ըստ վորում կոլտնտեսություններն այդ ժամանակամե-
ջոցում գյուղատնտեսության տիրապետող ուժն են դարձել, իսկ
մենատնտես գյուղացիները — յերկրորդական ուժ, վոր տալի-
ված է յենթարկվել և հարմարվել կոլտնտեսային կարգին:

Հարկավոր է խոստովանել, վոր աշխատավոր գյուղացիու-
թյունը, մեր խորհրդային գյուղացիությունը վերջնականապես
և անվերադարձորեն կանգնել է սոցիալիզմի կարմիր դրոշակի
տակ (յերկարատև ծափահարություններ):

Թող եսերա — մենչեիկական և բուրժուա — տրոցկիստական
քաղաքները դատարկախոսեն, թե գյուղացիությունն իր եյու-
թյամբ հակահեղափոխական է, թե նա կոչված է Խորհրդային
Միությունում կապիտալիզմը վերականգնելու, թե նա չի կա-
րող բանվոր դասակարգի դաշնակիցը լինել սոցիալիզմի կառույց
ման գործում, թե ԽՍՀ Միությունում անհնարին է սոցիալիզմ
կառուցելը: Փաստերն ասում են, վոր այդ պարսնները զրպարտու-
թյուններ են անում՝ և՛ ԽՍՀՄ, և՛ խորհրդային գյուղացիության
հասցեյին: Փաստերն ասում են, վոր մեր խորհրդային գյուղա-
ցիությունը վերջնականապես կապիտալիզմի ափերից կապերն ա-
րձակել է և բանվոր դասակարգի հետ դաշնակցած առաջ է ընթա-
ցել զեպի սոցիալիզմ: Փաստերն ասում են, վոր մենք ԽՍՀ Միու-
թյունում արդեն սոցիալիստական հասարակություն հիմքը կա-
ռուցել ենք և մեզ մնում է միայն վերնաշենքերով հավերժաց-
նել այդ գործը, դա, անկասկած, ավելի հեշտ գործ է, քան թե
սոցիալիստական հասարակության հիմքի կառուցումը:

Կոլտնտեսությունների և խորհտնտեսությունների ուժը, սա
կայն, չի սահմանափակվում նրանց ցանքային տարածությու-
նների և արտադրանքի աճով: Այդ ուժն արտացոլվում է նաև նր-
անց արակտորային պարկի աճի մեջ, նրանց մեքենացման աճի
մեջ: Անկասկած է, վոր այդ տեսակետից մեր կոլտնտեսություն-
ներն ու խորհտնտեսությունները շատ ավելի առաջ են գնացել:

Ահա համապատասխան աղյուսակը:

ՏՐԱԿՏՈՐԱՅԻՆ ՊԱՐԿԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ԳՅՈՒՂԱ- ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՄԵՁ

(Հաշվի առնելով ամսորագրային)

1929 1930 1931 1932 1933 թ. 1929 1930 1931 1932 33 թ

Հազար հատերով Հզորությունը հազար ձիու ուժով

Տրակտորները ընդամենը	34,9	72,1	125,3	148,5	204,1	391,4	1003,5	1850,0	2225,0	3100,0
այդ թվում										
ա) Տրակտորներ ՍՏՀ ներում	2,4	31,1	63,3	74,8	122,3	23,9	372,5	848,0	1777,0	1782,0
բ) Տրակտորներ ընտր աժտեմների բաժնատնտե- սյուններում	9,7	27,7	51,5	64,0	81,8	123,4	483,1	892,0	1043,0	1218,0

Ուրեմն կոլտնտեսությունների և խորհտնտեսությունների
համար 204,000 տրակտոր և յերեք միլիոն 100 հազար ձիու ուժ:
Ինչպես տեսնում եք, փոքր ուժ չէ. մի ուժ է, վոր ընդունակ

ե գյուղում քանդակու կապիտալիզմի բոլոր տեսակի արժանները: Մի ուժ, վոր յերկու անգամ ավելի յե տրակտորների այն քանակութունից, վորի մասին իր ժամանակին՝ վորպես ապագայի հեռանկար՝ ասել ե Լենինը:

Ինչ վերաբերում ե մեքենա - տրակտորային կայանների ե խորհրդատվորկոմատի խորհրդատեսութունների գյուղատնտեսական մեքենաների պարկին, ապա այդ մասին տվյալներ կան հետեւյալ աղյուսակներում:

Մ. Տ. ԿԱՅԱՆՆԵՐՈՒՄ

	1930 թ.	1931 թ.	1932 թ.	1933 թ.
Կոմբայներ (հազար հատով) —	7	0,1	2,2	11,5
Շարժիչներ ե լոկոմոբիլներ (հազար հատով) —	0,1	4,9	6,2	17,6
Բարդ ե կիսաբարդ կալսիչներ (հազար հատով) —	2,9	27,8	37,0	50,0
Ելեքտրասարքավորումներ կալսելու համար —	168	268	551	1283
Նորոգման արհեստանոցների թիվը ՄՏԿայաններում —	104	770	1220	1933
Ապրանքատար ավտոմոբիլներ (հազար հատով) —	0,2	1,0	6,0	13,5
Մարդատար ավտոմոբիլներ (հատ.) —	17	191	245	2800

ԽՈՐՀՏՆՏԺՈՂԿՈՄԱՏԻ ԽՈՐՀՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ

	1930 թ.	1931 թ.	1932 թ.	1933 թ.
Կոմբայներ (հազար հատով) —	1,7	6,3	11,9	13,5
Շարժիչներ ե լոկոմոբիլներ (հազար հատով) —	0,3	0,7	1,2	2,5
Բարդ ե կիսաբարդ կալսիչներ (հազար հատով) —	1,4	4,2	7,1	8,0
Ելեքտրասարքավորումներ —	42	112	164	222
Նորոգման արհեստանոցներ				
ա) հիմնական նորոգման —	72	133	208	302
բ) միջին նորոգման —	75	160	215	476
գ) ընթացիկ նորոգման —	205	310	578	1166
Ապրանքատար ավտոմոբիլներ (հազար հատով) —	2,1	3,7	6,2	10,9
Մարդատար ավտոմոբիլներ (հատ.) —	118	385	625	1890

Յեա կարծում եմ, վոր այդ տվյալները բացատրության կարիք չունին:

Գյուղական տնտեսության բարձրացման համար պակաս նը շանակություն չի ունեցել նույնպես ե ՄՏԿ-ների ու խորհրդատեսութունների քաղաքականներ ստեղծելը ե գյուղական տնտեսությանը վորակյալ աշխատողներ մատակարարելը: Այժմ բոլորն են խոստովանում, վոր կոլտնտեսութունների ու խորհրդատեսութունների աշխատանքի բարելավման գործում ահադին զեր են խաղացել քաղաքականների աշխատողները: Հայտնի յե, վոր կուսակցության Կենտրոնական Կոմիտեն հաշվետու չըջանում գյուղական տնտեսության կադրերն ամրապնդելու համար 23 հազարից ավելի կոմունիստ ե ուղարկել գյուղը, վորոնցից հողային աշխատողներ՝ յերեք հազարից ավելի, խորհրդատեսային աշխատողներ՝ յերկու հազարից ավելի, ՄՏԿ-ների քաղաքականների աշխատողներ՝ 13 հազարից ավելի ե խորհրդատեսութունների քաղաքականների աշխատողներ՝ 5 հազարից ավելի:

Նույնը պետք ե ասել ե կոլտնտեսություններին ու խորհրդատեսութուններին ինժեներա - տեխնիկական ե գյուղատնտեսական ուժեր տալու մասին: Հայտնի յե, վոր հաշվետու ժամանակաշրջանում այդ խմբին պատկանող 111 հազար հողուց ավելի աշխատողներ են ուղարկված գյուղական տնտեսություն:

Հաշվետու ժամանակաշրջանում տրակտորիստներ, կոմբայնավարներ, ղեկավարներ, չոֆերներ են պատրաստված ե միմիայն հողժողովոմատային սխեմայի միջոցով ուղարկված են ավելի քան 1.900.000 հոգի:

Նույն ժամանակամիջոցում ավելի քան 1.600.000 կոլտնտեսային վարչությունների նախադասներ ու անդամներ, դաշտագործության բրիգադիւրներ, անասնապահության բրիգադիւրներ, հաշվետարներ են պատրաստված ու վերապատրաստված:

Իհարկե, դա քիչ ե մեր գյուղական տնտեսության համար, բայց ե այնպես՝ դա ել մի բան ե:

Ինչպես տեսնում եք պետությունն արել ե հնարավորին չափ բոլորը, վորպեսզի թեթեւցնի Հողժողովոմատի ե խորհրդատեսութունների ժողովոմատի՝ կոլտնտեսային ե խորհրդատեսային շինարարությունը ղեկավարելու աշխատանքը:

Կարելի՞ յե, արդյոք, ասել, թե այդ հնարավորություններն ոգտադործված են պատշաճ կերպով:

Դժբախտաբար՝ այդ ասել չի կարելի:

Սկսենք նրանից, վոր այդ ժողովոմատները մյուս ժողովոմատներից ավելի մեծ չափով են վարակված ղեկի գործը բյուրոկրատական - գրասենյակային վերաբերմունք ցույց տալու հիման-

գությամբ: Հարցերը վճռում են, բայց չեն մտածում այն մասին, վոր կատարումը ստուգեն, ղեկավար որդանների ցուցմունքներն ու կարգադրությունները խախտողներին կարգի հրավիրեն, առաջ քաշեն ազնիվ ու բարեխիղճ մատարածուններին:

Տրակտորների ու մեքենաների տնտեսական պարզի գոյությունը, թվում է թե պարտավորեցնում է հողային որդաններին, այդ արժեքավոր մեքենաները սարքին պահել, ժամանակին նորոգել, աշխատանքում նրանց ոգտադործել ավելի կամ պակաս տանելի կերպով: Ի՞նչ են անում նրանք այդ ասպարիզում: — Դժբախտաբար, շատ քիչ: Տրակտորները ու մեքենաները պահպանումը բարձրագույն չէ: Բախարար չեն և նորոգումը, վորովհետև մինչև այժմ չեն ուղղում հասկանալ, վոր նորոգման հիմքը՝ ընթացիկ և միջակ և վոչ թե հիմնական նորոգումներն են կազմում: Ինչ վերաբերում է տրակտորների և մեքենաների ոգտադործմանը, ապա այդ գործի գրություն անբավարար լինելն այնքան և պարզ, վոր ապացույցները կարիք չկա:

Գյուղական տնտեսության հերթական խնդիրներից մեկն է կանոնավոր ցանքատիրություն մտցնելը, մաքուր ցեղերի ստրածություն լայնացումը, հողագործության բոլոր ճյուղերում սերմեղենի գործի բարելավումը: Ի՞նչ է արվում այդ ասպարիզում: Դժբախտաբար առայժմ շատ քիչ: Հացահատիկի և բամբակի սերմի գործն այնքան է խճճված, վոր դեռ յերկար ժամանակ պետք է բաց անել այդ խճճվածը:

Տեխնիկական մշակույթների բերքատվությունը բարձրացնելու իսկական միջոցներից մեկը՝ այդ մշակույթներին պարարտանյութ տալն է: Ի՞նչ է արվում այդ ասպարիզում: — առ այժմ՝ շատ քիչ: Պարարտանյութեր կան, բայց հողօգտագործող որդանները չեն կարողանում նրանց ընդունել, իսկ յերբ ընդունում են, չեն հոգում, վոր ժամանակին տեղ հասցնեն ու ուղիղնալ կերպով ոգտադործեն:

Խորհանտեսությունների վերաբերմամբ պետք է ասել, վոր նրանք դեռ ևս իրենց խնդիրների բարձրության վրա չեն գտնուիում: Յեւ հեռու չեմ այն բանից, վոր թերագնահատեմ մեր խորհանտեսությունների հեղափոխականացնող նշանակությունը: Բայց յեթե խորհանտեսությունների գործում պետությունը դրած ահազին ներգրծումները համեմատենք խորհանտեսությունների աշխատանքի տված փաստական արդյունքների հետ, ապա շատ մեծ անհամապատասխանություն է ստացվում, վոչ հողուտ խորհանտեսությունների: Այդ անհամապատասխանության գլխավոր պատճառն այն հանգամանքն է, վոր մեր հացահատիկային խորհանտեսությունները չափազանց մեծածավալ են, դիրեկտորները

չեն հասցնում կառավարել հսկայական խորհանտեսությունները, իրենք խորհանտեսությունները չափազանց մասնագիտացված են, ցանքատիրություն և ցել անել, թողնելու հողամաս չունեն, իրենց կազմում անասնապահական տարրեր չունեն: Պարզ է, վոր անհրաժեշտ է ապախոչորացնել խորհանտեսությունները և լուծարքի յենթարկել նրանց չափազանց մասնագիտացումը: Կարելի չէ կարծել, թե Խորհանտեսությունների ժողովմատր ժամանակին դրել է այդ խնդիրը և աշխատել և լուծել այն: Բայց այդ ճիշտ չէ: Հարցը դրվել է լուծվել և այնպիսի մարդկանց նախաձեռնությամբ, վորոնք վոչ մի կապ չեն ունեցել Խորհուրդ տնտեսությունների ժողովմատի հետ:

Վերջապես, անասնապահություն հարցը: Յեւ արդեն ղեկուցելի անասնապահության ծանր դրություն մասին: Կարելի չէ կարծել, թե մեր հողային կազմակերպությունները տեղաշին դործունեություն են հայտնաբերում անասնապահության ճգնաժամը վերացնելու համար, թե նրանք ահարանում են, աշխատակիցներն են մորիլիզացվալ յենթարկում և դրոհի առնում անասնապահության պրոբլեմը: Դժբախտաբար այդպիսի բան տեղի չի ունեցել և չի ունենում: Նրանք վոչ միայն անասնապահության ծանր դրություն մասին ահազանգ չեն բարձրացնում, այլ, բնդհակառակը, աշխատում են սլաղել հարցը, իսկ յերբ մըն նույնիսկ իրենց ղեկուցումներում փորձում են ծածկել անասնապահության իսկական դրությունը յերկրի հասարակական կարծիքից, վոր բոլորովին անթույլատրելի չէ բոլշևիկների համար: Այդ բոլորից հետո հուսալ, թե հողային կազմակերպությունները կարող են կանոնավորել և պատշաճ բարձրության վրա դնել անասնապահությունը, նշանակում է կառուցումներ անել ավագի վրա: Անասնապահության գործին պետք է կաշեն ամբողջ կուտակությունը, մեր բոլոր աշխատողները կուտակցական և անկուտակցական, նկատի ունենալով, վոր անասնապահության պրոբլեմը այժմ հանդիսանում է նույնպիսի առաջնակարգ պրոբլեմ, ինչպիսին եր յերեկ արդեն հաջողությամբ լուծված հացահատիկային պրոբլեմը: Կարիք չկա ապացուցելու, վոր խորհրդային մարդիկ, վորոնք հաղթահարեցին շատ լուրջ խոչնդոտներ իրենց նպատակի ճանապարհին, կարող են հաղթահարել և այս խոչնդոտը (ծախիքի վորոտ):

Ահա մեր թերությունների համառոտ և վոչ լրիվ ցանկը, վորը պետք է լուծարքի յենթարկել և խնդիրների այն շարքը, վոր պետք է լուծել ամենամոտ ժամանակներս:

Բայց գործը չի սպառվում այդ խնդիրներով: Դեռ կան գյուղատնտեսության գծով ուրիշ խնդիրներ, վորոնց մասին արժեք մի քանի խոսք տալ:

Պետք է, առաջին հերթին, նկատի ունենալ, Վոր մեր մարդերի նախկին բաժանումը արդյունաբերական և ագրարային մարզերի՝ արդեն հնացած է: Մենք այլևս չունենք բացառապես ագրարային մարզեր, Վորոնք արդյունաբերական մարզերին մատակարարել են հաց, միս, բանջարեղեն, ինչպես և մենք չունենք բացառապես արդյունաբերական մարզեր, Վորոնք հույս ունենալին, Վոր բոլոր անհրաժեշտ մթերքները կստանան դրսից, մյուս մարզերից: Զարգացումը հանդիմ է նրան, Վոր բոլոր մարզերը մեզ մոտ դառնում են քիչ թե շատ արդյունաբերական և քանի գնան, այնքան արդյունաբերական պիտի դառնան նրանք: Սա նշանակում է, Վոր Ուկրաինան, Հյուսիսային Կովկասը, Կենտրոնական Սևահողային մարզը և մյուս նախկին ագրարային ուսյունները չեն կարող այլևս ուրիշ արդյունաբերական կենտրոններին այնքան մթերքներ բաց թողնել, Վորքան բաց ելին թողնում առաջ, քանի Վոր ստեղծված են կերակրել իրենց սեփական քաղաքներն ու իրենց սեփական բանվորներին, Վորոնք քանակն աճելու չեն: Սրանից հետևում է, Վոր յուրաքանչյուր մարզ պետք է իր մոտ իր գյուղատնտեսական բազան ստեղծի, Վորպեսզի ունենա իր բանջարեղենը, իր կարտոֆելը, իր յուղը, իր կաթը և այս կամ այն չափով իր հացը, իր միսը, յեթե նա չի ուզում դժվար դրուժյան մեջ ընկնել: Դուք գիտեք Վոր այս ամբողջ գործը լիովին իրականանալի չե և այն այժմ արդեն արվում է: Խնդիրը կայանում է նրանում, Վորպեսզի այդ գործը հասնի մինչև վերջ ինչ վնաս էլ Վոր լինի:

Պետք է այնուհետև ուշադրություն դարձնել այն բանին, Վոր մեր մարդերի հայտնի բաժանումը՝ սպառող և արտադրող մարդերի, նույնպես սկսում է կորցնել իր բացառիկ բնույթը: Այնպիսի «սպառողական» մարդերը, ինչպիսին են Մոսկվայի և Գորկովի մարդերը, այս տարի պետությունը տվել են մոտ 80 միլիոն փութ հաց: Սա, իհարկե, փոքրիկ հարց է: Այսպես կոչված սպառողական շրջանում կա մոտ հինգ միլիոն հեկտար խոպան հող, ծածկված թփերով: Հայտնի չե, Վոր այդ շրջանի կլիման վատ չե, մթնոլորտային տեղումներ քիչ չեն լինում, յեթաչա չի լինում: Յեթե այդ հողերը մաքրվեն թփուկներից և մի շարք կաղամկերալիական բնույթ կրող միջոցառումներ արվեն, կարելի կլինի հացահատիկային կուլտուրաների մի հսկայական շրջան ձևով բերել, Վորը կարող եր և այդտեղ, սովորական լավ բերքի դեպքում, ապրանքային հացահատիկ տալ՝ մոտ պակաս, քան տալիս է այժմ Ստոբին կամ Միջին Վոլգան: Դա մեծ հետաքննարկող հյուսիսային արդյունաբ. կենտրոնների համար

Ակներև է, Վոր խնդիրը կայանում է նրանում, Վորպեսզի սպառողական շրջանի ուսյուններում ստեղծվի հացահատիկային կուլտուրաների մեծ տարածություն:

Վերջապես, Անդրվոլգյան յերկրում յերաչաի դեմ պայքարի հարցը: Անդրվոլգյան յերկրի արեելյան շրջաններում անտառներ և պատենչող անտառադոտիններ տնկելը հսկայական նշանակություն ունի: Այդ աշխատանքն արդեն, ինչպես հայտնի չե կա տարվում է: Թեև չի կարելի ասել, թե նա կատարվել և բավականաչափ լարվածությամբ: Ինչ վերաբերում է Անդրվոլգյան յերկրի վոոոգմանը, իսկ դա գլխավորն է յերաչաի դեմ պայքարելու տեսակետից: ապա չի կարելի թույլ տալ, Վոր այդ գործը մոոացության տրվի: Ճիշտ է, նա Վորոչ չափով արգելակվել է Վորոչ արտաքին հանգամանքներով, Վորոնք մեծ չափով ուժ ու միջոցներ են խլել: Բայց այժմ մոտ մի հիմք չկա հետաձգելու այն: Մենք չենք կարող բավարարվել առանց լուրջ, բոլորովին կայուն, յեղանակի պատահականությունից անկախ — հացի արտադրության բազայի Վոլգայում, Վորը տարեկան յերկու հարյուր միլիոն փութ ապրանքային հաց տար յերկրին: Դա բոլորովին անհրաժեշտ է, յեթե հաշվի առնել մի կողմից քաղաքների աճումը Վոլգայում, մյուս կողմից միջազգային հարաբերությունների բնագավառում ամեն տեսակի հնարավոր բարդացումները:

Խնդիրը կայանում է նրանում, Վոր լուրջ կերպով սկսենք Անդրվոլգայի վոոոգման գործի կազմակերպման աշխատանքը (ծախախրույուններ):

3. ԱՇԽԱՏԱՎՈՐՆԵՐԻ ԿՈՒՆՏՈՒՐԱՅԻ ՅԵՎ ՆՅՈՒԹԱԿԱՆ ԴՐՈՒԹՅԱՆ ՎԵՆԵԲԸ.

Մենք այսպիսով նկարագրեցինք մեր արդյունաբերության և գյուղատնտեսության դրությունը, նրանց զարգացումը հաշվետու շրջանում, նրանց վիճակը ներկայումս:

Հանրագումարում մենք ունենք.

ա) Արտադրության հզոր վերելք, ինչպես արդյունաբերության բնագավառում, այնպես ել գյուղատնտեսության հիմնական ճյուղերի բնագավառում:

բ) Այդ վերելքի հիման վրա տնտեսության սոցիալիստական սխտեմի վերջնական հաղթանակը՝ կապիտալիստական սխտեմի հանդեպ, ինչպես արդյունաբերության, այնպես և գյուղատնտես

ստեփանն մեջ, սոցիալիստական սիստեմն ամբողջ ժողովրդական տնտեսութեան միակ սիստեմը դարձնելը, կապիտալիստական երեւոյթներէն ժողովրդական տնտեսութեան բոլոր շրջաններէն դուրս մղելը:

զ) Մենատնտես գյուղացիներէ հսկայական մեծամասնութեան վերջնական հետանալը մանր — աղքատեցումն մենատնտեսութեանն էր, նրանց միացումը կոլտնտեսութեանն էր, կողեկով աշխատանքի և արտադրութեան միջոցներէ կոլեկտիվ սեփականութեան հիման վրա, կոլեկտիվ տնտեսութեան լրիւ հաղթանակը՝ մանր-աղքատեցումն անհատական տնտեսութեանն էր հանդիպ:

դ) Կոլտնտեսութեանն էր հետագայ յայնացման աճող պրոցեսն անհատական գյուղացիական տնտեսութեանն էր հաշիւին, վորոնց թիւն աշխատող ընկնում է ամսե ամիս և վորոնք ըստ երեւոյթի ուսումնական ուսումնական կոլտնտեսութեանն էր յայտնաբերուած տնտեսութեանն էր համար:

Հասկանալի չէ, վոր այս պատմական հաղթանակը շահագործողներէ հանդէս չէր կարող արժանատիք չլսողներէ աշխատողներէ ամբողջ կենցաղն ու նշանակալի գոյութեան:

Պարապիտական դասակարգերի վերացումը բերեց մարդը մարդու ձեռքով շահագործելու վերացում: Բանտորի ու գյուղացու աշխատանքի աղքատագրից շահագործումից: Շահագործողներէ կողմից ժողովրդական աշխատանքից քամող յեղափոխական աշխատանքի և աշխատավորներէ ձեռքում և ոգտագործումն էր մասամբ արտադրութեան ընդլայնման և արտադրութեան մեջ աշխատավորներէ նոր ջոկատներ ներգրավելու համար, մասամբ էլ բանտորներէ ու գյուղացիներէ յեղափոխական ուղղակի բարձրացման համար:

Վերացել և գործադրութեան — բանտոր դասակարգի պատահար: Յիշե՛ք բուրժուական յերկրներում միլիոնավոր անգործներ աշխատանքի բացակայութեան պատճառով տանջուած և կարիքի մեջ, ապա մեղ մոտ չկան այլևս բանտորներ, վորոնք աշխատանք ու աշխատավարձ չունենան:

Կուլակային կաշկանդանքի վերացման հետ միասին, վերացել է և աղքատութեան գյուղում: Յուրաքանչեւ գյուղացի կոլտնտեսական կամ մենատնտես աշխատանքի հնարավորութեան ունի մարդավայել ապրելու, յիշե՛ք միայն նա ցանկանում է բարեխղճ աշխատել և վոչ թէ լողորթութեան անել, թրե՛ք դալ և թալանել կոլտնտեսական բարիքը:

Շահագործման վոչնչացումը, գործադրութեան վոչնչացումը քաղաքում, աղքատութեան վոչնչացումը գյուղում — դրանք

պատմական աշխարհի նվաճումներ են աշխատավորներէ նշանակալի գոյութեան գոյութեան մեջ, վորոնց մասին յերկրէլ աշխատանքի հետ համար «գեմմալիստական» բուրժուական յերկրներէ բանտորներն ու գյուղացիները:

Փոխվել է մեր խոշոր քաղաքներէ և արդյուարեւելի կենտրոններէ դեմքը: Բուրժուական յերկրներէ խոշոր քաղաքներէ անխուսափելի նշանն են հանդիսանում խուլ անկյունները, աշտակ կոչված բանտորական թաղամասերը քաղաքի ծայրամասերում, վորոնք իրենցից ներկայացնում են մեծ մասամբ նկուղային կիսաթերթի շինքերի մոլոր ու խոնավ կույտ, վորտեղ սովորաբար պատրաստվում են կեղտի մեջ շաղկապած ընչապարկ մարդիկ ու անիծում իրենց բախտը: ՍՍՀՄ հեղափոխութեան հասցրեց այն բանին, վոր այդ խուլ անկյունները մեղ մոտ մի անգամ ընդմիջու կորան: Նրանք վոլիտարիզմ են նոր կառուցված՝ լայն ու լուսավոր բանտորական թաղամասերով, վորտեղ շատ գեղեցիկ բանտորական թաղամասեր մեղ մոտ ամիս լայն են, քան քաղաքի կենտրոնները:

Սովի շատ է վոլիտարի գյուղի դեմքը: Հին գյուղն իր կենտրոնում ունեցած յեկեղեցիով, ուրբաքանիկի, տերտերի, կուլակի տաճարին պայանի վրա գտնվող տներով և հետին պայանում կորած գյուղացիական կուլակի յերկրներով՝ սկսում է կորչել: Նրա տեղը բռնում է նոր գյուղը՝ իր հասարակական-տնտեսական շինքերով, աղումներով, ուղիներով, կիւններով, դպրոցներով, դրաղարաններով, մանկամասերով, իր տրակտորներով, կոմբայներով, կարտիչներով և ամբողջութեամբ: Կորել են կուլակ — շահագործողի, արյունաբու մաշխաւուի, մաշխաւու-աղակուլայնի, հայր — ուրբաքանիկի հին նշանավոր դեմքերը: Ներկայումս յերկրի մարդիկ են կոլտնտեսութեանն էր և խորհորդ տնտեսութեանն էր, դպրոցներէ ու աղումներէ աշխատողները, ամառ տրակտորիստները, կոմբայներները, դաշտամշակման յեղափոխականութեան յերկրներէ, կոլտնտեսական դաշտերի յալապուր հարվածայիններն ու հարվածայիններն:

Կորչում է քաղաքի և գյուղի միջև յեղած հակասութեան: Քաղաքը դադարում է գյուղացիներէ աչքում իրենց շահագործման կենտրոն լինելուց: Սովի ու ամիսի ամբանում են քաղաքի յայ գյուղի միջև տնտեսական և կուլտուրական շաղկապի թերեւ: Քաղաքից ու նրա արդյուարեւելիութեանց գյուղը ներկայումս ոգնութեան և ստանում տրակտորներով, գյուղատնտեսական մեքենաներով, ամբողջութեամբ, մարդկանցով, ու միջոցներով: Յիշե՛ք, գյուղն էլ ներկայումս իր արդյուարեւելիութեանն ունի, ինչպէս մեքենատրակտորային կայաններէ նորոգող արհես-

աանոցները, ամեն տեսակի արդյունաբերական ձեռնարկները, փոքր ելեքտրակայանները և այլն: Բաղաձի ու գյուղի մեջ յեղած կուլտուրական անդունդը լցվում է:

Իրանը են աշխատավորության հիմնական նվաճումները իրենց նյութական կացության, կենցաղի ու կուլտուրայի բարելավման ասպարիզում:

Այս նվաճումների հիման վրա հաշվետու չըջանում մենք ունինք:

ա. Ժողովրդական յեկամուտի աճը — 1930 թվի 35 միլիարդ ուրբուլց մինչև 50 միլիարդ ուրբուլի — 1933 թվին, վորի թվում փորովհետև կապիտալիստական տարրերի, այդ թվում և կոնցե սիոններնրի բաժինը Ժողովրդական յեկամուտում ներկայումս կաղմում է կես տոկոսից ավելի քիչ, համարյա փողջ Ժողովրդական յեկամուտը բաշխվում է բանվորների, ծառայողների, աշխատավոր գյուղացիության, կոոպերացիայի ու պետության միջև:

բ. Խորհրդային Միության աղգարնակչությունը 1930 թվի վերջում 160,5 միլիոնից 1933 թվի վերջին աճել և հասել է 168 միլիոն հոգու:

գ. Բանվորների ու ծառայողների աճը 1930 թ. 14530000-ից 1933 թվին հասել է 21.883.000-ի, վորտեղ Ֆիզիքական աշխատանքով զբաղվողների քանակը այդ չըջանում 9.489.000-ից բարձրացել է մինչև 13.797.000 հոգու, խոշոր արդյունաբերության բանվորների քանակը, այդ թվում և տրանսպորտի բանվորների թիվը 5.079.000-ից բարձրացել է մինչև 6.882.000 հոգու, գյուղատնտեսական բանվորների քանակը 1.426.000-ից հասել է 2.519.000 հոգու, իսկ ասեւորական գծով աշխատող բանվորների և ծառայողների թիվը 814.000-ից հասել է մինչև 1.497.000 հոգու:

դ. Բանվորների և ծառայողների աշխատավարձի ֆոնդը 1930 թվի 13.597 միլիոն ուրբուլց 1933 թվին հասել է մինչև 34.280.000.000 ուրբուլ:

յե. Արդյունաբերության բանվորների աշխատավարձի միջին տարեկան աճը 1930 թվի 991 ուրբուլց 1933 թվին հասել է 1519 ուրբուլ:

զ. Բանվորների ու ծառայողների սոցիալական ապահովագրության ֆոնդի աճը 1930 թվի 1.810 միլիոն ուրբուլց 1933 թվին հասել է 4.610 միլիոն ուրբուլ:

ե. Գետնի յերեսի ամբողջ արդյունաբերությունը փոխադրվել է յոթ ժամյա բանվորական օրվա:

ը. Պետության կողմից վորպես ոգնություն գյուղացիության

նը կաղմակերպված են 2.860 մեքենա-տրակտորային կայաններ, վորոնցում ներգրված է յերկու միլիարդ ուրբուլ:

թ. Պետության կողմից վորպես ոգնություն գյուղացիությանը վարկ է բաց թողնված կոլտնտեսություններին 1-600 միլիոն ուրբուլ հափով:

ժ. Պետության կողմից վորպես ոգնություն գյուղացիությանը հաղկետու ժամանակաչըջանում բաց է թողնված սերմային և պարենային փոխատվություն՝ 262 միլիոն փութ հացահատիկ:

ժա. Կառավարության կողմից սակավադոր գյուղացիներին ոգնելու համար վորպես տրոնություն հարկի ապահովագրական կարգով բաց է թողնված 370 միլիոն ուրբուլ:

Ինչ վերաբերվում է յերկրի կուլտուրական դարգացմանը, ապա մենք հաշվետու ժամանակամիջոցում ունենք.

ա. Ամբողջ Խորհրդային Միության մեջ սկզբնական ընդհանուր պարտադիր տարրական կրթության անցկացումը և դրադի տության տոկոսի բարձրացումը 1930 թվի վերջին 67 տոկոսից մինչև 90 տոկոսի 1933 թվի վերջին:

բ. Բոլոր աստիճանների դպրոցներում սովորողների թվի աճումը 1929 թվի 14.358 հաղարից մինչև 26.419 հաղար հոգի 1933 թվին: Այդ թվում տարրական կրթության գծով 11.697 հաղարից մինչև 19.163.000, միջնակարգ կրթության գծով 2.453 հաղարից մինչև 6.674 հաղար հոգու, բարձրագույն կրթության գծով 207.000-ից մինչև 491.000 հոգու:

գ. Նախադպրոցական կրթության գծով յերեսների թիվը 1929 թվի 838 հաղարից աճել և հասել է 5.917.000-ի 1933 թ.:

դ. Բարձրագույն ուսումնական հիմնարկների ընդհանուր և մասնադիտական հիմնարկների աճը 1914 թվի 91 միավորից 1933 թվին հասել է 600 միավորի:

յե. Գիտա — հետադոտական ինստիտուտների միավորների թիվը 1929 թվի 400 միավորից 1933 թվին հասել է 840-ի:

զ. Ակումբային տիպի հիմնարկների թիվը 1929 թվի 32 հաղարից աճել և 1933 թվին հասել է 54.000-ի:

ե. Կինո-թատրոնների և ակումբներում յեղած կինոների ու չըջիկ կինոների թիվը 1929 թվի 9.800 միավորից աճել է և 1933 թվին հասել 29.200 միավորի:

ը. Թերթերի հատային տիրաժը 1929 թվի 12.500.000-ից աճել և 1933 թվին հասել է 36.500.000-ի:

Ձի խանդարում մատնանչել, վոր բանվորների տեսակարար կշիռը բարձրագույն դպրոցների սովորողների շարքում մեղ մոակաղմում է 51,4 տոկ., աշխատավոր գյուղացիության տեսակարար կշիռը — 16,5 տոկոսը, այն ժամանակ յերբ որինակ Գեդ

մանկալուստ բանվորների տեսակարար կշիռը բարձրագույն դպրոցներում սովորողների շարքում 1932-33 ուսումնական տարում կազմում էր ընդամենը 3,2 տոկոս, մանր գյուղացիությունը ընդամենը — 2,4 տոկոսը:

Անհրաժեշտ է մատնանշել, վորպես ուրախալիք փաստ է վոր պես գյուղի կուլտուրական աճի նշան — կնոջ, կուլտեսուհու ակտիվությունն աճը հասարակական կազմակերպչական աշխատանքի բնագավառում: Հայտնի յե որինակ, վոր մոտ 6·000 կուլտեսուհիությունների նախագահներ ներկայումս կուլտեսուհիներ են, կուլտեսուհիությունների վարչությունների կին-անդամներ 60,000-ից ավելի, ունենք կին-բրիգադիւրներ 28,000 հոգի, ողակային կազմակերպիչներ 100·000 հոգի, կուլտեսուս — ապրանքային ֆերմաների վարիչներ են 9·000 հոգի, արհեստորեսներ 7000 հոգի: Դեռ չենք ասում, վոր այս տվյալները լրիվ չեն: Բայց այն քիչը, վորը կա այս տվյալներում, բավական փայլուն կերպով խոսում է գյուղում յեղած կուլտեսականության ընդհանուր վերելքի մասին: Այս հանդամանքը, ընկերներ, հսկայական նշանակություն ունի, դա խոշոր նշանակություն ունի վորովհետեւ կանայք մեր յերկրի արդարեւակցության կեսն են կազմում, նրանք կազմում են աշխատանքի մի հսկայական բանակ է նրանք կոչված են զաստիարակելու մեր յերեսաններին, մեր ապագա սերունդը, այսինքն մեր ապագան: Ահա թե ինչու մենք չենք կարող թույլ տալ, վոր աշխատավորների այս հսկայական բանակը խարխալի խափարի և տղիտություն մեջ: Ահա թե ինչու մենք պետք է փոշուենք աշխատավոր կանանց աճող հասարակական ակտիվությունն ու նրանց առաջ քաշումը ղեկավար աշխատանքների, վորպես մեր կուլտուրականության անկասկածելի աճի նշան (յերկարատե ծախահարություններ):

Վերջապես արժե մատնանշել ևս մի փաստ, բայց արդեն բացասական բնույթի: Յես նկատի ունեմ այն անթույլատրելի դրությունը, վոր մանկավարժական և բժշկական «ֆակուլտետները» ղեկեմ մեզ մոտ անուշադրություն են մատնված: Սա խոշոր թերություն է, վորը սահմանակցվում է պետություն շահերի խախտման հետ: Այս թերությունը անպայման պետք է վերացնել: Յեվ ինչքան շուտ արվի այդ, այնքան լավ:

4. ԱՊԱՆԲԱՐԶԱՆԱԻ ԻԹՅԱՆ ՎԵՐԵԼԷՉ ԶԵՎ ՏՐԱՆՍՊՈՐՏ

Այսպիսով մենք ունենք.

ա. Արդյունաբերության արտադրանքի աճ, այդ թվում նաեւ այն սպառման ապրանքների արտադրանքի աճ:

բ. Գյուղատնտեսության արտադրանքի աճ:

գ. Բաղադրում և դյուղում աշխատավորական մասսաների կողմից արտադրանքի և գործվածքների նկատմամբ կարիքների ու պահանջի աճ:

Ուրիշ ել ի՞նչ է պահանջվում, վորպեսզի իրար ընկեն այդ պայմաններն ու սպառողների ամբողջ մասսայի համար ապահովվի անհրաժեշտ ապրանքների և արտադրանքի ստացումը:

Մի շարք ընկերներ մտածում են, վոր բավական է այս պայմանների առկայությունը, վորպեսզի յերկրի տնտեսական կյանքը հոսի հորդաղբյուրի պես. դա խորին մոլորություն է: Կարելի չէ պատկերացնել, վոր կան այս բոլոր պայմանները, բայց յեթե ապրանքը չի հասնում սպառողին, ապա տնտեսական կյանքը վոչ միայն չի կարող հոսել հորդաղբյուրի պես, այլ ընդհանրապես կքայքայվի ու կկաղմալուծվի մինչև իր հիմքերը: Անհրաժեշտ է վերջապես հասկանալ, վոր ապրանքները արտադրվում են վերջի վերջո վոչ թե արտադրության համար, այլ սպասելու համար: Մեզ մոտ յեղել են դեպքեր, յերբ ապրանքներ ու մթերքներ քիչ չեն յեղել, բայց նրանք վոչ միայն չեն հասել ըսպառողին, այլ շարունակել են տարիներով դրոսնել բյուրոկրատական անկյուններում, այսպես կոչված ապրանքատար ցանցում, սպառողից հեռու: Հասկանալի չէ, վոր այս պայմաններում արդյունաբերությունն ու գյուղատնտեսությունը կորցնում են արտադրության լայնացման, ամեն տեսակի խթանը, ապրանքատար ցանցում ապրանքները կուտակվում են, իսկ բանվորներն ու գյուղացիները մնում են առանց ապրանքների ու մթերքների: Հետևյալներ՝ յերկրի տնտեսական կյանքի խանդարում, չնայած ապրանքների ու մթերքների առկայությանը: Վորպեսզի յերկրի տնտեսական կյանքը հոսի ինչպես հորդաղբյուր, վորպեսզի և՛ արդյունաբերությունը և՛ գյուղատնտեսությունն ունենան իրենց արտադրանքի հետագա դարդացման խթանը՝ անհրաժեշտ է ունենալ մի պայման ևս, այն է ծավալուն ապրանքաշրջանառություն յերկրի տնտեսության ու մարդերի միջև, ժողովրդական տնտեսությունն ու մարդերի միջև: Անհրաժեշտ է, վոր յերկիրը ծածկվի առևտրական լողանների, խանութների, կրպակների հարուստ ցանցով: Անհրաժեշտ է, վոր այս բաղաների, խանութների, կրպակների կանալի միջոցով անընդհատ շրջան առնեն արաքանքները՝ արտադրության տեղից դեպի սպառողը: Անհրաժեշտ է, վոր այս գործում ներգրավվեն և՛ պետական առևտրական ցանցը և՛ կոոպերատիվ առևտրի ցանցը և՛ տեղային արդյունաբերությունը և՛ կուլտեսություններն ու մենատնտես գյուղացիները:

Հենց այդ և, վոր մեզ մոտ անվանում և ծավալուն հոբ-
երդային առեկտուր, առեկտուր առանց կապիտալիստների
առեկտուր առանց սպեկուլյանտների:

Ինչպես տեսնում եք, խորհրդային առևտրի ծավալումը հան-
դիսանում է այն հրատապ խնդիրը, առանց վորի լուծմանը հնա-
րավոր չէ հետագայում առաջ շարժվել:

Յեւլ աշխուսմանսյնիւ, չնայած այդ ճանարուժիտն կատար-
յալ ակներևության, կուսակցությանը հաշվետու ժամանակաշր-
ջանում պետք է յեղել խորհրդային առևտուրը ծավալելու ճանա-
պարհի վրա ընկած մի ամբողջ շարք խոչընդոտներ հաղթահարել,
վորոնց, կարճ՝ կարելի չէր կոմունիստների մի մասի ուղեղի,
խորհրդային առևտրի անհրաժեշտության և նշանակության հար-
ցերում ունեցած խեղաթյուրման հետևանք համարել:

Ախենք նրանից, վոր կոմունիստների մի մասի շարքերում
դեռևս անբարտալան, արհամարհական վերաբերմունք է թաղա-
վորում դեպի առևտուրն ա՛ռհասարակ, դեպի խորհրդային ա-
ռևտուրը՝ մասնավորապես: Այդ տեսակի կոմունիստները, —
թույլ տվեք տեսլու, խորհրդային առևտրի վրա նայում են վոր
դեռ յերկրորդական, անուրժեք դործի, իսկ առևտրի աշխատող
ներին, վորպես բանը պրծած մարդկանց: Պարզորեն այդ մար-
դիկ չեն հասկանում, վոր դեպի խորհրդային առևտուրն իրենց
ունեցած անբարտալան վերաբերմունքով՝ բուլչեիկյան հայացք-
ներ չեն արտահայտում, այլ խուսացած, հալից ընկած մեծ ամ-
բիջխաներով, բոլոր ամուսնիցիաներից վոչ դուրի աղնիակիաններ
հայացքներն են արտահայտում (ծափահարություններ): Այդ
մարդիկ չեն հասկանում, վոր խորհրդային առևտուրը մեզ հա-
մար, հարագատ, բուլչեիկյան դործ է, իսկ առևտրի աշխատողնե-
րը, նրանց թվում և վաճառասեղանի աշխատողները, յեթե միայն
նրանք աղնիակիամբ են աշխատում, մեր, հեղափոխական բոլ-
շևիկյան դործի հաղորդիչներ են (ծափահարություններ): Հաս-
կանալի չէ, վոր կուսակցությունն ստիպվեց թեթևակի հարվածել
այդ, այսպես կոչված կոմունիստներին, իսկ նրանց աղնիակիան
նախապաշարումներին՝ աղտալրի փոսը նետել (յերկարատե ծափ-
ախարություններ):

Ապա պետք յեղալ հաղթահարել ուրիշ տեսակի նախապա-
շարումներ: Ոոսքո մեր աշխատողների մի մասում պտտվող ծախ-
դատարկարանության մասին է, թե խորհրդային առևտուրը,
իբր թե անցկացված չըջան է, թե մենք պետք է ուղղակի մթերա-
ռուսականություն մտցնենք, թե փողի դործածությունը չուտով
կվերացվի, վորովհետև նա, վորպես թե, մի հասարակ հաշվե-

հարգարի նշան է դարձել, թե պետք չկա առևտուրը վարդացնե-
լու, քանի վոր ուղղակի մթերափոխանակությունը դռներն է
կաշխում: Պետք է մասնանշել, վոր այդ ծախ մանր-բուրժուա-
կան դատարկարանությունը, վոր ծառայում է խորհրդային ա-
ռևտրի ծավալումը վիժեցնելու ձգտող կապիտալիստական տար-
բերի ոգտին, ընթացիկ է վոչ միայն կարմիր պրոֆեսորների մի
մասի, այլ և առևտրի վորոշ աշխատողների շարքերում: Իհար-
կե, ծիծաղելի չէ և դարձալի, վոր այդ, խորհրդային առևտրի
ամենահատարակ դործը հարթելու անընդունակ մարդիկ՝ դատար
կարանությամբ խոնց պատրաստակամությունն են հայտնում
ուղղակի մթերափոխանակման ավելի բարդ ու դժվարին դործը
հարթելու: Սակայն Դոն-Քիչոտը նրա համար է Դոն-Քիչոտ կոչ
վում, վոր զրկված է կյանքի տարրական հոտառությունից: Այդ
մարդիկ, վորոնք մարքսիզմից այնքան են հեռու, ինչքան յեր-
կինքը յերկրից, պարզապես չեն հասկանում, վոր փողը դեռ յեր
կար ժամանակ գոյություն կունենա մինչև կոմունիզմի առաջին
չըջանի — սոցիալիզմի դարգացման չըջանի ավարտումը: Նրանք
չեն հասկանում, վոր փողը բուրժուական եկոնոմիկայի այն գոր-
ծիքն է հանդիսանում, վորն իր ձեռքն է առել խորհ. իշխանու-
թյունն ու սոցիալիզմի դարգացման շահերին հարմարեցրել, վորպեսզի ամ-
բողջ թափով ծավալի խորհրդային առևտուրը և հենց դրա
նով ուղղակի մթերափոխանակության պայմաններ նախադառ-
րաստի: Նրանք չեն հասկանում, վոր մթերափոխանակությունը
խորհրդային առևտրին փոխարինելու կգա այն ժամանակ, յերբ
խորհրդային առևտուրը դրված կլինի հիանալի կերպով, այնինչ՝
նման պոետրի հետքն անգամ դեռ չկա մեղանում, և չուտով չի
լինի: Հասկանալի չէ, վոր կուսակցությունը ձգտելով խորհրդա-
յին ծավալուն առևտուր կազմակերպելուն, անհրաժեշտ է գտել
հախճախել և այդ «ծախ» ալանդակներին, իսկ նրանց մանր-
բուրժուական դատարկարանությունը քամուն տալ:

Ապա պետք է յեղել հաղթահարել առևտրական աշխատողնե-
րի՝ դեպի ապրանքների մեքենայորեն բաշխումն ունեցած վատ-
առողջ սովորությունները, վերացնել դեպի աստորախմենտի պա-
հանջները յեղ սպառողի պահանջները յեղած արհամարհան-
քը, վերացնել ապրանքների մեքենական առաքումը, առևտրի
մեջ յեղող անդիմացումը: Այդ նպատակով մարդային և միջոտ-
յունական առևտրական բաղաներ են բացվել, տառնյակ հաղարա
վոր նոր խանութներ ու վրաններ են պատրաստվել:

Ապա պետք է յեղել լուծարքի յենթարկել չուկայում կոտպի
բացիակի ունեցած մենաշնորհ դրությունը, վորի առնչությամբ

պարտավորեցրել ենք բոլոր ժողովուհներին՝ սեփական ապ-
րանքների առևտուր քայքայել, իսկ Մատթողկոմատին՝ գյուղա-
տնտեսական մթերքների լայն ազատ վաճառք ծավալել, վորը մի
կողմից սոցիալական կարգով կոոպերացիայի առևտրի բարելավ-
մանն և հանգեցրել, մյուս կողմից՝ շուկայում գների իջեցման, չու-
կայի առողջացման:

Ճաշարանների լայն ցանց ենք ծավալել՝ իջեցրած գների ապ-
րանքներով («հասարակական սնունդ»), գործարաններին ու ֆաբ-
րիկներին վից բանվորական մատակարարման բաժիններ (Բան-
մատրած) ենք կազմակերպել, հանելով գործարանային մատա-
կարարումից գործարանների հետ կապ չունեցող տարրերին, ուր
միմիայն Ծանր Արդյունաբերության ժողովուհատի սխեմայից
սկսած և յեղել հանել վոչ պակաս 500.000 կողմնակի տարրեր:

Կարգավորել ենք կարճատև վարկի միասնական կենտրոնա-
կան բանկը՝ պետական բանկ, 2200 ռալյոնական բաժանմունքնե-
րով տեղեկում, վորոնք կարող են առևտրական կործողություն
ներ ֆինանսավորել:

Այդ միջոցառումների հետևանքով հաշվետու ժամանակաշրջ-
անում մենք ունենք՝

ա) 1930 թվին յեղած խանութների և առևտրական վրանների
աճում 184.662-ից՝ 1933 թվին մինչև 277.974-ի:

բ) Ստեղծվել և մարդային առևտրական բաղանների նոր ցանց
1.011 միավորով և միջոցառման առևտրական բաղաններ՝ 864
միավոր:

գ) Ստեղծվել բանմատրածիների նոր ցանց՝ 1600 միավոր-
րով:

դ) Աճել և հացի ազատ առևտրի վաճառքի ցանցը, վոր ներ-
կայումս 330 քաղաք և ընդգրկվում:

յե) Աճել և հասարակական սննդի ճաշարանների ցանցը, վոր
ներկայումս 19.800.000 սպառողներ և ընդգրկվում:

զ) Պետական և կոոպերատիվային գծով արվող ապրանքա-
շրջանառության աճը, վերցրած նաև հասարակական սննդի ճա-
շարանները, 1930 թվին 18.900 միլիոն ուրբլուց՝ 1933 թ. հասել
և 49 միլիարդի:

Սխալ կլիներ մտածել, վոր մեր եկոնոմիկայի պահանջը բա-
րելավելու համար խորհրդային առևտրի այդ բոլոր ծավալու-
մը բավական է: Ընդհակառակը, այժմ ավելի քան յերբեմե
պարզ է, վոր ապրանքաշրջանառության ներկա դրությունը չի
կարող բավարարել մեր պահանջները: Ուստի խնդրն այն է,
վորպեսզի ել ավելի ծավալենք խորհրդային առևտուրը, այդ

գործին ներգրավենք տեղական արդյունաբերությունը, ու-
ժեղացնենք կոոպերացիան՝ գյուղացիական առևտուրը և վճա-
կան հաջողություններ ձեռք բերենք խորհրդային առևտրի վե-
րելքի բնագավառում:

Անհրաժեշտ է, սակայն, մատնանշել, վոր գործը չի կարող
սահմանափակվել միայն խորհրդային առևտրի ծավալմամբ: Յե-
թե մեր եկոնոմիկայի զարգացումը դեմ է առնում ապրանքաշրջ-
անառություն զարգացմանը, խորհրդային առևտրի զարգացմա-
նը, ապա խորհրդային առևտրի զարգացումն իր հերթին դեմ է
առնում մեր տրանսպորտի — թե՛ յերկաթուղային և ջրային, և
թե՛ ավտոմարիլային տրանսպորտի զարգացմանը: Կարող է պա-
տահել, ապրանքներ կան, վոր լիակատար հնարավորություն են
տալիս ապրանքաշրջանառությունը ծավալելու, սակայն տրանս-
պորտը չի հասնում ապրանքաշրջանառության զարգացման հե-
տևից և հրաժարվում է բեռները փոխադրելուց: Ինչպես հայա-
նի յե, շատ հաճախ մեղ մոտ աղբյուս ել լինում է, այդ իսկ
պատճառով տրանսպորտը հանդիսանում է այն նեղ տեղը, վոր
տեղ կարող և սայթաքել, առենք, արդեն սկսում է սայթաքել
մեր ամբողջ եկոնոմիկան և ամենից առաջ մեր ապրանքաշրջա-
նառությունը:

Ճիշտ է, յերկաթուղային տրանսպորտը իր բեռնաշրջանառու-
թյունը 1930 թվին յեղած 133,9 միլիարդ տոնն — կիմեւորից
բարձրացրել է 172 միլիարդ տոնն — կիմեւորի 1933 թվին: Սա-
կայն դա քիչ է, շատ քիչ է մեղ համար, մեր տնտեսության հա-
մար:

Ջրային տրանսպորտն իր բեռնաշրջանառությունը 1930 թ.
45,6 միլիարդ տոնն — կիմեւորից բարձրացրել է 59,9 միլիարդ
տոնն — կիմեւորի 1933 թվին: Սակայն դա քիչ է, շատ քիչ է,
մեր տնտեսության համար:

Յեւ դեռ չեմ խոսում ավտոմարիլային տրանսպորտի մասին,
վորի պարկը 1913 թվին 8800 ավտոմարիլից (բեռնատար և մար-
դատար) մեծացել է և 1933 թվին վերջին հասել 117.800 ավտոմո-
բիլի: Դա այնքան քիչ է մեր ժողովրդական տնտեսության հա-
մար, վոր ամբթ է մինչև իսկ խոսել այդ մասին:

Կասկած չի կարող լինել, վոր տրանսպորտի բոլոր այդ տե-
սակները կարող էին շատ ավելի լավ աշխատել, յեթե տրանս-
պորտի մարմինները չտառապելին ղեկավարության դրասենյա-
կային — բյուրկրատական մեթոդ կոչված հայտնի հիվանդու-
թյամբ: Ուստի, բացի դրանից, վոր հարկավոր է ոգնել տրանս-
պորտին մարդկանցով և միջոցներով, խնդրը կայանում է նրա

նում, վոր տրանսպորտի որդաններում արմատախիլ արվի բյուրոկրատական — գրասենյակային վերաբերմունքը դեպի գործը և դարձնել նրանց ավելի ուղեբաժնի:

Ընկերներ, մենք հասել ենք այն բանին, վոր արդյունաբերության հիմնական հարցերը ճիշտ են լուծված և արդյունաբերությունն այժմ ամուր վտարի վրա յե կանգնած: Մենք հասել ենք այն բանին, վոր գյուղական տնտեսության հիմնական խնդիրները նույնպես վճարված են ճիշտ և գյուղատնտեսությունը, — կարող ենք այդ ասել ուղղակի, — նույնպես ամուր վտարի վրա յե կանգնած: Սակայն մենք կարող ենք դրկվել այդ նվաճումներից, յեթե մեր ապրանքաշրջանառությունը սկսի կաղալ, և տրանսպորտը կշռաքարի պես կկախվի մեր վտարներից: Ուստի ապրանքաշրջանառության ծավալման և տրանսպորտի վճարական բարելավման խնդիրը հանդիսանում և այն հերթական հետադա խնդիրը, առանց վորի լուծման մենք չենք կարող առաջ չարժ-վել:

III.

ԿՈՒՍԱԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Սնցնում եմ կուսակցության հարցին:

Ներկա համագումարն անցնում և լենինիզմի լիակատար հաղթանակի դրոշի տակ, հակալենինյան խմբավորումների մնացորդների վերացման դրոշի տակ:

Ձախձախված և ցրված և տրոցկիստների հակալենինյան խմբակը: Նրա կազմակերպիչներն այժմ արտասահմանում մաշում են բուրժուական կուսակցությունների չեմքերը:

Ձախձախված և ցրված և աջ ուկրոնիստների հակալենինյան խմբակը: Նրա կազմակերպիչները վաղուց արդեն հրաժարվել են իրենց հայացքներից և այժմ ամեն կերպ աշխատում են քաղվու իրենց մեղքերը կուսակցության առաջ:

Ձախձախված ու ցրված են նացիոնալ — ուկրոնիստների խմբակները: Նրանց կազմակերպիչները կամ վերջնականապես ձուլվել են ինտերվենցիոնիստական եմիգրացիայի հետ, կամ զղջացել են:

Այդ հակահեղափոխական խմբակների կողմնակիցների մեծա մասնությունը ստիպված և յեղել ճանաչելու կուսակցության գծի ճշտությունը և անձնատուր և յեղել կուսակցությանը:

Յեթե 15-րդ համագումարում դեռ ևս պետք կար ապացուցելու կուսակցության գծի ճիշտ լինելը և սրայբար մղելու հակալենինյան վորոշ խմբավորումների դեմ, իսկ 16-րդ համագումարում վերջնականապես ջախջախել աջ խմբավորումների վերջին կողմնակիցներին, ապա այս համագումարում ապացուցելու բան ել չկա, և ասենք, հարվածելու մարդ ել չկա: Բոլորը տեսնում են, վոր կուսակցության գիծը հաղթանակել է: (Մախախարու-բյունների տարափ):

Հաղթել և յերկրի ինդուստրացման քաղաքականությունը: Նրա արդյունքները բոլորի համար այժմ ակներև են: Ի՞նչ կարելի յե առարկել այդ փաստի դեմ:

Հաղթել և կուլակության վերացման և համատարած կոլեկտիվացման քաղաքականությունը: Նրա արդյունքներն ել նույնպես ակներև են բոլորի համար: Ի՞նչ կարելի յե առարկել այդ փաստի դեմ:

Մեր յերկրի փորձով ապացուցված է, վոր մի առանձին վերջ բաժ յերկրում սոցիալիզմի հաղթանակը միանգամայն հնարավոր է: Ի՞նչ կարելի չե առարկել այդ փաստի դեմ:

Ահնեբն է, վոր այդ բոլոր հաջողությունները և ամենից առաջ հեղափոխի հաղթանակը վերջնականապես քայքայել և բնաջնջել է բոլոր և ամեն տեսակի հակախնդրյան խմբավորումներին:

Պետք է խոստովանել, վոր կուսակցությունն այժմ համախառնված է ինչպես յերբեք չի յեղել առաջ: (Բուռն յերկարացու ծափահարություններ):

1. ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆ-ԲԱՂԱԲԱԿԱՆ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐԸ

Սակայն այդ նշանակում է արդյոք, թե պայքարը վերջացել է և սոցիալիզմի հետագա հարձակումը վերանորոգված է վորպես մի ալիւրդ բան:

Վո՛չ, չի նշանակում:

Նշանակում է արդյոք, թե մեր կուսակցության մեջ ամեն ինչ լավ վիճակում է գտնվում, կուսակցության մեջ այլևս վոչ մի թեքում չի լինի, և ուրեմն, այժմ արդեն կարելի չե հանդիսանալ դաժնիքների վրա:

Վո՛չ, չի նշանակում:

Կուսակցության թշնամիներին, ամեն դուշնի ուղորտունիստներին, ամեն տեսակի նացիոնալ-ուկրոնիստներին ջախջախել ենք: Բայց նրանց դադարաբախտություն մնացորդները դեռևս կուսակցության առանձին անդամների գլուխներում ապրում են և հաճախ են զգացնել տալիս իրենց: Կուսակցությանը չի կարելի պատկերացնել վորպես շրջապատի մարդկանցից կղզիացած ինչ վոր բանի: Նա ապրում է և իրեն շրջապատող միջավայրի ներսում մտքառում: Չարմանալի չէ, վոր հաճախ դուրից կուսակցության մեջ են թափանցում անառողջ տրամադրություններ: Փսկ այդպիսի տրամադրությունների համար, անտարակույս, մեր յերկրում հող կա, թեկուզ հենց նրա համար, վոր մեզ մոտ, ինչպես քաղաքում, այնպես և գյուղում, դեռևս գոյություն ունեն ազգաբնակչության մի քանի միջանկյալ խավեր, վորոնք աղյուլի տրամադրություններ սնող միջավայր են ներկայացնում:

Մեր կուսակցության 17-րդ կոնֆերանսն ասել է, թե յերկրորդ հեղափոխին իրականացնելիս քաղաքական հիմնական խնդիրներից մեկն էլ «եկոնոմիկայում և մարդկանց գիտակցության

մեջ յեղած կապիտալիզմի մնացորդները հաղթահարելն է հանդիսանում»: Դա միանգամայն ճիշտ միտք է: Սակայն կարելի չե ասել, թե մենք եկոնոմիկայում կապիտալիզմի բոլոր մնացորդներն արդեն հաղթահարել ենք: Վո՛չ, չի կարելի այդ ասել: Առավել ևս չի կարելի ասել, վոր մենք մարդկանց գիտակցության մեջ կապիտալիզմի մնացորդները հաղթահարել ենք: Այդ բանը չի կարելի ասել վոչ միայն նրա համար, վոր մարդկանց գիտակցությունն իր դարգացման մեջ նրա անտեսական դրուժյունից հեռ է մնում, այլև նրա համար, վոր դեռևս գոյություն ունի կապիտալիստական շրջապատ, վորն աշխատում է խՄԶՄ մեջ եկոնոմիկայում և մարդկանց գիտակցության մեջ կապիտալիզմի մնացորդներն աշխուժացնել և պաշտպանել, և վորի դեմ մենք բոլշևիկներս պետք է միշտ փառապը չոր պահենք:

Հասկանալի չէ, վոր այդ մնացորդները չեն կարող բարենպաստ հող չհանդիսանալ ջախջախված հակախնդրյան խմբակների դադարաբախտությունը մեր կուսակցության առանձին անդամների գլուխներում աշխուժացնելու համար: Դրան ավելացրեք մեր կուսակցության մեծամասնությունը թեորետիկական վոչ այնքան էլ բարձր մակարդակի, կուսակցական որդանների դադարաբախտական թույլ աշխատանքը, մեր կուսակցական աշխատողների դուռ գործնական աշխատանքով ծանրաբեռնված լինելը, վոր նրանցից խլում է իրենց թեորետիկական բազաժը լրացնելու հնարավորությունը և դուք կհասկանաք, թե վորտեղից է առաջանում կուսակցության առանձին անդամների գլուխներում լենինիզմի մի շարք հարցերի վերաբերմամբ յեղած այն խառնաշփոթությունը, վորը հաճախ է ներս թափանցում մեր մամուլի մեջ և, վորը դյուրացնում է ջախջախված հակախնդրյան խմբակների դադարաբախտություն մնացորդների աշխուժացման գործը:

Ահա թե ինչու չի կարելի ասել, թե պայքարը վերջացած է և այլևս սոցիալիզմի դարգացման քաղաքականության անհրաժեշտություն չկա:

Կարելի չե լենինիզմի մի շարք հարցեր վերցնել և նրանց չորժը ցուցադրել, թե դեռևս կուսակցության անդամներից վոմանց միջև ի՞նչ չափով կենսունակ են ջախջախված հակախնդրյան խմբակների դադարաբախտություն մնացորդները:

Վեցնենք, որինակ, անդառակարգ սոցիալիստական հաւաքակություն կառուցելու հարցը: Կուսակցության 17-րդ կոնֆերանսն ասել է, թե մենք բնթանում ենք դեպի անդառակարգ սոցիալիստական հասարակության կառուցումը: Հասկանալի չէ,

վոր անդամակարգ հասարակութիւնը չի կարող դալ, այսպէս
ասած, ինքնահոսի կարգով: Պետք է նախճել այն և կառուցել
բոլոր աշխատանքների ջանքերով — պրոլետարիատի գիկտա-
տուրայի մարմինների ուժեղացումով, դասակարգային պայքա-
րը ծափալելով, դասակարգերի վերացումով, ինչպէս ներքին,
այնպէս և արտաքին թշնամիների դեմ մղած մարտերում կապի-
տալիստական դասակարգերի մնացորդները վերացնելու միջոցով:

Հարցը կարծես պարզ է:

Եւհ մինչդեռ ո՞ւմ հայտնի չէ, վոր լինինիզմի այս պարզ
ու տարրական թեղիւի հրապարակումը քիչ խառնաշփոթու-
թիւն չառաջացրեց գլուխներում և անսուղջ տրամադրութիւն
ներ կուտակեցութեան անդամների մի մասի շարքերում: Դեպի
անդամակարգ հասարակարգը, մեր շարժման մասին տրված
թեղիւսը, վորը արվեց իրրե լողունդ նրանք հասկացել են վոր-
պէս տարրային պրոցես: Յեւ նրանք ձեռնում էին, թե՛ յե-
թե անդամակարգ հասարակարգ է, ապա նշանակում է կա-
րելի յե թուլացնել դասակարգային պայքարը, կարելի յե թու-
լացնել պրոլետարական գիկտատուրան և ընդհանրապէս վերջ
տալ պետութիւնը, վորը միեւնույն է, պետք է մահաւն մոտիկ
ժամանակներում: Յեւ նրանք ցնծում էին հորթային հրք-
մանքով, սպասում էին այն բանին, վոր շուտով վոչ մի դասա-
կարգ չի լինելու, ուրեմն չի լինելու դասակարգային պայքար,
ուրեմն չի լինի հոգս ու հուզում, նշանակում է կարելի յե զեն-
քերը վաջը դնելով, կողքին թիւնկ տալ ու քնել, սպասելով ան-
դամակարգ սոցիալիստական հասարակարգի գալուստին:
(Բնդհանուր ծիծաղ ամբողջ դաշիւնում):

Կուսկած չի կարող լինել, վոր գլուխներում յեղած այդ
խառնաշփոթը և այդ տրամադրութիւնները վորպէս ջրի յերկու
կաթիլ նման են աջ ու կլոնիստների հայտնի հայացքներին, վո-
րոնց շնորհիւ հինն ինքահոսով պետք է ներաճի նորի մեջ և մի
գեղեցիկ որ մենք աննկատելիորեն պետք է յերեւան դանք սո-
ցիալիստական հասարակարգում:

Ինչպէս տեսնում եք, հակալենինյան ջախջախված խմբերի
իդեալոգիայի մնացորդները միանգամայն ընդունակ են աշխու-
ժանալու և դեռևս ամենեւին չեն կորցրել իրենց կենսունակու-
թիւնը: Հասկանալի յե, վոր յեթե հայացքներում յեղած այդ
խառնաշփոթը և այդ վոչ բոլշևիկյան տրամադրութիւնները
տիրելին մեր կուսակցութեան մեծամասնութիւնը, ապա կուսակ-
ցութիւնը կազմալուծված ու գլխաթափված կլինի:

Վերցնենք գլուխտնտեսական արտելի և գլուխտնտես-
կան կոմունայի խեղերը: Այժմ բոլորն ել ընդունում են, վոր
արտելը ներկա պայմաններում հանդիսանում է կոլտնտեսական
շարժման միակ ճիշտ ձեւը: Յեւ դա միանգամայն հասկանալի
յե՛ ա) արտելը ճիշտ է շաղկապում կոլտնտեսականներին անձնո-
կան շահերն իրենց հասարակական շահերի հետ: Բ) արտելը հա-
ջողութեամբ անձնական կենցաղային շահերը հարմարեցնում է
հասարակական շահերի հետ, հենց դրանով իսկ հեշտացնելով
յերկիւր մենտալտեսաների դաստիարակութիւնը կոլլեկտիվիզմի
փողով:

Վորպէս տարբերութիւն արտելից, ուր համայնացվում են
միայն արտադրութեան միջոցները, վերջին ժամանակներս կո-
մունաներում համայնացված են վոչ միայն արտադրութեան
միջոցները, այլև համայնացված է կոմունայի յուրաքանչյուր
անդամի կենցաղը, այսինքն — կոմունայի անդամներն յե տար-
բերութիւն արտելի անդամների, իրենց տրամադրութեան տակ
չունեն անտյին թոչուններ, մանր անասուններ, կով, հացահա-
տիկ, տնամերձ հողամաս: Դա նշանակում է, վոր կոմունանե-
րում անդամների անձնական, կենցաղային շահերն այնքան հա-
վի չեն անջվում ու լծորդվում հասարակական շահերի հետ,
վորքան նսեմացվում վերջինիս կողմից մանր-բուրժուական հա-
վասարեցման սգոյին: Հասկանալի յե, վոր այս անգամանքը
հանդիսանում է կոմունաների ամենաթուլ կողմը: Հենց դրա-
նով ել բացատրվում է այն, վոր կոմունաները մեծ ծափով չեն
ստանում և նրանց կարելի յե պատահել միայն միավորներով
ու տասնյակներով: Այդ իսկ պատճառով ել ներկայումս կոմու-
նաները, վորպէսզի պահպանեն իրենց գոյութիւնը և շիւղին,
ստիարված յեղան հրաժարվել կենցաղի համայնացումից և սկսե-
ցին աշխատել աշխուրհով, սկսեցին հացահատիկ բաց թողնել
տան կարիքների համար, թույլ տալ տնային թոչունների, մա-
նր անասունների ու կովերի անձնակտն սգուադործումը և
այլն: Բայց դրանից հետեւում է, վոր կոմունաները փաստորեն
անցել են արտելների դրութեանը: Յեւ այդ վատ բան չէ, վո-
րովհետեւ այդ են պահանջում կոլտնտեսական շարժման մասնա-
յական անողջ դարգացման շահերը:

Դա չի նշանակում, իհարկե, վոր կոմունաներն ընդհանրա-
պէս պետք չեն, վոր կոմունան այլևս չի հանդիսանում կոլտն-
տեսական շարժման բարձր ձեւը: Վո՛չ, կոմունան պետք է, և
նա իհարկե, հանդիսանում է կոլտնտեսական շարժման բարձր
ձեւը, վոչ թե այժմյան կոմունան, վորը ծնվել է չարագացած

տեխնիկայի ու մթերքների պակասութեան բաղադրի վրա, և վորն անցնում է արտելի դրուժյանը, այլ ապագա կոմունան, վորը ծըն փելու յե ավելի դարգացած տեխնիկայի և մթերքների առատութեան բաղադրի վրա: Այժմյան գյուղատնտեսական կոմունան ծրնուող է առել քիչ դարգացած տեխնիկայի և մթերքների պակասութեան հիման վրա: Իրարեւոյ դրանով եւ բացատրւում է, վոր նա կիրառում էր համասարեցումը և քիչ եր հաշվի առնում իր ան դամների անձնական, կենցաղային շահերը, վորի ջնդհիւ նա ներկայումս ստիպւած է անցնել արտելի դրուժյանը, վորտեղ մտածւած կերպով չարկապիւմ են կոլտնտեսականների անձնական և հասարակական շահերը: Ապագա կոմունան կաճի դարգացած, ունեւոր արտելից: Ապագա գյուղատնտեսական կոմունան ծնունդ կառնի այն ժամանակ, յերբ արտելների դաշտերում, Ֆերմաներում կլինի առատ հացահատիկ, անասունների, թռչունների, բանջարեղենի և ամեն տեսակի ուրիշ մթերքների առատութիւն, յերբ արտելներին կից կգործեն մեքենայացւած լվացքարաններ, ժամանակակից խոհանոցներ, խոհանոցարաններ, հացադորձարաններ յեւ այլ այլըն, յերբ կոլտնտեսականը կտեսնի, վոր իրեն ձեռնառու յե մի յեւ կաթ ստանալ Ֆերմայից, քան պահել իր կովն ու մանր անասունը, յերբ կոլտնտեսուհին կտեսնի, վոր ձեռնառու յե ճաշել ճաշարանում, հացը վերցնել հացադորձարանից յեւ վաճառել սպիտակեղենը ստանալ հասարակական լվացքարանից, փոխանակ ինքն աղ դործով գրազվելու: Ապագա կոմունան ծնունդ կառնի ավելի դարգացած տեխնիկայի, ավելի դարգացած արտելի, մթերքների առատութեան բաղադրի հիման վրա: Յե՛րբ կլինի այդ: Իհարկե, վոչ չուտ: Բայց դա կլինի: Հանցադորձութիւն կլինեւ արհեստականորեն արագացնել արտելի ապագա կոմունայի վերածման սլոցներ: Դա կխառներ բոլոր քարտերը և կհեշտացնեւ մեր թշնամիների դործը: Արտելի ապագա կոմունայի վերածման սլոցները պետք է տեղի ունենաւ անսխալաբար, այն չափով, թէ ինչպէս բոլոր կոլտնտեսականները կհամոզվեն այդպիսի վերամիւս մեջ:

Այդպէս և արտելի և կոմունայի հարցը:

Գործը կասեւ թէ պարզ է, ու համարեա թէ ելեմենտար:

Իսկ մինչդեռ կուսակցութեան անդամների մի մասի շարքերում գոյութիւն ունի չափից դուրս շփոթ այս հարցի նկատմամբ, կարծում են, վոր արտելը կոլտնտեսական շարժման հիմնական ձե հայտարարելով՝ կուսակցութիւնը հեռացել է սոցիալիզմից, հետ է նահանջել կոմունայից, կոլտնտեսական շարժման բարձր ձեից դեպի ցածր ձեւ: Հարց է տրւում, ինչո՞ւ: Վո

րովհետեւ բանից դուրս է գալիս, վոր արտելում համասարութիւն չկա, վորովհետեւ այնտեղ պահպանւում է պահանջմունքի և նրա անդամների անձնական կենցաղի մեջ յեղած տարբերութիւնը, մինչդեռ կոմունայում կա համասարութիւն, վորովհետեւ համասարւած են և՛ պահանջները և՛ նրա անդամների անձնական կենցաղային դրուժյանը: Բայց, առաջին, մեղ մտաւ յի յեւ չկան այնպիսի կոմունաներ, վորտեղ կենսադործակեր համասարութիւն, համասարեցումը պահանջմունքների և անձնական կենցաղային բնագոյում: Պրակտիկան ցույց է տվել, վոր կոմունաները համասարաւ կկորչեն, յեթե նրանք չհրաժարվեն ին համասարանքից և շանցնեն դործնականում արտելի դրուժյանը: Հետեւաբար կարիք չկա հենվել այն բանի վրա, վորն արդեն ընդթյան մեջ գոյութիւն չունի: Յերկրորդ ամեն մի լենինյանի հայտնի յե, յեթե միայն նա իսկապէս լենինյան է, վոր համասարեցումը պահանջմունքների և անձնական կենցաղի ապարիպում ունեցիտն, մանր բուրժուական անհեթեթութիւն է, վորն արժանի յե նախնական ասկետների աղանդին, այլ վոչ թէ սոցիալիստական հասարակութեանը, վորը կադակերպւած է մարքսիստներն, քանի վոր չի կարելի պահանջել, վորպեսզի բոլոր մարդկանց մոտ լինի միտքի նախ պահանջներ և ճաշակ, վորպեսզի բոլոր մարդիկ իրենց անձնական կենցաղով ապրեն չի մի ձեով: Յեւ վերջապէս մի՞թէ բանվորների շարքերում չի պահպանւում տարբերութիւն ինչպէս պահանջմունքների, նույնպէս և անձնական կենցաղի մեջ: Սա նշանակում է արդիւր, վոր բանվորներն ավելի հեռու յեն կանգնած սոցիալիզմից քան գյուղատնտեսական կոմունաների անդամները:

Այս մարդիկ յերեւի կարծում են, վոր սոցիալիզմը պահանջում է հասարակութեան անդամների պահանջմունքների և անձնական կենցաղի համասարեցում, միատեսակութիւն: Կարիք չկա խոսել այն մասին, վոր այդպիսի յենթադրութիւնը մարքսիզմի, լենինիզմի հետ վոչ մի առնչութիւն չունի: Համասարութիւն առելով մարքսիզմը հասկանում է վոչ թէ անձնական պահանջմունքների և կենցաղի համասարեցում, այլ դասակարգերի վոչնչացում, այսինքն՝ ա) բոլոր աշխատավորների համասար աղատադրումը շահադործումից այն բանից հետո, յերբ կապիտալիստները խորտակւած են և եքսպրոպրիացիայի յենթարկւած, բ) բոլորի համար համասարադոր չափով արտադրութեան միջոցների մասնավոր սեփականութեան վերացում, այն բանից հետո, յերբ նրանք հանձնե-

ված են հասարակության սեփականության, դ) բոլորի համար համարաբար պարտականություն, աշխատել ըստ ընդունակության չեմ համարաբար իրավունք բոլոր աշխատավորների համար, դրա դիմաց ստանալ իրենց աշխատանքի համաձայն (սոցիալիստական համայնք, դ) բոլորի համար համարաբար պարտականություն. աշխատել ըստ ընդունակության և համարաբար իրավունք բոլոր աշխատավորների համար. դրա դիմաց ստանալ պահանջները համաձայն (կոմունիստական հասարակություն): Այստեղ մարքսիզմը յիշում է այն բանից, թե մարդկանց ճաշակներն ու պահանջները չեն լինում և չեն կարող միորինակ լինել և համարաբար լինել վորակի կամ քանակի տեսակից, վոչ սոցիալիզմի, վոչ ել կոմունիզմի ժամանակաշրջանում:

Ահա ձեզ համասարության մարքսիստական հասկացողությունը:

Վոչ մի այլ համասարություն մարքսիզմը չի ճանաչել և չի ճանաչում:

Այստեղից յեզրակացնել, թե սոցիալիզմը պահանջում է հասարանք, համասարեցում, հասարակության անդամների պահանջների միահամարում, նրանց ճաշակների ու անձնական կենցաղի միատեսակություն, վոր ըստ մարքսիզմի. բոլորը պետք է նման զգեստներով լինեն և ուտեն միևնույն կերակուրները, միևնույն քանակությամբ, — նշանակում է սոցիալիզմն անել և զրգարտել մարքսիզմը:

Ժամանակն է հասկանալ, վոր մարքսիզմը համասարանքի թշնամին է հանդիսանում: Դեռ «կոմունիստական կուսակցություն Մանիֆեստում» Մարքսն ու Ենգելսը հարվածում էյին պրիմիտիվ ուտոպիստական սոցիալիզմը, անվանելով նրան տեակցիոն, վորովհետև նա «ընդհանուր ասկետիզմ ու կոպիտ համասարեցում» էր քարոզում: Ենգելսն իր «Անտի Դյուրինգում» հատուկ գլուխ է հատկացրել Դյուրինգի առաջադրած «Արմատուպես համասարեցուցիչ սոցիալիզմի», իրրե մարքսիստական սոցիալիզմի դեմ հակակշռի, խարաղանող քննադատությունը:

«Համասարության պրոլետարական պահանջի իրական բովանդակությունը, — ասում է Ենգելսը, — վերածվում է դատարարների վոչնչացման պահանջին: Սրանից հետո անցնող համասարության ամեն տեսակի պահանջ, անխուսափելիորեն հանդուժում է անհեթեթություն»:

Նույնն ասել է Լենինը:

«Ենգելսը հաղար անգամ արդարացի չէր, յեքք դրում էր, թե համասարության հասկացողությունը դատարարներին վոչնչացումից բացի, ամենահիմար և անհեթեթ նախապաշարմունք է: Բուրժուական պրոֆեսորները համասարության հասկացողության համար փորձում էյին մեղկացնել մեղ նրանում, վոր իրր թե մենք ցանկանում ենք մի մարդուն համասարեցնել մյուսին: Այն անստույթյան մեջ, վոր իրենք էյին հենց հնարել, նրանք փորձում էյին մեղադրել սոցիալիստներին: Բայց նրանք իրենց սոցիալիստական շնորհիվ չգիտեյին, վոր սոցիալիստները և հենց ժամանակակից դեմոսկան սոցիալիզմի հիմնադիրները — Մարքսն ու Ենգելսն ասել են՝ համասարությունը դատարկ Փրազ է, յեթե հավասարության տակ դատարարների վոչնչացում չհասկանալ: Դատարարները մենք ցանկանում ենք վոչնչացնել, այդ տեսակետից մենք համասարության կոդմնակից ենք, բայց պահանջ դենել, թե մենք մարդկանց միմիանց հետ համասարեցնենք, դա ինտելիգենտի դատարկ Փրազ է և հիմար հերյուրանք» (Լենինի ճառը «Ժողովրդին ազատության և համասարության լոզունգներով խաբելու մասին»):

Թվում է, պարզ է:

Բուրժուական գրողները մարքսիստական սոցիալիզմը հաճույքով պատկերացնում են իրրե հին ցարական դորանոց, վոր տեղ բոլորը յենթարկված են համասարանքի «սկզբունքին»: Բայց մարքսիստները չեն կարող պատասխանատու լինել բուրժուական գրողների սոցիալիստական ու բթամտության համար:

Կասկած չի կարող լինել, վոր մարքսիստական սոցիալիզմի մասին այս խառնաշփոթը կուսակցության անանձին անդամների տեսակետներում և դյուդատնտեսական կոմունաների համասարանքի տեղեկացներով տարվելը, ինչպես ջրի յերկու կաթիլներ, նման են մեր ձախ քյալադյոդներին մանք բուրժուական տեսակետներին, վորոնց մոտ դյուդատնտեսական կոմունաների լոզնարականացումը մի ժամանակ հասնում էր նրան, վոր նրանք փորձում էյին կոմունաներ ստեղծել նույնիսկ դործարաններում և ֆարրիկներում, վորտեղ վորակյալ և անվորակ բանվորները, աշխատելով յուրաքանչյուրն իր արհեստով, պետք է աշխատավարձը հանձնեյին ընդհանուր սնդուկին և բաժանեյին համասարապես միմյանց մեջ: Հայտնի չէ, թե ինչպիսի վնաս են հասցրել մեր արդյունաբերությանը «ձախ» քյալադյոդների այդ համասարանքային տղայական մարդանքները:

Ինչպես տեսնում եք, ջարդված հակակուսակցական խմբակների գաղափարախոսության մնացորդները բավական մեծ կենսունակություն ունեն։

Հասկանալի չէ, Վոր յեթե այդ ձախ տեսակետները հաղթանակելին կուսակցության մեջ, կուսակցությունը մարքսիստական կուսակցություն լինելուց կդադարեր, իսկ կոլտնտեսական շարժումը վերջին հաշվով կկազմավորվեր։

Կամ, որինակ, հենց վերջները «բոլոր կոլտնտեսականներին դարձնեմ ունեւորներ» լողունդը։ Այս լողունդը միայն կոլտնտեսականներին չի վերաբերվում։ Նա ավելի շատ վերաբերվում է բանվորներին, փորձհետե մենք ցանկանում ենք բոլոր բանվորներին դարձնել ունեւոր, ունեւոր և լիովին կուլտուրական կյանք վարող մարդիկ։

Թվում է, թե գործը պարզ է։ Հարկավոր չէր. կապիտալիզմը 1917 թվի հոկտեմբերին տապալել, մի շարք տարիների ընթացքում սոցիալիզմ կառուցել, յեթե չենք հասնելու նրան, փորպեսզի մեզ մոտ մարդիկ ապրեն լիության մեջ։ Սոցիալիզմը դրկանք ու աղքատություն չի նշանակում, այլ աղքատության և դրկանքների փոխնացում, հասարակության բոլոր անդամների համար ունեւոր և կուլտուրական կյանքի կազմակերպում և նշանակում։

Մինչդեռ այս պարզ և իր ելությամբ ելեմենտար լողունդը կուսակցության անդամների մի մասի մեջ մի ամբողջ շարք տաքակուսանքներ, չլիություններ և առաջացել։ Այս լողունդը, ասում են նրանք, հին, կուսակցության կողմից հերքված, «հարստացեք» լողունդին վերադառնալ չի⁶ նշանակում։ Յեթե բոլորը դառնան ունեւոր, շարունակում են նրանք, չքավորություն չի լինի, — ապա ո՞ւմ վրա չենք մենք, բոլշևիկներս հենվելու մեր աշխատանքում, ի՞նչպես ենք մենք աշխատելու առանց չքավորության։

Գուցե և ծիծաղելի չէ այս, բայց այսպիսի միամիտ և հակախնդրան տեսակետների գոյությունը կուսակցության անդամների մի մասի մեջ, անկասկածելի փաստ է հանդիսանում, փորի հետ չի կարելի հաշվի չնստել։

Այս մարդիկ, հավանական է, չեն հասկանում, փոր «հարստացեք» և «դարձնել բոլոր կոլտնտեսականներին ունեւորներ» նշանաբանների միջև մի ամբողջ անդունդ է ընկած։ Առաջինը՝ հարստանալ կարող են միայն առանձին անձնավորություններ կամ խմբակներ, մինչդեռ ունեւոր կյանքի մասին լողունդը վերաբերում է փոք թե առանձին անձնավորություններին կամ

խմբակներին, այլ բոլոր կոլտնտեսականներին։ Յեթեբոլորը՝ առանձին մարդիկ կամ խմբեր հարստանում են, փորպեսզի յեթեթարեկն իրենց մյուս մարդկանց ու շահագործեմ նրանց, մինչդեռ բոլոր կոլտնտեսականների ունեւոր կյանքի մասին լողունդը, կոլտնտեսություններում արտադրական միջոցների հանրայնացման առկայությամբ, բացառում է մեկը մյուսին շահագործելու ամեն հնարավորություն։ Յեթեբոլորը, «հարստացեք» լողունդը տրված էր ՆԵՊ-ի նախնական ստադիայում, յերբ կապիտալիզմը մասամբ վերականգնվում էր, յերբ կուլակներն ուժ ունեյին, յերկրում գերակշռում էր անհատական գյուղացիական տնտեսությունը, իսկ կոլեկտիվ տնտեսությունը սաղմային դրության մեջ էր գտնվում, մինչդեռ «բոլոր կոլտնտեսականներին դարձնել ունեւորներ» լողունդը հայտարարվեց ՆԵՊ-ի վերջին ստադիայում, յերբ կապիտալիստական ելեմենտներն արդյունաբերության մեջ փոխնացված են, գյուղում կուլակները ջախջախված, անհատական գյուղացիական տնտեսությունը հետին պլան մղված, իսկ կոլտնտեսությունները դառել են գյուղատնտեսության գերակշռող ձևեր։ Յեթե ել չեմ խոսում այն մասին, փոր «բոլոր կոլտնտեսականներին դարձնել ունեւորներ» լողունդը հայտարարվեց փոք թե առանձին, այլ «կոլտնտեսականները դարձնել բոլշևիկյան» լողունդի սերտ կապակցությամբ։

Պարզ չէ՞ արդյոք, փոր «հարստացեք» լողունդն ըստ ելության մի կողմ էր — վերականգնել կապիտալիզմը, մինչդեռ «բոլոր կոլտնտեսականներին ունեւոր դարձնել» լողունդը մի կողմ է — փոխնացնել կապիտալիզմի վերջին մնացորդները՝ կոլտնտեսությունների տնտեսական կարողության ուժեղացման և բոլոր կոլտնտեսականներին ունեւոր աշխատավորներ դարձնելու միջոցով (բացակայություններ — ճիշտ է)։

Պարզ չէ՞ արդյոք, փոր այդ յերկու լողունդների միջև ընդհանուր փոխնաց չկա և չի կարող լինել (բացակայություններ — ճիշտ է)։

Ինչ վերաբերում է նրան, թե առանց չքավորության գոյության չի կարող փոք բոլշևիկյան աշխատանք, փոք սոցիալիզմ լինել, ապա դա այնպիսի հիմարություն է, փորի մասին նույնիսկ խոսելն անհարմար է։ Լենինյանները չքավորության վրա չեն հենվում, յերբ կան կապիտալիստական տարրեր, յերբ կա չքավորություն, փորին շահագործում են կապիտալիստները։ Սակայն յերբ ջախջախված են կապիտալիստական տարրերը, չքավորությունն աղատված է շահագործումից, այն ժամանակ յենինյանների խնդիրը նրանում չէ, փոր հաստատուն և պահպան

նեն չքավորութիւնն ու չքավորներին, — վորոնց գոյութեան նախադրյալներն արդեն վոչնչացված են, այլ նրանում, վոր վոչնչացնեն չքավորութիւնն ու չքավորներին մինչև ունեւոր կյանքի բարձրացնեն: Հիմարութիւն կլինեն վարժել, թե կարելի չէ սոցիալիզմ կառուցել աղքատութեան և զրկանքների բաղադրի վրա, անձնական պահանջների կրճատման բաղադրի, մարդկանց կյանքի մակարդակը մինչև չքավոր կյանքի մակարդակն իջեցնելու բաղադրի վրա, չքավորութիւն, վորն ինքն եւ չի ցանկանում այլևս չքավոր մնալու: Ումն է պետք այդպիսի, թույլ տվեք ասել, սոցիալիզմը: Դա սոցիալիզմ չէր լինի, այլ սոցիալիզմի ծաղրանկար: Սոցիալիզմը կառուցել կարելի չէ միայն հասարակութեան արտադրական ուժերի քուռն աճման բաղադրի վրա, մթերքների ու ապրանքների առատութեան բաղադրի, աշխատավորների ունեւոր կյանքի բաղադրի, կուլտուրականութեան բուռն աճման բաղադրի վրա: Վորովհետև սոցիալիզմը, մարքսիստական սոցիալիզմը վոչ թե անձնական պահանջների կրճատում է պահանջում, այլ նրանց ամեն կերպ աճումն ու ծաղկումը: Վոչ թե այդ պահանջների սահմանափակում կամ մերժում, այլ կուլտուրայես դարձացած աշխատավոր մարդկանց բոլոր պահանջներին նման կողմից և լիովին բավարարում:

Անկասկած կուսակցութեան առանձին անհատների հայացքների այդ խառնաշփոթ չքավորութեան և ունեւորութեան մասին՝ մեր ձախլիկ քաղաքացիների հայացքների արտացոլումն է, վորոնք չքավորութիւնն իդեալականացնում են, վորպես բոլշևիզմի հակիտենական հենակետ բոլոր և ամեն պայմաններում և կուրստեսութիւններն ընդունում են վորպես դասակարգային կատաղի պայքարի ասպարեղ:

Ինչպես տեսնում եք, այստեղ, այս հարցում եւ, ջախջախված հակակուսակցական խմբակների դադարաբախտութեան մրնացորդները դեռ ևս չեն վորցնում իրենց կենսունակութիւնը:

Հասկանալի չէ, վոր յետեւ արանց նման քաղաքացիական հայացքները հաղթանակելին մեր կուսակցութեան շարքերում. ապա կուրստեսութիւնները չեյին ունենա այն հաջողութիւնները, վոր ունեցել են վերջին յերկու տարում և նրանք կարճ ժամանակում կքայքայվելին:

Կամ թե, որինակ, վերցնենք ազգային հարցը: Այստեղ ևս, ազգային հարցի բնագավառում, ինչպես և մյուս հարցերի բնագավառում, կուսակցութեան մի մասի հայացքների շփոթութիւն կա, վորը վորոշ վտանգ է ստեղծում: Յեւ կապիտալիզմի մնացորդների կենսունակութեան մասին եմ խոսում: Հարկա-

վոր և նկատել, վոր մարդկանց դիտակցութեան մեջ կապիտալիզմի մնացորդները շատ ավելի դիմացկուն են ազգային հարցի, քան վորեւէ մի ուրիշ հարցի բնագավառում: Նրանք ավելի կենսունակ են, վորովհետև հնարավորութիւն ունեն լավ ծաղկելու ազգային հաղուտով: Ծառերը վարժում են, թե Սկրիպնիկի մեխանիզմութիւնը յեղակի դեպք և, բացառութիւն կանուց: Դա սխալ է: Սկրիպնիկի ու նրա խմբակի մեխանիզմութիւնը Ուկրաինայում՝ բացառութիւն չէ: Այդպիսի ստիժաքումներ նկատելի չեն և առանձին ընկերների մոտ մյուս ազգային հանրապետութիւններում:

Ի՞նչ է նշանակում նացիոնալիզմի թեքում, — միւսումն է՝ դեպի վելիկոուսական նացիոնալիզմը, կամ թեքում դեպի տեղական նացիոնալիզմը: Թեքումը դեպի նացիոնալիզմ՝ բանվոր դասակարգի ինտերնացիոնալ քաղաքականութեան հարմարացումն է բուրժուազիայի նացիոնալիստական քաղաքականութեանը: Ինչպիսի նացիոնալիզմը յեղած թեքումը «սեփական», «ազգային» բուրժուազիայի՝ խորհրդային կարգերը քանդելու և կապիտալիզմը վերականգնելու վորձերն են արտահայտում: Ինչպես տեսնում եք, յերկու թեքումների աղբյուրն ընդհանուր է: Դա նախանշ է լինիլիս ինտերնացիոնալիզմից: Յեթե ցանկանում եք կրակի տակ բռնել յերկու թեքումներն էլ, ապա ամենից առաջ պետք է հարթածել դրա աղբյուրին, նրանց ուղբեր հեռանում են ինտերնացիոնալիզմից — միւսումն է, թե՛ արդյոք, խոսքը տեղական նացիոնալիզմին է վերաբերում, թե վելիկոուսական նացիոնալիզմին (բուռն ծախախարուքումներ):

Վրձում են այն մասին, թե վոր թեքումն է գլխավոր վրտանդ հանդիսանում, վելիկոուսական նացիոնալիզմը, թե՛ տեղական նացիոնալիզմը: Ժամանակակից պայմաններում դա ձեւական, ուստի և դատարկ վեճ է: Հիմարութիւն կլինեն բոլոր ժամանակների ու պայմանների համար պետքական՝ պատրաստի դեպքումս առաջ գլխավոր, և վոչ գլխավոր վտանգի մասին: Առհասարակ բնութեան մեջ այդպիսի դեղատոմսեր չկան: Գլխավոր վտանգ է հանդիսանում այն թեքումը, վորի դեմ դադարել են պայքարելուց և վորին, այդպիսով թույլ են տվել պետական վտանգ դառնալու չափ աճել (յերկարատև ծախախարուքումներ):

Դեռ բոլորովին մոտերքս Ուկրաինայում դեպի ուկրաինական նացիոնալիզմը յեղած թեքումը գլխավոր վտանգ չէր հանդիսանում, բայց յերբ դադարեցին նրա դեմ պայքար մղելուց և թույլ տվին այնքան աճել, վոր նա կապիտալ ինտերվենցիոնիստների հետ, այդ թեքումը գլխավոր վտանգ դարձավ: Ազգային

հարցի բնագավառում դիտարկելով միտանդի խնդիրը անամեջ ձևա-
կան վեճերով չի լուծվում, այլ տրված մոմենտում իրերի դրու-
թյան մարքայատանի վերլուծումով և ուսումնասիրությամբ
այն սխալների, վոր այդ բնագավառում են կատարված:

Նույնը պետք է ասել ընդհանուր քաղաքականության բնա-
գավառում յեղած աչ և «ձախ» թեքումների մասին: Այստեղ էլ,
ինչպես մյուս բնագավառներում, քիչ շփոթություն չկա մեր
կուսակցության առանձին անդամների հայացքներում: Յերբմե
պայքար մղելով աջ թեքման դեմ, ձեռքները հետ են քաշում
ձախ թեքումից և թուլացնում նրա դեմ մղվող պայքարը,
յենթադրելով, թե նա միտանդիոր չէ, կամ քիչ է միտանդիոր:
Դա լուրջ և միտանդիոր սխալ է: Դա պիտի լինի «ձախ» թեքմա-
նը, վոր անթույլատրելի է կուսակցության անդամի համար:
Դա առավել ևս անթույլատրելի է, վոր վերջին ժամանակներս
«ձախերը» վերջնականապես դուրսի են մինչև աչերի դիրքը յեղ
լստ ելույթյան՝ նրանցից արդեն չեն տարբերվում:

Մենք միշտ հայտարարել ենք, թե «ձախերը» նույն աչերն
են, վորոնք իրենց աջությունը ձախ ֆրակցիայում են քողարկում:
Այժմ մեր այդ հայտարարությունն իրենք, «ձախերն» են հաս-
տատում: Վերջերք տրոցկիստական «Բյուրևատեներ» անցյալ տար-
վա համարները: Ի՞նչ են պահանջում և ինչի մասին են այնտեղ
գրում պարոնայք տրոցկիստները, ինչով և՛ արտահայտվում նր-
անց «ձախ» ծրագիրը: Նրանք պահանջում են. — Ցրել խորի-
սնտեսությունները, վորպես անհաշարեր կաղմակերպությունն
են, ցրել կոլտնտեսությունների մեծ մասը, վորպես ուղարած,
հրաժարվել կուլակության վերացման փառապաշտությունից,
վերադառնալ կոնցեսիոն փառապաշտության և կոնցեսիայով տալ
մեր մի ամբողջ շաբաթ արդյունաբերական ձեռնարկությունները,
վորպես անշահավետ ձեռնարկություններ:

Ահա ձեզ անարգ յերկշուտների և կապիտալիստների ծրա-
գիրը, ԽՍՀՄ կապիտալիզմի վերականգնման հակահեղափոխա-
կան ծրագիրը:

Ի՞նչով է նա տարբերվում ծայրահեղ աչերի ծրագրից: Պարզ
է, վոր վոջնով: Դուրս է գալիս, վոր «ձախերը» բացահայտ կեր-
պով միացել են աչերի հակահեղափոխական ծրագրին՝ նրանց
հետ բոլի կաղմելու և կուսակցության դեմ միասին պայքար մը-
ղելու համար:

Ի՞նչպես կարելի է դրանից հետո ասել, թե «ձախերը» վը-
սանդիոր չեն, կամ քիչ են միտանդիոր: Պարզ չի՞ արդյոք,
վոր աչպիսի անհեթեթություն ասող մարդիկ ջուր են լցնում
յենինիզմի յերգիսի թշնամիների ջրաղացին:

Ինչպես տեսնում եք այստեղ ևս — կուսակցության դժից
արվող թեքումների բնագավառում, — միևնույն է, թե խոսքը
ընդհանուր քաղաքականության հարցում յեղած թեքման մասին
է, կամ յեն թե աղղալին հարցում յեղած թեքումների մասին, — կա
պիտալիզմի մնացորդները մարդկանց դիտակցության մեջ, այս
տեղ և մեր կուսակցության առանձին անդամների դիտակցու-
թյան մեջ բավականին կենսունակ են:

Ահա ձեզ մեր դադափարա — քաղաքական աշխատանքի մի
քանի լուրջ և ակտուալ հարցերը, վորոնց վերաբերմամբ կուսակ-
ցության առանձին շերտերում կան հայացքների անորոշություն-
ներ, շփոթություն, մինչև իսկ ուղղակի շեղում յենինիզմից:
Բայց չե՞ վոր դրանք միակ հարցերը չեն, վորոնցով կարելի է
ցուցադրել կուսակցության առանձին անդամների միջև յեղած
շփոթը:

Կարելի՞ յե արդյոք դրանից հետո ասել, թե մեզ մոտ կու-
սակցության մեջ ամեն ինչ բարենպաստ վիճակումն է:

Պարզ է, վոր չի կարելի:

Դադափարա — քաղաքական աշխատանքի ստպարիզում մեր
խնդիրներն են.

1. Բարձրացնել կուսակցության թեորետիկական մակար-
դակը պատշաճ բարձրության:

2. Ուժեղացնել իդեոլոգիական աշխատանքը կուսակցության
բոլոր ողակներում:

3. Կուսակցության շարքերում յենինիզմի անդադար պրոպա-
գանդը տանել:

4. Կուսակաղմակերպությունները և նրանց շրջապատող ան-
կուսակցական ակտիվ դաստիարակել յենինյան ինտերնացիոնա-
լիզմի վողով:

5. Չկոծկել, այլ համարձակորեն քննադատել մի քանի ընկեր-
ների շեղումները մարքսիզմ-լենինիզմից:

6. Միատեմապիկորեն մերկացնել յենինիզմին թշնամական
հոտանքների իդեոլոգիան և իդեոլոգիայի մնացորդները:

2. ԿԱԶՄԱՅԵՐՂՉԱԿԱՆ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐԸ

Յես խոսեցի մեր հաջողությունների մասին: Խոսեցի կուսակ-
ցության դժի հաղթանակի մասին թե՛ ժողովրդական տնտեսու-
թյան ու կուրտուրացի բնագավառում և թե՛ կուսակցության մեջ
հակալենինյան խմբավորումների հաղթահարման բնագավա-
ռում: Յես խոսեցի մեր հաղթանակի համաշխարհային — պատմա-
կան նշանակության մասին: Դա չի նշանակում, սակայն, թե
հաղթանակը տարված է ամեն տեղ ու ամեն ինչի նկատմամբ և

թե արդեն լուծված են բոլոր հարցերը: Այդպիսի հաջողութուններ և հաղթանակներ առհասարակ չեն լինում բնության մեջ: Մեզ մոտ գեղեցիկ քիչ չեն մնացել չլուծված հարցեր և ամեն տեսակի թերութիւններ: Մեր առաջ լուծում պահանջող բազմաթիւ խնդիրներ կան: Սակայն դա, անկասկած, նշանակում է, վոր անհետաձգելի հերթական խնդիրների մեծ մասն արդեն լուծված է հաջողութեամբ և այդ տեսակետից մեր կուսակցութեան մեծագույն հաղթանակը կասկածի չենթակա չէ:

Բայց ահա մի հարց. — Ի՞նչպէս և ուրեղծել այդ հաղթանակը, ի՞նչպէս և նա ձեռք բերել իրականում, ի՞նչպիսի պայքարով, ի՞նչպիսի ջանքերով:

Վո՞մանք կարծում են, թե բավական է մշակել կուսակցութեան ճիշտ գիծը, հայտարարել բոլորին ի գիտութիւն, շարադրել բեղհանուր թեղիսների ու բանաձևերի ձևով և քվեարկել այն միաձայն, վորպեսզի հաղթանակն ինքն իրան գա, այսպէս ասած ինքնահոսով: Դա, իհարկէ, ճիշտ չէ: Դա մեծ մոլորութիւն է: Այդպէս կարող են մտածել միայն անուղղելի բոլորողները յետ կանցելյարիստները: Իրոք այդ հաջողութիւնները յետ հաղթանակները ձեռք են բերվել վոչ թե ինքնահոսի վարդով, այլ կուսակցութեան գիծն անցկացնելու համար մղվող կատաղի պայքարի կարգով: Հաղթութիւնը յերբք ինքն իրեն չի գալիս, նրան սովորաբար ուժով են բերում: Կուսակցութեան գլխավոր գծի համար լավ բանաձևերն ու գեղարարչականները միայն գործի սկիզբն են, վորովհետեւ դրանք նշանակում են միայն հաղթելու ցանկութիւն, բայց վոչ թե հենց հաղթութիւն: Ճիշտ գիծ տալուց հետո, հարցի ճիշտ վճիռը տալուց հետո, գործի հաջողութիւնը կախված է կազմակերպչական աշխատանքից, կուսակցութեան գիծը կենսագործելու պայքարը կազմակերպելուց, մարդկանց ճիշտ ընտրութիւնից, ղեկավար որդանների վորոշումների կատարումը ստուգելուց: Առանց դրան կուսակցութեան ճիշտ գիծը յետ ճիշտ վորոշումը կենթարկվում են լրջորեն վնասվելու վտանգին: Դեռ ավելին՝ քաղաքական ճիշտ գիծ տալուց հետո կազմակերպչական աշխատանքը վճռում է ամեն ինչ, այդ թվում քաղաքական գծի բխար, նրա կատարումը, կամ նրա վիճումը:

Իրոք հաղթանակը ձեռք է բերվել և նվաճվել սխտեմատիկ և կատաղի պայքար մղելով կուսակցութեան գծի կիրառման ուղու վրա յեղած ամեն տեսակի դժվարութիւնների դեմ, այդ դժվարութիւնները հաղթահարելու միջոցով, կուսակցութեան և բանվոր դասակարգի մորիլդացիայի միջոցով դժվարութեան

դործը հաղթելու համար, դժվարութիւնները հաղթահարելու համար պայքար կազմակերպելու միջոցով, անպետք աշխատանքի միջոցով և ընդունակ լավագույններին ընտրելու միջոցով, վորոնք կապահովեն այդ պայքարը դժվարութիւնների դեմ:

Այդ ի՞նչ դժվարութիւններ են և վորտեղ են բուն դրել:

Այդ դժվարութիւնները — մեր կազմակերպչական աշխատանքի դժվարութիւններն են, մեր կազմակերպչական ղեկավարութեան դժվարութիւնները: Նրանք բուն են դրած հենց մեր մեջ, մեր ղեկավար աշխատողների մեջ, մեր կազմակերպչութիւնների ապարատների մեջ, մեր կուսակցական, տնտեսական, պրոֆմիութեական, կոմյերիտական և ամեն տեսակի այլ կազմակերպչութիւնների մեջ:

Պիտի հասկանալ, վոր մեր կուսակցական — խորհրդային, տնտեսական և այլ ամեն տեսակի կազմակերպչութիւնների ու նրանց ղեկավարների ուժն ու հեղինակութիւնն աճել են չտեսնելով չափով: Հենց նրա համար, վոր նրանց ուժն ու հեղինակութիւնն աճել են չտեսնելով չափով, — այժմ նրանց աշխատանքից է կախված ամեն ինչ կամ համարյա ամեն ինչ: Այսպէս կոչված որչեկտիւ պայմաններին հենվելն արդարացում չունի: Նրանից հետո, յերբ կուսակցութեան քաղաքական գծի ճշտութիւնը հաստատված է մի շարք տարիների վորո՞ծով, իսկ այդ գիծը պաշտպանելու համար բանվորների և գյուղացիների պատրաստամտութիւնն այլևս կասկածներ չի հարուցում, այսպէս կոչված որչեկտիւ պատճառների դերը նվազագույնի յե հասցրված, մինչդեռ մեր կազմակերպչութիւնների և նրանց ղեկավարների դերը վճռական, բացառիկ է դարձել: Իսկ ի՞նչ է դա նշանակում: Դա նշանակում է, վոր մեր աշխատանքի ձեղքումների և թերութիւնների պատասխանատվութիւնն այսուհետեւ ինքն տասնորդականով ընկնում է վոչ թե «որչեկտիւ» պայմանների, այլ հենց մեզ, և միայն մեզ վրա:

Մենք կուսակցութեան մեջ ունենք յերկու միլիոնից ավելի անդամ և թեկնածու: Մենք կոմյերիտիւթեան մեջ ունենք ավելի քան չորս միլիոն անդամ և թեկնածու: Մենք ունենք ավելի քան յերեք միլիոն բանվոր և գյուղացի թղթակիցներ: Մենք ՊԱՅԸ — Այլաբլում ունենք ավելի քան 12 միլիոն անդամ: Պրոֆմիութիւններում ավելի քան 17 միլիոն անդամ: Այդ կազմակերպչութիւններին ենք մենք պարտական մեր հաջողութիւնների համար: Յեւ, չնայած մեր ունեցած նման կազմակերպչութիւններին ու հնարավորութիւններին, վորոնք հեշտացնում

են մեր նվաճումների հաջողությունները՝ մեր աշխատանքում քիչ չեն մեր ունեցած ձեռքումները, ապա այդ բանում Ֆեդավոր ենք միայն մենք, մեր կազմակերպչական աշխատանքը, մեր կազմակերպչական վառ դեկամբրությունը:

Վարչական ապարատի բյուրոկրատիզմը և կանցելյարալինան. «ընդհանուր առմամբ ղեկավարություն» մասին դատարկախոսելը՝ փոխանակ կենդանի և կոնկրետ ղեկավարության. կազմակերպության ֆունկցիոնալ կառուցվածքը և անձնական պատասխանատվության քաղաքականությունը. աշխատանքում գոյություն ունեցող դիմադրությունը և աշխատավարձի սխառմում չեղած հավասարանքը. կատարման սխառմատիկ ստուգման քաղաքականությունը, ինքնաքննադատությունը վախենալը. — ահա թե վորտեղ և մեր դեմպրությունների աղբյուրը, ահա թե վորտեղ են բուն դրած մեր դեմպրությունները:

Միամտություն կլինեի մտածել, թե կարելի չե հաղթահարել այդ դեմպրությունները բանաձևերի և վորոշումների ոգնությունը: Բյուրոկրատներն ու կանցելյարիստները վաղուց արդեն վարժվել են այն բանին, վորպեսզի խոսքով ցուցադրեն իրենց հավատարմությունը կուսակցության և կառավարության վորոշումներին, իսկ գործով — այդ վորոշումները դենն բարձր տակ: Այդ դեմպրությունները հաղթահարելու համար պետք էր վերացնել մեր կազմակերպչական աշխատանքի հետ մնալը կուսակցության քաղաքական դժի պահանջներից, պետք էր բարձրացնել կազմակերպչական ղեկավարություն մակարդակը, ժողմանտեսության բոլոր բնագոյություններում և հասցնել քաղաքական ղեկավարություն մակարդակին, պետք էր հասնել այն բանին, վորպեսզի մեր կազմակերպչական աշխատանքն ապահովեր կուսակցության քաղաքական լողուններին և վորոշումներին գործնական կենսագործումը:

Այդ դեմպրությունները հաղթահարելու և հաջողությունների հասնելու համար պետք է պայքար կազմակերպել այդ դեմպրությունները հաղթահարելու համար, պետք էր բանվորների ու գյուղացիների մասսաներին ներգրավել այդ պայքարին, պետք էր մորիլիդացիայի յենթարկել հենց կուսակցությանը, պետք էր մաքրել կուսակցությունը և տնտեսական կազմակերպություններն անհուսալի, անկայուն, վերասերված տարբերից:

Ի՞նչ էր պահանջվում դրա համար:

Մեզ պետք էր կազմակերպել.

1. Ինքնաքննադատության ծախսումը և մեր աշխատանքի թերությունների մերկացումը:

2. Մորիլիդացիայի յենթարկել կուսակցական, խորհրդային, տնտեսական, պրոֆմիութենական և կոմյերիտական կազմակերպություններին՝ դեմպրությունների դեմ պայքարելու համար:

3. Մորիլիդացիայի յենթարկել բանվոր-գյուղացիական մասսաներին պայքար մղելու կուսակցության և կառավարության լողուններն ու վորոշումները կենսագործելու համար:

4. Աշխատավորներին մեջ ծախսել մրցություն ու հարվածախույժություն:

5. ՄՏԿ և խորհրդատեսությունները քաղաքականների լայն ցանց և կուս-խորհրդային ղեկավարության մոտեցում դրույին:

6. Ժողկոմատների, գրխավոր վարչությունների, տրեսների ապախոչորացում և տնտեսական ղեկավարության մոտեցում ձեռնարկություններին:

7. Աշխատանքի դիմադրության վոչնչացում և աշխատավարձի սխառմի մեջ չեղած հավասարանքի վերացում:

8. «Գունակցիոնարկայի» վոչնչացում, անձնական պատասխանատվության ուժեղացում և կոլեկտիվների վերացման գրույթ:

9. Կատարման ստուգման ուժեղացում և ԿՎՀ — ԲԳՏ վերականգնման բնույթ՝ կատարման ստուգման հետագա ուժեղացման վորով:

10. Վորակալ աշխատակիցներին գրասենյակներից արտագրության մոտեցնելը:

11. Անուղղելի բյուրոկրատներին և կանցելյարիստներին մերկացնել ու վարչության ապարատներին հեռացնել:

12. Կուսակցության և կառավարության վորոշումները խախտողներին, խաբեբաներին ու շատախոսներին հեռացնել պաշտոններից և նրանց տեղ նոր մարդկանց, գործի մարդկանց ստալադներ, վորոնք կարողանան ապահովել հանձնարարված աշխատանքներին կոնկրետ ղեկավարությունը և կուսակցական-խորհրդային կարգապահության ամրացումը:

13. Խորհրդային — տնտեսական կազմակերպություններին պտում ու նրանց հաստիքի (չտառի) կրճատում:

14. Վերջապես, կուսակցության գտումն անխառնակի ու ալլատերված մարդկանցից:

Ահա հիմնականում այն միջոցները, վոր պետք է առաջադրեր կուսակցությունը նրա համար, վորպեսզի հաղթահարի դեմպրությունները, մեր կազմակերպչական աշխատանքի մակարդակը հասցնի քաղաքական ղեկավարության մակարդակին և ապահովի ալլալիսով, կուսակցության դժի կենսագործումը:

Դուք՝ գիտե՛ք, վոր մեր կուսակցութեան Կենտկոմը հենց այդպէս եւ տարել իր կադմակերպչական աշխատանքը հաջկետու ժամանակաշրջանում:

Այդ գործում Կենտկոմը ղեկավարվել եւ Լենինի այն հանձարեղ մտքով, թե կադմակերպչական աշխատանքում գլխավորը մարդկանց ընտրութեանն ու կատարման ստուգումն է:

Մարդկանց ընտրութեան եւ նրանց փոխելու մասին, ովքեր չեն արդարացրել իրենց, յետ կուզելի մի քանի խոսք ասել:

Բացի անուղղելի բյուրոկրատներէն ու կանցելյարիստներէն, վորոնց հեռացնելու մասին վոչ մի տարածախոսութեան չկա, մենք ունենք դեռ յերկու տիպի աշխատակիցներ, վորոնք արդելալով են մեր աշխատանքը, խանդարում են մեր աշխատանքը եւ թույլ չեն տալիս առաջ անցնելու:

Աշխատողների մի տիպը—դա անցյալում վորոչ ծառայութեան ունեցող մարդիկ են, իշխանադուներ (պեմոժ) դառած մարդիկ, մարդիկ, վորոնք կարծում են, թե կուսակցական եւ խորհրդային որենքները գրված են վոչ թե իրենց, այլ հիմարների համար: Այդ այն մարդիկ են, վորոնք իրենց պարտականութեանը չեն համարում կուսակցութեան եւ կատարութեան վորոշումները կատարումը եւ վորոնք խախտում են, աշխատելով, կուսակցական եւ պետական կարգապահութեան հիմքերը: Ինչի՞ վրա յեն նրանք հույս դնում կուսակցութեան եւ խորհրդային որենքները խախտելու: Նրանք հույս ունեն, վոր խորհրդային իշխանութեանը չի համարձակվի զիստէն նրանց, նկատի առնելով հին ծառայութեանները:

Այս յերես առած իշխանադուները կարծում են, թե նրանք անփոխարինելի յեն եւ վոր նրանք կարող են անպատիժ խախտել ղեկավար մարմինների վորոշումները: Ինչպե՞ս վարվել այդպիսի աշխատողների հետ: Նրանց պետք եւ առանց տատանվելու հանել ղեկավար պաշտոններէն առանց հաշիի նստելու անցյալում նրանց տնեցած ծառայութեանների հետ (բացականութեանը—նիշտ ե.) նրանց արեւք եւ հանել, ցածր պաշտոնի ու դարկել, հայտարարելով այդ մասին մամուլում (բացականութեանը—նիշտ ե.): Այդ անհրաժեշտ եւ նրա համար, վորպեսդի հարվածել յերես առած այդ իշխանադուները—բյուրոկրատների գոռոզութեանը եւ ցույց տալ նրանց իրենց տեղը: Այդ անհրաժեշտ եւ նրա համար, վորպեսդի մեր ամբողջ աշխատանքում ամբացնել կուսակցական եւ խորհրդային կարգապահութեանը (բացականութեանը—նիշտ եւ, ծախսախախտութեանը):

Իսկ այժմ՝ աշխատողների յերկրորդ տիպի մասին: Յետ նկատի ունեմ շատախոսներին, յես կասելի, ազնիվ շատախոսներ

քի (ծիծաղ) տիպը, մարդիկ, վորոնք ազնվորեն նվիրված են խորհրդային իշխանութեանը, բայց ընդունակ չեն ղեկավարելու, ընդունակ չեն վորեն բան կադմակերպելու: Յետ անցյալ տարի վորոյց եմ ունեցել այդպիսի մի ընկերոջ հետ, մի շատ հարգելի ընկերոջ, բայց անուղղելի մի շատախոսի հետ, վորն ընդունակ եւ շատախոսութեան մեջ խելդել ամեն մի կենդանի գործ: Ահա այդ վորոյցը:

ՅԵՍ.—Ի՞նչպէս եւ ձեզ մոտ ցանքսի դրութեանը:

ՆԱ.—Յանքսի մասին, ընկ. Ստալին, մենք մոբիլիզացիայի յենք յենթարկվել (ծիծաղ):

ՅԵՍ.—Հետո՞:

ՆԱ.—Մենք հարցը սուր ենք դրել (ծիծաղ):

ՅԵՍ.—Իսկ հետո ի՞նչ:

ՆԱ.—Մենք բեկում ունենք, ընկ. Ստալին, շուտով բեկում կլինի (ծիծաղ):

ՅԵՍ.—Բայց ելի՛ ի՞նչ եք արել:

ՆԱ.—Մեզ մոտ տեղաշարժեր են նկատվում (ծիծաղ):

ՅԵՍ.—Բայց ի՞նչպէս եւ ձեզ մոտ ցանքս:

ՆԱ.—Յանքսից մեզ մոտ, ընկ. Ստալին, առայժմ վոչինչ դուրս չի դալիս (ընդհանուր ծիծաղ):

Ահա ձեզ շատախոսի դեմքը: Նրանք մոբիլիզացիային յեն յենթարկվել, հարցը սուր դրել, նրանց մոտ եւ՛ բեկում կա եւ՛ տեղաշարժ, բայց գործը տեղից չի շարժվում:

Իսկ եւ իսկ, ինչպէս ուկրաինացի մի բանվոր մոտերքս բնութա գրեց մի կադմակերպութեան դրութեանը, յերբ նրան հարցրել են այդ կադմակերպութեան դժի մասին՝ պատասխանել եւ «Ի՞նչ եւ վոր գիծը... գիծը, իհարկե, կա, բայց աշխատանք չի յերեկում» (ընդհանուր ծիծաղ): Ակներեւ եւ, վոր այս կադմակերպութեանն եւ ունի իր ազնիվ շատախոսները:

Յեւ յերբ հանում ես այդպիսի շատախոսներին իրենց դիրքերից ու հեռացնում ոպերատիվ աշխատանքից, նրանք շարժում են ձեռները եւ զարմանում. «Ինչո՞ւ յեն մեզ հանում: Մի՞թե մենք այն բոլորը չենք արել, ինչ վոր հարկավոր եր գործի համար, մի՞թե մենք հարվածախիներին համար չդուստրեցինք, մի՞թե մենք հարվածախիների կոնֆերանսում կուսակցութեան եւ կառավարութեան լողունները չհայտարարեցինք, մի՞թե մենք Կենտկոմի Գաղբյուրոյի ամբողջ կազմը պատվավոր նախագահութեան մեջ չընտրեցինք (ընդհանուր ծիծաղ), մի՞թե մենք ընկ. Ստալինին վողջույն չուղարկեցինք, եւ ի՞նչ եք ուզում մեզանից» (ընդհանուր քրքիջ):

Ինչպես վարվել այս անուղղելի շատախոսների հետ: Չեմք չեմք սրանց թողնենք ուղեւորութիւն աշխատանքում, նրանք ընդունակ են մարդկանց ու կենդանի գործը խեղդել ջրալի անկերը ճառերի հեղեղով: Պարզ է, վոր նրանց պետք է հեռացնել զեկամար պաշտոններից և ուրիշ, վոր ուղեւորութիւն գործի դնել: Գործնական աշխատանքը՝ դատարկախոսների տեղը չէ (բացառաւորաբար—նիշտ է ծախսաւորութիւններ):

Թե կենսական ինչպես է ուղղութիւն տվել խորհրդային ու տնտեսական կազմակերպութիւնների համար մարդիկ ջոկելու գործին և թե նա ինչպես է տարել կատարման ստուգման ամբաստանք, յետ արդեն այդ մասին համառոտակի ասել եմ: Ավելի մանրամասնորեն զեկուցելու չեմք: Կազանովիչը՝ համապատասխան օրակարգի յերրորդ կետի համաձայն:

Ինչ վերաբերում է կատարման ստուգումն ուժեղացնելու հետագա աշխատանքին, ապա այդ մասին յետ միջանկախայի մի քանի խոսք ասել:

Կատարման ստուգման ճիշտ կազմակերպումը վճռական նշանակութիւն ունի բյուրոկրատիզմի և կանցելյարալինյայի դեմ մղվող պայքարի գործում: Դեկամար կազմակերպութիւններն արդէք կենսագործում են վորոշումները, թե՛ բյուրոկրատներն ու կանցելյարիստները բարձի տակ են դնում: Ծիշտ են կատարում, թե աղաւաղում են: Ապարատն ագնիւլ բոլորակիւրեն է աշխատում, թե՛ ջուր և ծեծում: Այդ բոլորը կարելի չէ իմանալ միայն այն ժամանակ, յերբ կատարման ստուգումը լսոյ է դրված: Կատարման յայդ դրված ստուգումը այն յուսարձակն է, վոր ոգնում է յուսաւորելու ապարատի աշխատանքը ամեն բողն, ոժանդակում է յուս աշխարհ հանելու բյուրոկրատներին ու կանցելյարիստներին: Կարելի չէ վստահորեն ասել, վոր մեր ճեղքումների և բացերի ինն տասնորոգականը բացատրւում է նրանով, վոր կատարման ճիշտ ստուգումը բացակայում է: Անտարակույս, կատարման այդ տեսակ ստուգում լինել ինն ճեղքումների ու բացերի առաջը կառնալի:

Բայց վորպէսզի կատարման ստուգումը նպատակին հասնի անսխալ յերկու պայմաններ անհրաժեշտ են. առաջինը՝ վոր կատարման ստուգումը սխտեմատիկ լինի և վոր թե պատահական. յերկրորդը, վոր կատարման ստուգումը գործին, կուսակցական և խորհրդային կազմակերպութիւնների բոլոր ողակներում գլուխ կանգնելին վոր թե յերկրորդական անձինք, այլ բաժանաչափ հեղինակաւոր մարդիկ, իրենք կազմակերպութիւն զեկամարները:

Կատարման կանոնաւոր կազմակերպումն ամենից ավելի մեծ նշանակութիւն ունի կենտրոնական զեկամար հիմնարկութիւնների համար: ԲԳՏ-ն իր կազմակերպութիւնը չի կարող ընկալել կատարման յայդ դրված ստուգման պահանջներին: Սրանից մի քանի տարի առաջ, յերբ մեր տնտեսական աշխատանքն ավելի պարզ և պակաս բաժարար էր և յերբ կարելի չէր հույս ունենալ բոլոր ժողկոմատների և բոլոր տնտեսագանների աշխատանքի տեսչական ֆնկութիւն հնարաւորութիւն մասին, ԲԳՏ-ն իր տեղումն էր: Սակայն այժմ, յերբ ամեն և մեր տնտեսական աշխատանքն ու բարդացել և յերբ արդեն էլ վոր անհրաժեշտութիւն և վոր էլ հնարաւորութիւն կա տեսչական ֆնկութիւն անել մի կենտրոնից, ԲԳՏ-ն պետք է վերակառուցւի: Այժմ մեզ վոր թե տեսչութիւն է հարկաւոր, այլ կենտրոնի վորոշումների կատարման ստուգում.—այժմ մեզ կենտրոնի կայացրած վորոշումների կատարման վրա հսկողութիւն է հարկաւոր: Այժմ մեզ այնպիսի կազմակերպութիւն է հարկաւոր, վորն ունիւրաւոր նպատակ չղնելով տեսչական դնում: Թյան յենթարկելու բոլորը և ամեն քան, կարողանար իր ամբողջ ուշադրութիւնը հսկողութիւն վերաբերող աշխատանքի, խորհրդային իշխանութիւն կենտրոնական հիմնարկութիւնների կայացրած վորոշումների կատարման ստուգման աշխատանքի վրա դարձնել: Այդպիսի կազմակերպութիւն կարող է լինել միայն ԽՍՀ Միութիւն ժողկոմխորհին կից Խորհրդային Հսկողութիւնը Հանձնաժողովը, վորն աշխատում է ժողկոմխորհի առաջադրութիւններով և տեղերում՝ տեղերի օրգաններից անկախ ներկայացուցիչներ ունի: Իսկ վորպէսզի նա բաժանաչափ հեղինակութիւն ունենա և վորպէսզի կարողանա անհրաժեշտութիւն զեկում ամեն մի պատասխանատու աշխատողի պատասխանաւորութիւն կանչել, անհրաժեշտ է, վոր խորհրդային հսկողութիւնը հանձնաժողովի անդամութիւն թեկնածուներ կուսակցութիւնը համապատասխան ու հաստատուի ԽՍՀ Միութիւն ժողկոմխորհի և կենտրոնականի կողմից: Յետ կարծում եմ, վոր միայն այդպիսի կազմակերպութիւնը կարող էր ամբողջաւոր խորհրդային հսկողութիւնն ու խորհրդային կարգապահութիւնը:

Ինչ վերաբերում է ԿՎՀ, ապա, ինչպես գիտեք, նա ամենից առաջ տեղծվել էր, կուսակցութիւն պատակումն առաջն առնելու համար: Դուք գիտեք, վոր իսկապես մի ժամանակ պատակումն վստահ կար: Դուք գիտեք, վոր ԿՎՀ և նրա կազմակերպութիւններին հաջողվեց պատակումն վստահ վերադնել: Սակայն այժմ մեզնում այլևս պատակումն վստահ չկա: Բայց

դրա փոխարեն այժմ աշխարհի կազմակերպության անհրաժեշտագիտությունն է, վրոք կարողանալ իր գլխավոր ուղղությունը դարձնել կուսակցության և Կենտրոնական Կոմիտեի կապացրած վստիչումների կատարման ատուգման, աշխատանքի վրա: Այդպիսի կազմակերպություն կարող է լինել միայն կուսակցության և նրա Կենտկոմի առաջադրությամբ աշխատող և տեղերում տեղական կազմակերպությունից անկախ ներկայացուցիչներ ունեցող՝ Համկոմիկոմի (ք) Կենտկոմին կից Կուսակցական Հանդուգության Հանձնաժողովը: Հատկանալի չէ, վրոք մի աղբյուրի պատասխանատու կազմակերպություն պետք է մեծ հեղինակություն ունենա: Վորպեսզի բախականաչափ հեղինակություն ունենա և վրոք նա կարողանա պատասխանատվության կանչել յուրաքանչյուր մեղավոր պատասխանատու աշխատողի, աղբյուրի և Կենտկոմի անդամի, — անհրաժեշտ է, վրոք աղբյուրի հանձնաժողովի անդամներին ընտրել և հեռացնել կարողանալ միայն կուսակցության բարձրագույն օրգանը, — կուսակցության համագումարը: Չի կարող կասկած լինել, վրոք աղբյուրի կազմակերպությունը լիովին ընդունակ կլինի կուսակցության կենտրոնական օրգանների կապացրած վստիչումների կատարման հանդուգությունն ապահովել և կուսակցական կարգապահությունն ամրապնդել:

Այդպես է կազմակերպչական ղեկավարության վերաբերությամբ:

Կազմակերպչական աշխատանքի ապարիդում մեր խնդիրներն են.

1) Այսուհետև ել մեր կազմակերպչական աշխատանքը հարմարեցնել կուսակցական քաղաքական գծի պահանջներին:

2) Կազմակերպչական ղեկավարության մակարդակը բարձրացնել մինչև քաղաքական ղեկավարության մակարդակը:

3) Աշխատել, վրոք կազմակերպչական ղեկավարությունը լիովին ապահովի քաղաքական լուրերի և կուսակցության վստիչումների կենսագործումը:

* * *

Յեռ, ընկերներ, վերջացնում եմ հաշվետվական զեկույումը:

Ի՞նչ յեղրակացություն ենք հանդում աղբյուրի ղեկուցումից:

Այժմ արդեն բոլորն են խոստովանում, վրոք մեծ են մեր հաջողությունները և անսովոր: Յերկիրը համեմատաբար կարճ համանակամիջոցում ինդուստրացման և կուլլեկտիվացման ուղին է անցած: Հաջողությամբ է լրականացված առաջին հրապարակը: Դա հարստության զգացումն է ծնեցնում և մեր

աշխատողների պեսի իրենց ուժերն ունեցած հավատն ամրապնդում: Դա, իհարկե, լավ է: Սակայն հաջողությունները յերբեմն և իրենց ստվերային կողմն ունեն: Նրանք յերբեմն վրոք վտանգներ են ծնում, վրոքնց յեթե թույլ տրվի, վրոք դարգանան, կարող են թուլացնել ամբողջ գործը: Որինակ, յերկրուղ կա, թե աղբյուր հաջողություններից մեր վրոք ընկերների գլուխը կարող է պտուլել: Ինչպես հայտնի չէ, աղբյուրի ղեկավար մեղնում յեղել են: Յերկրուղ կա, վրոք մեր ընկերներից վրոքնք, հաջողություններից հարեցած, վերջնականապես կամբարտավանան և կսկան իրենց օրորել աղբյուրի յերգերով, ինչպես այն, թե «այժմ ծովը մեր ծնկներին է հասնում», և վրոք «կարող ենք, ում ել ուղեք փափախներով թակել» և այլն: Դա մեկնվին անհնար չէ ընկերներ: Վոչինչ վտանգավոր չէ, քան նման տրամադրությունները, վրոք հետևե նրանք ղինաթափում են կուսակցությունն ու գեմորիլիզացիայի յենթարկում նրա շարքերը: Յեթե աղբյուրի տրամադրությունները գերակշռեն մեր կուսակցության մեջ, մենք կարող ենք կանգնել մեր բոլոր նվաճումների տապալման վտանգի առաջ: Իհարկե առաջին հընդամյակը մենք հաջողությամբ ենք կատարել: Դա ճիշտ է: Բայց դրանով գործը չի վերջանում և չի կարող վերջանալ, ընկերներ: Առաջնեումս է 2-րդ 5-ամյակը. յերկրորդն ել պիտի կատարել և կատարել նույնպիսի հաջողությամբ: Դուք գիտեք, վրոք պլանները կատարվում են դժվարությունների դեմ պայքարելով, դժվարությունների հաղթահարման ընթացքում: Նշանակում է, կլինեն դժվարություններ, կլինի և պայքար նրանց դեմ: Ընկերներ, Մորտույն ու կուլլեկտիվը ձեզ կզեկուցեն յերկրորդ հնգամյակի ծրագրի մասին: Նրանց ղեկուցումներից դուք կտեսնեք, թե աղբյուր հոյակապ պլանն իրագործելու համար վրոքն մեծ դժվարություններ ունենք հաղթահարելու: Նշանակում է՝ պետք չէ օրոր ասել կուսակցության գլխին, աղբյուրացնել նրա մեջ ղգաստությունը. չընացնել նրան, այլ պահել մարտական պատրաստության մեջ. գեմորիլիզացիայի չենթարկել, այլ պահել նրան մորիլիզացիայի վիճակում՝ յերկրորդ հնգամյակի կենսագործման համար:

Այստեղից առաջին յեղրակացությունը. չտարվել մեոք բեռնաճանապարհի և չմեծամտել:

Մենք հաջողությունների յենք հասել, վրոքիհետև ունեցել ենք կուսակցության ճիշտ ղեկավար գիծ և կարողացել ենք կազմակերպել մասսաներին աղբյուր գիծը կյանքում անցկացնելու համար: Կարիք չկա ասելու, վրոք առանց աղբյուր պայմանների

մենք չենք ունենա այն հաջողութիւնները, վորոնք մենք ներկայումս ունենք և վորոնցով իրավացիորեն հպարտանում ենք: Բայց ունենալ ճիշտ գիծ և կարողանալ անցկացնել կյանքում, դա իշխող կուսակցութիւններէ կյանքում մեծ հաղթանակ բան է: Նայեցեք չըջապատի յերկրներին, շատ կդտնեք արդյոք այն պիտի իշխող կուսակցութիւններ, վորոնք ունեն ճիշտ գիծ և կենսագործում են այն կյանքում: Ճիշտն ասած, ներկայումս աշխարհումս այդպիսի կուսակցութիւններ չկան, վորովհետեւ նրանք բոլորն ապրում են առանց հեռանկարներէ, իրար են անցնում ճշմարտաբան քառուստ և յեղ չեն տեսնում, վորպեսզի դուրս դան ճահճութիւն: Միմիայն մեր կուսակցութիւնը գիտեմ, թե ինչ ուղղութիւնով տանել գործը և այն հաջողութիւնով առաջ ե մղում: Ո՞ւրեք և պարտական մեր կուսակցութիւնն իր այս առաքելութեամբ: Նրան, վոր նա հանդիսանում է մարքսիստական կուսակցութիւն, լենինյան կուսակցութիւն: Նա պարտական է այն բանին, վոր իր աշխատանքներում դեկաւլարում է Մարքսի, Ենգելսի, Լենինի ուսմունքով: Կասկած չի կարող լինել, վոր մինչև այն ժամանակ, քանի մենք հավատաբար կմնանք այդ ուսմունքին, քանի մենք կտիրենք այդ կողմնացույցին մեր աշխատանքում հաջողութիւններ կունենանք:

Ասում են, վոր Արեւմուտքում, մի քանի պետութիւններում մարքսիզմն արդեն վոչնչացւած է: Ասում են իրր այն վոչնչացրել է Փաշկեմ կոչող բուրժուա-նացիներն աշխատական ուսմունքը: Դա իհարկեւ, դատարկ բան է: Այդ կարող են ասել միայն այն մարդիկ, վորոնք չգիտեն պատմութիւնը: Մարքսիզմը բանվոր դասակարգի արմատական շահերի գիտական արտահայտութիւնն է: Վորպեսզի վոչնչացնել մարքսիզմը, պետք է վոչնչացնել բանվոր դասակարգին: Իսկ բանվոր դասակարգին վոչնչացնել անհնար է: Այլևի բան 80 տարի յետեւ այն ժամանակակից, յերբ մարքսիզմն ասպարեզ դուրս յեկաւ: Այդ ժամանակվա ընթացքում տասնյակ հարյուրավոր բուրժուական կառավարութիւններ փորձել են վոչնչացնել մարքսիզմը: Յեւ ի՞նչ: Բուրժուական կառավարութիւնները յեկել ու գնացել են իսկ մարքսիզմը՝ մնացել (բոլորն ծափահարութիւններ): Այլևի — մարքսիզմը հասել է նրան, վոր նա լիովին հաղթանակել է աշխարհի մեկ վեցերորդ մասում յեւ նա հաղթանակեց այն յերկրում, ուր մարքսիզմը համարում էին վերջ նախնապէս վոչնչացւած (բոլորն ծափահարութիւններ): 24 կարելի պատահականութիւն համարել, վոր այն յերկրորդ, ուր մարքսիզմը լիովին հաղթանակել է, ներկայումս աշխարհումս

միակ յերկրին է, վորը չգիտե ճշմարտեք և գործադրութիւն, այն ժամանակ, յերբ մնացած բոլոր յերկրներում, դուրանց թիւում և Փաշկեմի յերկրներում ահա չորս տարի յետ, ինչ թագաւորում են ճշմարտեքն ու գործադրութիւնը: Վոչնչեքներ, դա, պատահականութիւն չէ, (յերկարատեւ ծափահարութիւններ):

Այս ընկերներ, մենք մեր հաջողութիւններով պարտական ենք այն բանին, վոր աշխատել ու պայքարել ենք Մարքսի, Ենգելսի, Լենինի դրոշի տակ:

Այստեղից յերկրորդ յեղրակացութիւնը. մինչև վերջը հավատարիմ լինել Մարքսի, Ենգելսի, Լենինի մեծ դրոշին (ծափահարութիւններ):

ԽՍՀՄ բանվոր դասակարգն ուժեղ է վոչ միայն նրանով, վոր նա մարտերում փորձված լենինյան կուսակցութիւն ունի: Բայց դրանից, նա ուժեղ է վոչ միայն նրանով, վոր նա ունի միլիոնավոր աշխատավոր գյուղացիական մասսաների ոժանդակութիւնը: Նա ուժեղ է նաեւ նրանով, վոր նրան ուժ է տալիս ու ոժանդակում է համաշխարհային պրոլետարիատը: ԽՍՀՄ բանվոր դասակարգը համաշխարհային պրոլետարիատի մի մասն է, նրա առաջավոր ջոկատը, իսկ մեր հանրապետութիւնը համաշխարհային պրոլետարիատի զավակը: Կասկած չի կարող լինել, վոր յետեւ նա չունենար կապիտալիստական յերկրներէ բանվոր դասակարգի ոժանդակութիւնը, նա իր ձեռքում չէր պահի իշխանութիւնը, չէր ապահովի սոցիալիստական շինարարութիւն համար պայմաններ, հեռուապէս նա չէր ունենա այն հաջողութիւնները, վոր նա ունի այսօր: ԽՍՀՄ բանվոր դասակարգի ինտերնացիոնալ կապը կապիտալիստական յերկրներէ բանվորների հետ, ԽՍՀՄ բանվորների և այդ յերկրների բանվորների յեղ լայրական միութիւն — ահա խորհրդային հանրապետութիւն հզորութիւնն ու ուժի անկյունաքարը:

Բանվորներն Արեւմուտքում ասում են, վոր ԽՍՀՄ բանվոր դասակարգը հանդիսանում է համաշխարհային պրոլետարիատի հարվածային բրիգադը: Դա չառ լավ է: Դա նշանակում է, վոր համաշխարհային պրոլետարիատը հետագայումս ել պատրաստ է ոժանդակել ԽՍՀՄ բանվոր դասակարգին իր ուժերի և հնարավոր յեղած չափով: Բայց այդ բանը մեզ վրա լուրջ պարտավորութիւններ է դնում:

Դա նշանակում է, Վոր մենք մեր աշխատանքով պետք է արդարացնենք բոլոր յերկրների արդյետարների հարվածային ջրկատի մեր պատվաւոր կոչումը: Այդ մեղ պարտավորեցնում է, Վոր մենք լավ աշխատենք, լավ պայքարենք մեր յերկրում սոցիալիզմի վերջնական հաղթանակի համար, սոցիալիզմի հաղթանակի համար բոլոր յերկրներում:

Այստեղից յերբորդ յեղրակացությունը.—մինչև վերջը հավատարիմ լինել պրոլետարական ինտերնացիոնալիզմին, բոլոր յերկրների բանվորների յեղբայրական միության գործին (ծափահարություններ):

Այդպէս են յեղրակացությունները:

Կեցցե Մարքսի, Ենգելսի, Լենինի մեծ և անպարտելի դրօշը (բուռն, յերկարատև ծափահարություններ ամբողջ դահլիճում. համագումարն ովացիա յե սարբում բնկ. ՍՍԱԼԻՆԻ: Դահլիճը յերգում է «Ինտերնացիոնալը». «Ինտերնացիոնալից» հետո ովացիան վերակալում է նոր ուժով: Բացականչություններ՝ «ՈՒՌՌԱ ՍՍԱԼԻՆԸ», «ԿԵՑՑԵ ՍՍԱԼԻՆԸ», «ԿԵՑՑԵ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏԿՈՄԸ»:

ԸՆԿ. ՍՍԱԼԻՆԻ ՅԵԶՐԱՓԱԿՄԱՆ ԽՈՍՔԸ

ՀԱՄԱՊԱՏԱՅՈՒՄԻ (Բ) ԿԵՆՏԿՈՄԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՄԱՍԻՆ

ՀԱՇՎԵՏՈՒ ԶԵԿՒՅՄԱՆ ՍՈԹԻԸ

ԸՆԿԵՐՆԵՐ, ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐՈՒՄ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԺԱՄԱՆԱԿ ՅԵՐԵՎԱՆ ՅԵԿԱՎ ՄԵՐ ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԻ ՀԱՅՍՑՔՆԵՐԻ ԼԻԱԿԱՏԱՐ ՄԻԱՍՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ, ԿԱՐՆԼԻ ՅԵ ԱՍԵԼ, ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԲՈԼՈՐ ՀԱՐՑՆԵՐԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ: ՀԱՇՎԵՏՈՒ ԶԵԿՈՒՅՄԱՆ ԴԵՄ, ԻՆԶՊԵՍ ԳԻՏԵՔ, ՎՈԶ ՄԻ ԱՌԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆ ԶԵՂԱՎ: ՈՒՐԵՄՆ, ՀԱՅՏՆԱԲԵՐՎԱԾ Ե ՄԵՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՇԱՐՔԵՐԻ ԳԱՂԱՓԱՐԱ — ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՅԵՎ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՉԱԿԱՆ ԱՐՏԱՍՈՎՈՐ ՄԻԱԶՈՒԼՈՒԹՅՈՒՆԸ (ծափահարություններ):

ՀԱՐՑ Ե ՇԱԳՈՒՄ. ԴՐԱՆԻՑ ՀԵՏՈ ԿԱՐԻՔ ԿԱՐ ԱՐԴՅՈՔ, ՅԵԶՐԱՓԱԿԻԶ ԽՈՍՔԻ: ՅԵՍ ԿԱՐԾՈՒՄ ԵՄ, ՎՈՐ ՎՈԶ ՄԻ ԿԱՐԻՔ ԶԿԱ: ՈՒՍՏԻ ՅԵՎ ԹՈՒՅԼ ՏՎԵՔ ԻՆԶ ՀՐԱԺԱՐՎԵԼ ՅԵԶՐԱՓԱԿԻԶ ԽՈՍՔԻՑ: (Բուռն ովացիա, ամբողջ համագումարը վոտֆի յե կանգնում, վոքտալից «ՈՒՌՌԱ» կոլեկտիվ աղաղակներ՝ «ԿԵՑՑԵ ԸՆԿ. ՍՍԱԼԻՆԸ»: Համագումարը վոտֆի կանգնած յերգում է «Ինտերնացիոնալ»: «Ինտերնացիոնալ» յերգելուց հետո ովացիան վերակալում է, աղաղակներ՝ «ՈՒՌՌԱ», «ԿԵՑՑԵ ԸՆԿ. ՍՍԱԼԻՆԸ», «ԿԵՑՑԵ ԿԵՆՏԿՈՄԸ»):

ՀԱՄԱՅՈՒՆՈՒՄԻ (Բ) 17-ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ ԲԱՆԱԶԵՎԸ

**ՀԱՄԱՅՈՒՆՈՒՄԻ (Բ) ԿԵՆՏԿՈՄԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՄԱՍԻՆ
ԸՆԿ. ՍՏԱԼԻՆԻ ՀԱՇՎԵՏՈՒ ԶԵԿՈՒՑՄԱՆ ԱՌԹԻՎ**

(ԸՆԴՈՒՆՎԱԾ ԵՄ ՄԻԱԶՄՅՆ)

ԼՍԵԼՈՎ ԸՆԿ. ՍՏԱԼԻՆԻ ՀԱՇՎԵՏՈՒ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄԸ ՀԱՄ-
ԿՈՄԿՈՒՄԻ (Բ) ԿԵՆՏԿՈՄԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՄԱՍԻՆ՝ ՀԱՄԱՅՈՒՆ-
ԿՈՒՄԻ (Բ) 17-ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ՎՈՐՈՇՈՒՄ Ե՝—

1. ԼԻՈՎԻՆ ՅԵՎ ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ ՀԱՎԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ՏԱԼ
ՀԱՄԱՅՈՒՆՈՒՄԻ (Բ) ԿԵՆՏԿՈՄԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳԾԻՆ ՅԵՎ
ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻՆ:

2. ՀԱՎԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ՏԱԼ ԸՆԿ. ՍՏԱԼԻՆԻ ՀԱՇՎԵՏՈՒ ԶԵ-
ԿՈՒՑՄԱՆԸ ՅԵՎ ԱՌԱՋԱՐԿԵԼ ԲՈԼՈՐ ԿՈՒՍԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒ-
ԹՅՈՒՆՆԵՐԻՆ՝ ԻՐԵՆՑ ԱՇԽԱՏԱՆՔՈՒՄ ՂԵԿԱՎԱՐՎԵԼ ԸՆԿ.
ՍՏԱԼԻՆԻ ԶԵԿՈՒՑՄԱՆ ՄԵԶ ԱՌԱՋԱԴՐՎԱԾ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐՈՎ
ՈՒ ԽՆԴԻՐՆԵՐՈՎ:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0186633

ԳԻՆԸ 30 ԿՈՊ.

И. СТАЛИН.

Отчетный доклад

XVII СЪЕЗДУ ПАРТИИ О РАБОТЕ ЦК ВКП (б)

ПАРТИЗДАТ

БАКУ 1934
